

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

JITKA BALSKÁ

5. ROČNÍK – PREZENČNÍ STUDIUM

obor: Učitelství pro 1.stupeň základních škol a speciální pedagogika

**ANIMÁLNÍ PROGRAMY A JEJICH UPLATNĚNÍ PŘI PRÁCI
S OSOBAMI S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. PaedDr. Olga Krejčířová, Ph.D.

OLOMOUC 2009

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23.3.2009

.....

PODĚKOVÁNÍ:

Děkuji doc. PhDr. PaedDr. Olze Krejčířové, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytování cenných rad při vypracování diplomové práce. Dále děkuji paní canisterapeutce Mileně Svobodové za věnovaný čas, poskytnutí materiálových podkladů a předání praktických zkušeností.

Pes má krásu bez ješitnosti, sílu bez krutosti
a lidské ctnosti bez lidských nectností.

Lord Byron

OBSAH

ÚVOD.	7
1 OSOBNOST MENTÁLNĚ POSTIŽENÉHO	9
1.1 Typické znaky jedince s mentálním postižením	10
1.2 Klasifikace mentální retardace	11
1.2.1 Lehká mentální retardace	11
1.2.2 Středně těžká mentální retardace	12
1.2.3 Těžká mentální retardace	12
1.2.4 Hluboká mentální retardace	13
1.3 Výchova a vzdělávání	13
2 ANIMÁLNÍ PROGRAMY	15
2.1 Historický vývoj animoterapie (zooterapie)	15
2.2 Současný stav animoterapie	17
2.3 Typy animoterapie	18
2.3.1 Hiporehabilitace	19
2.3.2 Canisterapie	19
2.3.3 Felinoterapie	20
2.3.4 Ostatní typy	20
2.4 Zastřešující organizace v zooterapii	21
3 CANISTERAPIE – JAKO SOUČÁST ZOOTHERAPIE	23
3.1 Historický vývoj	24
3.2 Canisterapie a její možnosti využití	25
3.3 Canisterapie a mentálně postižení	27
3.3.1 Význam psa pro mentálně postižené	27
3.4 Metody canisterapie	29
3.4.1 Metoda AAA	29
3.4.2 Metoda AAT	31
3.4.3 Metoda AAE	32
3.5 Polohování	32
3.6 Formy canisterapie využívané v rámci AAA, AAT, AAE	34

3.7	Cíle canisterapie.....	35
3.7.1	Canisterapeutický tým.....	36
3.7.1.1	Výběr psa.....	37
3.7.1.2	Canisterapeutické zkoušky.....	39
3.8.	Chráníme psy?.....	39
4	CANISTERAPIE V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	42
4.1	Problémy v legislativě.....	42
4.2	Přehled organizací v ČR.....	44
5	ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	48
5.1	Cíl výzkumu.....	49
5.2	Problémové otázky.....	49
5.3	Charakteristika respondentů.....	49
5.4	Metody.....	50
5.5	Průběh šetření.....	57
6	ZÁVĚR.....	71
7	LITERATURA A PRAMENY.....	72
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

K napsání mé diplomové práce mne vedla především touha dozvědět se bližší a podrobnější informace k problematice animálních programů a jejich užití při práci s dětmi s mentálním postižením. Animální programy je pojem vcelku široký, proto ho ve druhé části přiblížím.

Stěžejním problémem, kterým se chci zabývat, je jeden typ animoterapie a tím je canisterapie. Tedy způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. A to jak tělesně postiženého, mentálně postiženého, člověka s epileptickými záchvaty, seniory, aj. Pro každého je důležité mít někoho, kdo nás má rád ve své podstatě, kdo nesoudí podle vzhledu nebo sociálního postavení, nemoci,... Přítelem, který tyto požadavky splňuje, je nám vždy na blízku a je dobře naladěný, je pes. A to již po staletí.

„Co to vůbec je, ta canisterapie?“, ptají se mne mnozí. Mrzí mě, že to slovo není obecně zažitá a většina lidí nemá ani tušení, co canisterapie znamená.

Na začátku mé práce jsem zjistila, že literatury a pramenů je vcelku málo. Canisterapie se u nás začala rozvíjet až v 90. letech a doposud není ani legislativně zakotvena. To znamená, že všichni canisterapeuté jsou dobrovolníci, kteří tuto činnost vykonávají na své vlastní náklady a pouze ze svého osobního zájmu a nadšení.

V první části mé diplomové práce stručně seznámím čtenáře s pojmem osobnost mentálně postiženého. Dále vysvětlím termín animoterapie (zooterapie), její historický vývoj, jaké jsou typy a organizace, které se jí aktivně zabývají. Třetí část bude nejobsáhlejší. V ní se podrobněji zaměřím na již zmíněnou canisterapii, její historický vývoj, současný stav, cíle canisterapie, formy, jaké jsou její pozitivní účinky ve vztahu k mentálně postiženým, aj. V závěru této části uvedu podmínky, které musí majitel a jeho pes splňovat, aby mohli canisterapii provádět a výčet základních organizací, které se canisterapií zabývají.

Poslední, praktická část, má dokázat důležitost této metody u dětí s mentálním postižením. Pravidelně jsem navštěvovala Speciální ZŠ ve Svitavách, kde je canisterapie zařazena do vyučování, abych zjistila, jaké metody používají. Pomocí metody pozorování a rozhovoru se žáky i samotnými učiteli jsem zjistila, že se učí i prevenci chování k cizím psům, jak správně zacházet s vlastním pejskem a pečovat o něj. Při jednotlivých hrách jsem pozorovala chování a reakce dětí a porovnávala s chováním ve třídě. Na základě mého pozorování a rozhovoru jsem sestavila dotazník, který jsem dala žákům 4. a 6. třídy Speciální ZŠ Svitavy.

Tentýž dotazník s menšími úpravami jsem dala stejné věkové skupině na základní školu běžného typu v Litomyšli.

Cílem bylo zjistit, jestli vůbec děti na základní škole běžného typu vědí, co znamená slovo canisterapie, jaké jsou její účinky, komu pejsek pomáhá, apod.

Moje hypotéza zní : Děti na základní škole běžného typu nevědí, co je canisterapie. Mnozí nebudou vědět, jak se k pejskovi na ulici chovat a že jsou mezi námi lidé, kterým tato terapie velmi pomáhá. Děti s mentálním postižením, poruchami chování, apod. ze Speciální ZŠ, kde canisterapie pravidelně probíhá, mají více znalostí týkající se psa. Vědí, co je canisterapie, co tato metoda obnáší, a přitom si vůbec neuvědomují, jak jim to pomáhá.

Smyslem celé diplomové práce je objasnit pojem canisterapie a zařadit ho do širšího kontextu animálních programů, ze kterých vychází. Chtěla bych zjistit účinky canisterapie u dětí s mentálním postižením, pozorovat je při canisterapeutických činnostech a hrách a s výsledky mé práce seznámit veřejnost. Mnozí lidé nevědí o účincích této metody a informovanost je v tomto směru proto velmi důležitá. Chtěla bych a doufám, že canisterapie bude v příštích pár letech uznávanou a legislativně zakotvenou terapií a dostane se do podvědomí široké veřejnosti. Věřím, že tato práce bude přínosem nejen pro mne, ale např. i pro další studenty, které tato problematika zajímá.

1 OSOBNOST MENTÁLNĚ POSTIŽENÉHO

„Člověk s postižením má stejné potřeby jako zdravý člověk. První z nich je být uznán a milován takový, jaký je.“ (sestra Michele Pascale Duriezová)

Hned na začátku je třeba říct, že každý člověk s mentálním postižením je svébytný subjekt s charakteristickými osobními rysy. Přesto se u většiny z nich projevují společné znaky, jejichž individuální modifikace závisí na hloubce a rozsahu mentální retardace a na míře postižení jednotlivých psychických funkcí.

Za mentálně postižené se považují takoví jedinci (děti, mládež i dospělí), u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování (Švarcová, 2000).

„Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit (Vágnerová, 2004, s.289).“

Sám o sobě je termín mentální retardace odvozen z latinského mens (mentis) – mysl, rozum a retardare – zdržet, zaostávat, opožd'ovat. Mentální retardace = opožděnost rozumového vývoje (Müller, 2001).

*„Na základě dohody představitelů mezinárodních organizací pro pomoc osobám s mentálním postižením se nedoporučuje užívat označení „mentálně postižený/mentálně retardovaný člověk“, které se považuje za neetické. Organizace Inclusion International, dříve známá jako Mezinárodní liga asociací pro osoby s mentálním postižením (ISLMH), doporučuje užívat označení **člověk** (dítě, mladistvý) **s mentálním postižením** (s mentální retardací). Tím má být vyjádřena skutečnost, že retardace není integrální součástí člověka, ale je pouze jedním z mnoha jeho osobnostních rysů (Švarcová, 2000, s.25).“*

Můžeme říci, že osoby s mentálním postižením mají početní převahu nad ostatními klienty psychopedické péče, ale také je nejfrekventovanější poruchou, na níž je zaměřena speciálně pedagogická péče vůbec. A kolik je mezi námi osob takto stížených? Udávají se 3-4 %, což je ze statistických údajů přibližně 300 000 osob s mentálním postižením v České republice (Valenta In Valenta, Müller, 2007). „Právě z důvodu četnosti poruchy podléhá péče o osoby s mentálním postižením i v mezinárodním kontextu „zvláštnímu režimu“. Valné shromáždění OSN přijalo již v roce 1971 Deklaraci práv mentálně postižených osob respektující požadavky Deklarace o všeobecných a speciálních právech mentálně retardovaných publikovaných o tři roky dříve. Vydala je Mezinárodní liga pro osoby s mentálním postižením (dnes Inclusion International), která sdružuje národní společnosti zabývající se péčí o mentálně

postižené včetně našeho Sdružení pro pomoc mentálně postiženým (Valenta In Valenta, Müller, 2007, s.35).“

1.1 Typické znaky jedince s mentálním postižením

Pro konkrétnější představu jedince s mentálním postižením si můžeme vyjmenovat následující determinanty, vyskytující se v nejrůznější variabilitě a hierarchii:

- zvýšená závislost na rodičích
- infantilnost osobnosti
- pohotovost k úzkosti a neurastenickým reakcím
- sugestibilita a rigidita chování
- nedostatky v osobní identifikaci a ve vývoji vlastního „já“
- opoždění psychosexuálního vývoje
- zvýšená potřeba jistoty a bezpečí
- porucha interpersonálních vztahů a komunikace
- malá přizpůsobivost k sociálním a školním požadavkům
- impulsivnost, hyperaktivita nebo hypoaktivita
- citová vzrušivost
- ulpívání na detailech
- malá srovnávací schopnost
- snížená mechanická a logická paměť
- poruchy vizuomotoriky a celkové pohybové koordinace

V podstatě se jedná také o poruchu v oblasti smyslové percepce, myšlení, paměti, pozornosti a emocí (Valenta In Valenta, Müller, 2007).

Schopnost učení je u mentálně postižených jedinců značně omezena. Nepříznivý vliv mají nedostatky v oblasti pozornosti a paměti. Velkou roli sehrává i nízká motivace k učení. Učení je pro ně méně atraktivní, proto musí být motivováni jiným způsobem. Jsou ochotni učit se za podpory jiného člověka, k němuž mají pozitivní vztah (Vágnerová, 2004). Osobnost učitele zde proto sehrává důležitou roli.

1.2 Klasifikace mentální retardace

„Skupina osob s mentální retardací tvoří značně různorodou menšinu vyznačující se řadou odlišností. Jedinečnost tohoto postižení tkví v tom, že je každý mentálně retardovaný jedinec jeho svébytným představitelem. Z toho důvodu nejsou zcela jednotné ani jednotlivé klasifikační systémy (Müller, 2001, s.9-10).“

Při klasifikaci mentální retardace jsou používána různá kritéria. Mezi nejčastější řadíme kritéria etiologická, symptomatologická, vývojová a podle stupně postižení. Žádný z těchto systémů však nemůže být úplně přesný, protože nepracuje se všemi kritérii současně. Pro speciálně pedagogické působení je prvotní a prakticky nepoužívanější klasifikace dle stupně mentálního postižení, přičemž jednotlivé stupně se orientačně ohraničují inteligenčním kvocientem (IQ). IQ ovšem není rozhodující. Hodnota IQ sice poměrně dobře předpovídá, jak žák zvládne učivo, méně však, jak si povede v běžném životě (Müller, 2001). S tím můžeme pouze souhlasit. Vždyť nám by mělo jít především o začlenění osob s mentálním postižením do běžné populace, naučit je základním dovednostem, aby v intaktní společnosti bez větších obtíží obstáli...

Od roku 1992 vstoupila v platnost 10.revize Mezinárodní klasifikace nemocí, zpracovaná Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě. Podle této klasifikace se mentální retardace dělí do šesti základních kategorií:

- Lehká mentální retardace (F70)
- Středně těžká mentální retardace (F71)
- Těžká mentální retardace (F72)
- Hluboká mentální retardace (F73)
- Jiná mentální retardace (F78)
- Nespecifikovaná mentální retardace (F79) (Švarcová, 2000).

Pouze ve stručnosti si charakterizujeme první čtyři stupně mentální retardace a uvedeme si jejich klinické znaky.

1.2.1 Lehká mentální retardace

IQ je přibližně 50-69, což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 9-12 let (Krejčířová, 2003).

Typické znaky: opožděný řečový vývoj, hlavní problémy se objevují až s nástupem do školy. *„Většina klientů je plně nezávislá v sebeobsluze, je schopna vykonávat jednoduchá zaměstnání a v sociálně nenáročném prostředí se pohybovat bez omezení a problémů. Výchovné*

prostředí má u těchto klientů velký význam, distribuce dalších duševních poruch je podobná intaktní populaci (Valenta In Valenta, Müller, 2007, s.39).“

Většina z nich dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči a v praktických dovednostech (Švarcová, 2000). V oblasti pracovního začlenění mohou dosáhnout určité samostatnosti, potřebují pouze dohled a oporu (Vágnerová, 2004).

1.2.2 Středně těžká mentální retardace

IQ se pohybuje mezi hodnotami 35-49, což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 6-9 let (Krejčířová, 2003).

„Myšlení a řeč jsou výrazně omezené, stejně jako schopnosti sebeobsluhy, klienti vyžadují v tomto směru chráněné prostředí (tj. hlavně chráněné bydlení a zaměstnání) po celý život. Možnosti edukace se omezují na trivium, řeč je jednoduchá a obsahově chudá i v dospělosti, někdy dokonce zůstává na nonverbální úrovni (Valenta In Valenta, Müller, 2007, s.39).“

U většiny jedinců můžeme zjistit organickou etiologii. Například u značné části je přítomen dětský autismus nebo jiné pervazivní vývojové poruchy, které velmi ovlivňují klinický obraz a také způsob, jak s postiženým jednat. Velmi často se vyskytují tělesná postižení a neurologická postižení (zejména epilepsie) (Švarcová, 2000). V oblasti sebeobsluhy jsou schopni osvojit si běžné dovednosti a návyky. Mohou tedy vykonávat jednoduché pracovní úkony, ale potřebují trvalý dohled (Vágnerová, 2004).

1.2.3 Těžká mentální retardace

IQ dosahuje hodnot 20-34, což u dospělých odpovídá mentálnímu věku 3-6 let (Krejčířová, 2003).

Zde už je patrné výrazné opoždění psychomotorického vývoje (již v předškolním věku), možnosti sebeobsluhy jsou výrazně a trvale limitované – jedinci nejsou schopni sebeobsluhy. Jejich potrava musí být speciálně upravena a řečový vývoj stagnuje na předřečové úrovni. Často kombinace s motorickými poruchami a s příznaky celkového poškození CNS (centrální nervové soustavy). Můžeme pozorovat i poruchy chování v podobě stereotypních pohybů, sebepoškozování, afektů a agrese (Valenta In Valenta, Müller, 2007).

„I když možnosti výchovy a vzdělávání těchto osob jsou značně omezené, zkušenosti ukazují, že včasná systematická a dostatečně kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může významně přispět k rozvoji jejich motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, jejich soběstačnosti a celkovému zlepšení kvality jejich života (Švarcová, 2000, s.29).“

1.2.4 Hluboká mentální retardace

IQ zde nepřesáhne hranici 20, což u dospělých odpovídá mentálnímu věku pod 3 roky (Krejčířová, 2003).

Jedná se o nejtěžší stupeň mentální retardace, proto je zde už nutná trvalá péče i v těch nejzákladnějších životních úkonech, často těžké senzorické a motorické postižení, těžké neurologické poruchy. Komunikační schopnosti jsou na velmi nízké úrovni – maximálně jedinci porozumí jednoduchým požadavkům (Valenta In Valenta, Müller, 2007).

Možnosti výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené. Ve většině případů můžeme určit organickou etiologii. *„Běžné jsou těžké neurologické nebo jiné tělesné nedostatky postihující hybnost, epilepsie a poškození zraku a sluchu. Obzvláště časté, a to především u imobilních pacientů, jsou nejtěžší formy pervazivních vývojových poruch, zvláště atypický autismus (Švarcová, 2000, s.30).“*

1.3 Výchova a vzdělávání

Nyní se zaměříme na legislativu upravující vzdělávání jedinců s mentálním postižením.

V oblasti psychopedie bylo významné přijetí **nového školského zákona – zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů**) a následných **prováděcích vyhlášek** – především vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Osoby se speciálními vzdělávacími potřebami jsou děti, žáci a studenti se:

- **zdravotním postižením** (mentálním, tělesným, zrakovým, sluchovým postižením, vadami řeči, s více vadami, autismem, s vývojovými poruchami učení nebo chování)
- **zdravotním znevýhodněním** (se zdravotním oslabením, dlouhodobě nemocní, s lehčími zdravotními poruchami vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání)
- **sociálním znevýhodněním** (rodinné prostředí s nízkým sociálně-kulturním postavením, se sociálním ohrožením – patologickými jevy, nařízenou ústavní výchovou či uloženou ochrannou výchovou, v postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu)

Změnila se terminologie při označování škol (Valenta In Valenta, Müller, 2007). *„Zvláštní školy se staly podle druhu škol základními školami, podle typu škol **základními školami praktickými**; pomocné školy se transformovaly v **základní školy speciální**. Školám samostatně zřízeným pro děti a žáky se zdravotním postižením se doporučuje používat „čestného*

názvu“, který by pro veřejnost specifikoval zaměření školy a nabízený program (Valenta In Valenta, Müller, 2007, s.29).“

Vzdělávací soustava v naší republice nabízí pro vzdělávání dětí a žáků s mentálním postižením tyto samostatné instituce:

Školy:

- mateřská škola speciální
- základní škola praktická (poskytující základní vzdělání)
- základní škola speciální (poskytující základy vzdělání)
- střední škola (praktická škola, odborné učiliště)

Školská zařízení:

- přípravný stupeň základní školy speciální
- školní družina
- školní klub
- internát, domov mládeže
- školní jídelna

Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnácti let (v případě žáků s mentálním postižením dvaceti šesti let věku). Základní škola speciální má deset ročníků (Valenta In Valenta, Müller, 2007).

Uvedli jsme si ve stručnosti nejnovější legislativní změny, týkající se vzdělávání osob s mentálním postižením. Bylo třeba hlavně upozornit na nové názvosloví škol, které již nejsou „zvláštními“ a „pomocnými“, jak většina populace stále používá.

2 ANIMÁLNÍ PROGRAMY

„V českém jazyce neexistuje zvláštní pojmenování metody využití zvířete jako léčebného prostředku pro člověka. Anglosaská literatura používá označení „léčení prostřednictvím domácích miláčků“ (popřípadě léčení domácími miláčky) (Nerandžič, 2006, s.15).“

Animal terapie je takový druh terapie, který poskytuje pomoc při překonávání především psychické zátěže. V některých případech napomáhá i při fyzických potížích. Nejúčinnější prostředky používané v animal terapii jsou psi, koně, exotické ptactvo, ale i jiná domácí zvířata. Nový směr v léčebném využití zvířat vznikl v polovině sedmdesátých let. Do vědeckého podvědomí vstoupil jako tzv. psi PAT (Pets As Therapy, psi- zvířecí miláčci jako způsob léčby) (Chmelová, Máchal, Dostálová, 2002). *„Pod pojmem zooterapie se rozumí všechna opatření, při kterých se prostřednictvím cíleného nasazení zvířete dosahuje pozitivních dopadů na prožitky a chování člověka. Platí to jak pro tělesné tak i pro duševní onemocnění (Leibetseder, 2004, s.30).“*

Zooterapie je vědecky uznávanou metodou, při které jsou nasazovány různé druhy zvířat (Leibetseder, 2004).

„Zooterapie (zvířaty podporovaná terapie) je souhrnným termínem pro rehabilitační metody a metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem (Kalinová, 2003, s.44).“

Nejvýstižněji uvádí vysvětlení pojmu zooterapie Michaela Freeman: *„Pojmem zooterapie rozumíme pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka. Ať už nám jde o zlepšení paměti, motoriky, komunikace nebo zmírnění stresu, je zde zvíře vždy v roli prostředníka, tzv. koterapeuta (Velemínský, 2007, s.30).“*

2.1 Historický vývoj animoterapie (zooterapie)

Využívání zvířat pro nejrůznější druhy pomoci člověku je stejně staré jako domestikace. O prvenství v tomto ohledu soupeří pes a koza.

V pozdějších, již historicky více zachycených dějinných etapách, zaujímala zvířata různá výsadní postavení. Ve starověkých civilizacích se vyskytuje mnoho důkazů uctívání až zbožštění či společenského využívání psů a koček. Ve středověku se uplatňuje především církevní vliv, vztahy ke zvířatům mají obojaký charakter (Velemínský, 2007).

Z legend a mýtů můžeme říct, že dříve člověk věřil, že je svou podstatou spřízněný se zvířetem (a některé přírodní národy tomu věří dodnes). Tato víra vysvětluje mnohé, co se nám dochovalo v mýtech a náboženstvích, legendách, pohádkách a bájích, ve výtvorech lidové

fantazie a v pověrách (Forman, Niederwieser, 2000). „Podle představ Aztéků nastupuje člověk po smrti dlouhou pout'. Teprve po čtyřech letech přichází k širokému podsvětnímu toku. Pokud jej tam pozná jeho pes, skočí do vody a přeplave k němu, funguje tedy jako jakýsi převozník, který bezpečně přepraví duši svého pána na druhou stranu. Na základě této víry pohřbívali Aztékové své nebožtíky společně se psy (Forman, Niederwieser, 2000, s.38).“

Pes byl lidem v antickém Řecku natolik svatý, že nepřísahali na bohy, nýbrž na psy. Navíc pes platil za společníka Asklépia, řeckého boha lékařství (Forman, Niederwieser, 2000, s.38).“

V době, kdy se konaly „hony na čarodějnice“ bylo vlastnictví psa nebo kočky, kteří nesloužili k užitku, důvodem k obvinění z čarodějnictví. Týkalo se to zejména starých žen, které svoji pozornost věnovali už jen svým zvířecím společníkům.

V Číně byl pes jediným společníkem a přítelem žen, které byly izolovány v palácích Zakázaného města (Galajdová, 1999).

I v minulosti však lidé záměrně uplatňovali léčebnou moc kontaktu se zvířaty, zooterapii, v mnoha zemích. Historicky zaznamenáno je terapeutické nasazování zvířecích pomocníků v řadě léčebných zařízení: v Belgii (Gheel) je známo od 8. do 9. století jako doplňková terapie zdravotně postižených.

Před 200 lety doporučovali mniši z kláštera v Yorku, že nemocným lidem na těle i na duchu pomáhá motlitba a zvíře. V 19. století vzniklo v německém Betelu centrum pro epileptiky, které od svého počátku využívalo léčebných sil psů, koček, ovcí a koz, později i ptáků a koní.

První použití zvířat v nemocnicích v USA se podle dochovaných zpráv odehrálo v roce 1919 – byli zde využíváni psi jako „kamarádi ke hrám“ (Velemínský, 2007).

„Existuje dokumentace z roku 1792, která dokazuje, že zvířata byla začleněna do léčby pacientů s mentálními poruchami (Hessler-Keyová, 2002, s.104).“

První, skutečné projevy moderního, tedy vědeckého zájmu, se datují k začátku 60.let minulého století. Skutečný průlom znamenal rok 1969, kdy byla zásluhou osobní zkušenosti amerického psychiatra **Borise Levinsona** s terapeutickým úspěchem zvířecí terapie obrácena pozornost lékařské veřejnosti k této možnosti. Dále v r. 1982 stanovil Levinson metodologické zásady této nové vědní disciplíny. V USA od té doby došlo ke značnému rozvoji jak výzkumné, tak praktické stránky zooterapie (Levinson a kol. In Lacinová, 2003).

2.2 Současný stav animoterapie

R. 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations) zabývající se výzkumem a praktickou aplikací aktivit se zvířaty a konající každé tři roky celosvětovou konferenci.. ČR je jejím členem od r. 1995 prostřednictvím národní asociace AOVZ (Asociace odpovědného vztahu k malým zvířatům).

O největší rozmach nového vědního odvětví se dále zasloužili USA, kde se objevuje řada výzkumníků a jejich prací: již zmiňovaný B.M. Levinson, manželé Corsonovi, Friedmannová, Katcher, Lynch aj. Praktická aplikace disciplíny se především formou tzv. návštěvního programu rozšiřuje do domovů důchodců, nemocnic, léčeben, dětských domovů, věznic, škol a psychiatrických zařízení (Velemínský, 2007).

R. 1998 se v Praze konala 8. konference IAHAIO (organizace zastřešující národní společnosti zabývající se výzkumem vztahu lidí a zvířat a podporující odpovědný vztah k malým zvířatům) na téma „Jak se mění úloha zvířat ve společnosti“. Mezinárodní konference se pořádá jednou za tři roky.

Organizace *Delta Society* (www.deltasociety.org) vypracovala v roce 1990 praktické standardy pro asistované a léčebné aktivity prostřednictvím zvířat, s cílem propagovat a prosazovat pozitivní výsledky působení zvířat na lidské zdraví. Dále odstraňovat překážky, které brání zapojení zvířat do běžného života a podporovat nové role zvířat v léčebném a rehabilitačním procesu a ve službách pro zdravotně postižené (Nerandžič, 2006).

ZÁSADY IAHAIO PRO PRÁCI SE ZVÍŘATY

1. Lze využívat jen těch zdravých zájmových zvířat, která byla cvičena metodami pozitivního zpevnění a která dosud měla a bude mít náležitou ochranu, péči a pohodu.
2. Jsou dány a kontrolovány záruky, že používaná zvířata jsou chráněna před nepříznivými vlivy včetně vlivů komerčních a sociálních.
3. Použití zvířat připravených pro pomocné činnosti, rehabilitaci nebo terapii je potenciálně užitečné v každém daném případě, pokud ale zvířata nebudou zneužívána.
4. Jsou stanoveny a kontrolována základní pravidla, která zajišťují:
 - všem zúčastněným osobám bezpečnost,
 - poskytují tělesnou i citovou jistotu,
 - zajišťují zdraví, důvěru a svobodu volby, prostorové podmínky
 - náležité využití zdrojů financujících programy,
 - přiměřenou pracovní zátěž a jasně definované role, důvěrnost, pravidla komunikace a podmínky výcviku (Dousek, Ninčáková, Smolová, 2008).

Nejvíce rozpracovanými oblastmi přínosu zooterapie jsou dnes fyzioterapie, kardiovaskulární medicína, geriatrická socioterapie, pedagogika, forenzní psychologie, psychiatrie, pomoc zdravotně postiženým.

Za nejfrekventovanější zvířecí pomocníky lze přirozeně označit psy, dále kočky, koně, ptáky, hlodavce, kozy, rybičky, dokonce i plazy a obojživelníky.

Praktickou aplikací se u nás zatím zabývají hlavně hippoterapeutická střediska. Z jiných směrů je nejvíce rozšířená canisterapie, která se však dosud potýká se značnou metodologickou vágností a roztržitostí (Lacinová, 2003).

2.3 Typy animoterapie

Typy animoterapie lze rozdělit podle různých kritérií:

Kritérium 1 – zvířecí druh: kůň (hiporehabilitace), pes (canisterapie), kočka (felinoterapie), drobná domácí zvířata, hospodářská zvířata, volně žijící zvířata, exotická zvířata atd./ nebo jejich kombinace

Kritérium 2 – metoda zooterapie – aktivity za pomoci zvířat (AAA), terapie za pomoci zvířat (AAT), vzdělávání za pomoci zvířat (AAE), krizová intervence za pomoci zvířat (AACR)/ případně jejich kombinace

Kritérium 3 – forma zooterapie - návštěvní program, jednorázové aktivity, pobytový program, rezidentní program, zásah krizové intervence/ nebo jejich kombinace

Kritérium 4 – způsob práce – samostatná práce X spolupráce několika zoterapeutických týmů

Kritérium 5 – složení pracovní jednotky – zvíře + zoterapeut + klient X zvíře + zoterapeut a klient + personál, případně další pomocníci

Kritérium 6 – počet zvířat – zoterapeut + 1 zvíře X zoterapeut + více zvířat

Kritérium 7 – počet klientů – individuální zoterapie X skupinová zoterapie

Kritérium 8 – analýza cílové skupiny – analýza zejména dle věku, pohlaví, diagnózy, vzdělání, vnímání role zvířete ve společnosti

Kritérium 9 – analýza zdravotního stavu – zdravý, dočasně nemocný, v rehabilitaci, zdravotně postižený (různé stupně a kombinace), se specifickými poruchami, dlouhodobě nemocný, umírající apod.

Kritérium 10 – analýza sociálních vazeb a dynamiky prostředí – izolovaný, osamělý, v rodinném prostředí, v zařízení (jeho typ a dynamika), v azylovém prostředí, v ohrožení apod (Velemínský, 2007).

Kritérií je jistě velmi mnoho, ale pro naše účely se nejčastěji používá dělení podle prvních tří kritérií. Zaměříme se nyní na typy zooterapie podle zvířecího druhu. Jedná se o to nejzákladnější dělení, se kterým se nyní stručně seznámíme.

2.3.1 Hiporehabilitace

Nejprve si uvedeme, jak definují hiporehabilitaci (hipoterapii) různí autoři, ať má čtenář představu o tomto termínu.

Hiporehabilitace – využití koně v rámci zooterapie.

„Hiporehabilitace je souhrnným pojmem pro formy ježdění na koni jako součást komplexní rehabilitace. Hipoterapie je využívána zejména jako fyzioterapeutická metoda, léčebně pedagogicko-psychologické ježdění jako metoda léčby v psychosociální oblasti a parajezdeckví je pojem užívaný pro sportovní aktivity spojené s jízdou na koni osob s postižením (Velemínský, 2007, s.32).“

„Hiporehabilitace – kůň jako terapeut v sobě zahrnuje všechny složky ucelené rehabilitace. V rámci rekondičního pobytu jsme využili jednu z jejích forem – pedagogicko-psychologické ježdění, které je zaměřené na psychosociální stránku klienta (Kalinová, 2003, s.44).“

Oproti nejrozličnějším odvětvím zooterapie se hipoterapie začala v ČR rozvíjet daleko dříve. Ve smyslu fyzioterapeutickém se koně využívali již v 80.letech minulého století. Jednalo se například o rehabilitační ústav Hrabyně. Ovšem uplatnění a rozvoj v oblasti psychologie, psychiatrie a pedagogiky je záležitostí posledních 15-ti let (Vízdalová, 2004).

Hipoterapie je nejpropracovanější, ale také nejdražší metoda práce se zvířaty.

Česká hiporehabilitační společnost prosadila metodu využití koně ve fyzioterapii, která je hrazena částečně z prostředků veřejného zdravotního pojištění jako individuální léčebný tělocvik. Podmínkou částečné úhrady hipoterapie ze strany zdravotní pojišťovny je smluvní vztah zařízení s pojišťovnou. Bodová sazba hrazená pojišťovnou v žádném případě nepokrývá veškeré náklady na provozování hipoterapie, proto je nutný doplatek ze strany klienta.

Léčebné využití zvířat má v České republice zatím velice krátkou historii – prudký rozvoj byl zaznamenán až po roce 1990 – české odborné společnosti jsou začleněny do mezinárodních organizací a podílejí se na mezinárodních vědeckých výzkumech v této oblasti (Nerandžič, 2006).

2.3.2 Canisterapie

Protože se s canisterapií podrobněji seznámíme ve třetí části, uvedeme si zde pouze vybrané definice této metody.

A. Mojžíšová uvádí, že canisterapie je součástí metod rehabilitace, které slouží k podpoře psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá přítomnosti psa.

B. Velemínský hovoří o canisterapii jako o metodě, která slouží ke zlepšení psychosociální situace člověka a zdraví, čili následky poruchy psychosociálního stavu, může ovlivnit.

C. Galajdová definuje canisterapii jako „*způsob terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Canisterapie klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních. Uplatňuje se zejména jako pomocná (podpůrná) psychoterapeutická metoda při řešení situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít. Například při navazování kontaktu s obtížně komunikujícími klienty, při práci s lidmi s různými typy postižení*“ (Kalinová, 2004, s.38).

D. Michálková uvádí, že canisterapie je „*terapie, která využívá ke zlepšení pacientova zdravotního stavu možností, jež vyplývají ze vztahu jedince a psa. Terapeut těží ze skutečnosti, že pes představuje pro pacienta aktivní podnět*“ (Kalinová, 2004, s.38).

2.3.3 Felinoterapie

Zde se jedná o využití kočky v rámci zooterapie.

Felinoterapie je založena na kontaktu člověka s kočkou, při němž dochází k vzájemnému pozitivnímu působení (Velemínský, 2007).

2.3.4 Ostatní typy

Ostatní typy zooterapie se vyskytují opravdu jen zřídka. Koho by napadlo, že takový pták nebo had na nás může pozitivně působit?

Delfinoterapie – využití delfína v rámci zooterapie

Lamaterapie – využití lamy v rámci zooterapie

Insektoterapie – využití hmyzu v rámci zooterapie

Ornitoterapie – využití ptactva v rámci zooterapie

Další zvířecí druhy jsou využívány bez upřesněného označení. Většinou bývají řazeny mezi další druhy zooterapie nebo jsou nazývány opisem (terapie akvariijními rybičkami apod.), patří mezi ně nejčastěji:

- malá domácí zvířata (drobní savci, akvariijní rybičky, plazi, aj.)

- hospodářská zvířata (zejména kozy, ovce, ale také prasata aj.) – často jsou využívány farmy, kde jsou k dispozici různé druhy těchto zvířat a vzniká specifický směr někdy nazývaný famingtherapy (terapie praktikovaná na farmách).
- volně žijící zvířata
- exotická zvířata v zoo atd. (Velemínský, 2007)

2.4 Zastřešující organizace v zooterapii

Nyní budeme čerpat z nejnovější publikace od Velemínského, který uvádí 6 zastřešujících organizací v zooterapii (1 z nich již zanikla).

1. International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO)

Do českého jazyka přeloženo jako Mezinárodní organizace sdružující společnosti zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířaty.

IAHAIO sdružuje jednotlivé národní organizace, které pracují v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností mezi nimi, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost laické i odborné veřejnosti o dané problematice a udílí ceny jednotlivcům i institucím za zvláštní přínos oboru (Galajdová, 1999).

IAHAIO pořádá pravidelně jednou za tři roky mezinárodní konference o interakcích mezi lidmi a zvířaty. První konference proběhla v Londýně (1977), osmá konference v Praze (1998).

Prezentaci organizace na internetu najdeme na internetové adrese: <http://www.iahaio.org>.

2. Delta Society

Organizace byla založena v roce 1970 v USA. Dnes je Delta Society největší organizací v oblasti vztahu člověk-zvíře. Současné programy Delta Society zahrnují začleňování zvířat do života obecné populace – jako podporu zdraví, nemocným lidem – pro zlepšení léčby, i lidem s tělesným postižením – pro zvýšení jejich nezávislosti.

Prezentaci organizace na internetu najdeme na internetové adrese: <http://www.deltasociety.org>.

3. Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (AOVZ)

Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům byla založena v roce 1995 v Praze za účelem šíření a prohlubování myšlenky pozitivních vlivů soužití lidí se zvířaty.

Prvním předsedou AOVZ byl Zdeněk Matějček, který celoživotně propagoval myšlenku pozitivního působení mezi lidmi a zvířaty.

Asociace AOVZ je členem organizace IAHAIO.

Prezentaci AOVZ na internetu najdeme na internetové adrese: <http://www.aovz.cz>.

4. European Society for Animal Assisted Therapy (ESAAT)

European Society for Animal Assisted Therapy v překladu znamená Evropská asociace AAT. Organizace vznikla s cílem zastřešit jednotlivé evropské národní organizace zabývající se zvířaty podporovanou terapií, případně jednotlivé dílčí spolky.

ESAAT vznikla na podzim roku 2004 v Rakousku. Zakládající organizace byly zejména ze zemí: Rakousko, ČR, Německo, Švýcarsko a Maďarsko. Prvním předsedou se stal Josef Leibetseder (Rakousko).

Prezentaci organizace na internetu najdeme na internetové adrese: <http://www.esaat.org> nebo některé dílčí informace lze najít na internetových stránkách TAT: <http://www.tierealstherapie.org>.

5. Česká hiporehabilitační společnost

Česká hiporehabilitační společnost (dále ČHS) vznikla v roce 1991 a zaštiťuje v ČR oblast hiporehabilitace. ČHS sdružuje nejen lékaře, fyzioterapeuty, pedagogy, jezdecké instruktory, pro které pořádá odborné kvalifikační kurzy, ale také samotné klienty hiporehabilitace a jejich rodiče.

ČHS má stanovená základní pravidla a minima, standardy pro jednotlivé oblasti hiporehabilitace (hipoterapii, léčebně pedagogické ježdění na koni a sportovní ježdění handicapovaných).

Prezentaci organizace najdeme na internetové adrese: <http://www.chs.unas.cz> (Velemínský, 2007).

Tou poslední byla Canisterapeutická asociace (CTA), která vznikla v listopadu r.2003. Jednalo se o zastřešující organizaci pro organizace zabývající se canisterapií nebo jinými oblastmi zooterapie (kromě hiporehabilitace) v ČR. Cílem a posláním bylo především zastřešovat, metodicky vést a sjednocovat organizace zabývající se canisterapií a prosazovat její cíle. Vytvářet a doporučovat základní pravidla pro práci v canisterapii.

Podle nejnovějších informací bohužel tato asociace roku 2007 zanikla (<http://www.canisterapie.info/news/kratka-zprava-z-valne-hromady/>).

3 CANISTERAPIE – JAKO SOUČÁST ZOOTERAPIE

„Pes je jediný tvor, který vás miluje víc, než vy milujete sami sebe.“ (Fritz von Unruh)

Již v předchozí kapitole jsme se mohli dočíst, že canisterapie je součástí široké disciplíny zooterapie neboli animoterapie. Nyní se zaměříme na tento jeden, doposud trochu opomíjený druh zooterapie, canisterapii.

„O čem to vlastně píšeš? Co je to ta canisterapie?“, ptají se mne mnozí lidé.

Latinské slovo „canis“ znamená pes. Jedná se tedy o jakousi psí terapii neboli volným překladem léčení psí láskou (CANTES, 2005).

„Autorem termínu canisterapie se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která zároveň byla se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru. Termín canisterapie se skládá ze dvou slov: canis (latinsky pes) a terapie (léčba, řeckého původu) (Velemínský, 2007, s.60).“

Galajdová (1999) definuje canisterapii jako označený způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. Galajdová také uvádí, že canisterapie je součástí zooterapie. Canisterapie klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně integračních.

Canisterapie se dá také definovat jako léčebný kontakt psa a člověka. Je prováděna formou skupinovou či individuální.

Pes je využíván jako koterapeut, je tedy prostředníkem a člověk terapeutem (Nerandžič, 2003).

Jako poslední si uvedeme definici, která je pro laického čtenáře nejkonkrétnější :

„Canisterapie – je jednou z forem ucelené rehabilitace a zahrnuje všechny aktivity, při kterých je využíváno pozitivní působení psa na člověka se záměrem udržení a/nebo zlepšení zdravotního stavu, znalostí, sociálních dovedností nebo kvality života člověka. Canisterapie lze využít všude tam, kde jsou tyto přirozené potřeby nebo schopnosti člověka nějak omezeny či narušeny.

Canisterapeut – osoba provádějící canisterapii. Obvykle se jedná o proškoleného dobrovolníka, který se svým psem složil canisterapeutické odborné vzdělání pedagogického, zdravotnického nebo sociálního charakteru a canisterapii mohou využívat v rámci své odborné praxe. Canisterapii je také možno provozovat po studiu rekvalifikačního kurzu a zřízení

odpovídající živnosti za úplatu. Proškolený canisterapeut může také vstoupit s klientem / zařízením do pracovněprávního vztahu (Freeman-Molová, 2005, s.13).“

3.1 Historický vývoj

„Není snad zvířete, které bychom znali lépe než psa, které bychom více milovali a kterému bychom více důvěřovali... Léčebné účinky života se psem nejsou objevem moderní psychologie, lidé je znají již tisíce let.“ (Dr. Nicholas J. Saunders)

„O prvopočátcích soužití člověka a psa víme jen velice málo, přestože pes jako průvodce člověka byl znám už v dávné historii. Pes se spojil s člověkem dobrovolně a postupně trvale zdomácněl. Ve společnosti člověka začal žít asi v letech 15 000 př.n.l. Předpokládá se, že se jednalo o ochočeného vlka, který se zdržoval v blízkosti lidských sídlišť, kde nacházel dostatek potravy (Nerandžič, 2005, s.30).“

V historii byl pes velice uctíván a byl stavěn na kultovní úroveň bohů, tak jak to známe z Egypta (Nerandžič, 2005).

O tom, že Egypťané měli psy skutečně rádi, svědčí mnoho zmínek v jejich celkem chudé literatuře. Pes je na obrázcích znázorňován často s člověkem, a to buď na lovu, nebo sedává pod židlí, na níž odpočívá jeho pán.

„Pes však nebyl jen domácím přítelem nebo loveckým pomocníkem, byl i předmětem úcty. Egypťané ho uctívali jako strážce podsvětí a průvodce do království smrti (Galajdová, 1999, s.14).“

Egypťané si psů vážili, dokonce založili v Kase v Horním Egyptě nové město zasvěcené Anubovi: Kynopolis – Město psů. Tam byli psi chráněni a uctíváni (Galajdová, 1999).

Pro zajímavost si uvedeme krajní případ úcty ke psu, který je znám z dávných dob z Etiopie. *„Náčelníci kmenů tam korunovali psiho krále, který se pak stal poradcem náčelníka. Při audiencích pak rozhodovalo chování psiho krále. Zavrtěl-li ocasem, byla žádost vyřízena kladně. Štěkání znamenalo nesouhlas a žádost byla zamítnuta. Pokud někomu olízl ruku, byla takovému šťastlivci vzdávána veškerá pocta. Jestliže však na někoho psi král zavrčel, mohl nešťastník také přijít o hlavu (Galajdová, 1999, s.14).“*

V Římě provázeli lovečtí psi bohyni lovu Dianu, boha obchodu Merkura a boha války Marta. Antičtí Řekové a Římané přidělovali psům významné role průvodců svých bohů. Obdobu nacházíme v Persii a Indii. U jihoamerických Inků byli psi uctíváni jako strážci a průvodci podsvětím. Jen některá náboženství (islám) považují dodnes psa za nečistého (Nerandžič, 2006).

„Raný středověk chápe psa jako samozřejmou součást života a pes se vyskytuje na tvrzích raně feudální šlechty stejně jako v chalupách rolníků.“

S postupujícím a silícím vlivem katolické církve však dochází ke změně náhledu na psa. Snad byl úzký vztah ke psu nebo kočce až příliš jasnou připomínkou pohanství a tak byl pes, stejně jako jiná zvířata, prohlášen za tvora bez duše a podle Zjevení sv. Jana pes patří spolu s čarodějníky, smilníky, vražedníky a modláři, čili kacíři, k bytostem, které nebudou přijaty do ráje, a proto není záhodno jim věnovat zvláštní pozornost (Galajdová, 1999, s.19).“

Později, po husitských válkách a po Bílé Hoře, v době inkvizice, došly věci dokonce tak daleko, že se pořádaly neblaze proslulé „hony na čarodějnice“. Důvodem k obvinění z čarodějnictví sloužilo mnohdy vlastnictví neužitečného psa či kočky (Galajdová, 1999).

„První dokumentované použití zvířat jako doplňkové terapie je prokázáno v Belgii a spadá do 9. století. Další záznamy pocházejí hlavně z anglicky mluvících zemí z 19. a začátku 20. století (CANTES, 2005, s.6).“

Během 19. a 20. století se lidé stále více soustřeďovali na vzhled psa a jeho cíleně využitelné vlastnosti. Tak se stále doplňovala a upravovala pravidla, selekcí se postupně vytvářela různá plemena a vznikaly plemenné knihy psů.

Léčebné použití psů bylo dokumentováno v r. 1942 v USA při rehabilitaci válečných veteránů. V 60. letech 20. století pak publikoval americký psychiatr Boris Levinson své zkušenosti s touto terapií u svých pacientů a v roce 1982 tentýž lékař stanovil poprvé její zásady a metodiku (Nerandžič, 2006).

„V Čechách se canisterapie začala využívat jen ojediněle na začátku 90. let minulého století, např. v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně nebo při léčbě psychiatrických pacientů koncem 80. a začátkem 90. let v Psychiatrické léčebně v Bohnicích v Praze (Nerandžič, 2006, s.31).“

Postupně vznikala občanská zájmová sdružení. Vyvrcholením tohoto procesu bylo vytvoření zastřešující České canisterapeutické asociace, která byla založena v roce 2003, a jejíž předsedkyní byla v té době PhDr. Jiřina Lacinová. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.4, tato asociace již bohužel zanikla.

3.2 Canisterapie a její možnosti využití

Canisterapii je možno využít jako psychoterapeutickou metodu u klientů:

- mentálně i smyslově postižených
- emocionálně poškozených
- citově deprivovaných
- dlouhodobě nemocných

- s psychiatrickými diagnosami
- k logopedickým cvičením
- v rehabilitaci
- při výskytu apatie
- při navazování kontaktů – např. u autistů

Pozitivní působení canisterapeutických psů na dětského klienta je těžko měřitelné u emocionálně a citově deprivovaných, u klientů s psychiatrickými diagnosami.

Objektivní efekt ale můžeme sledovat u klientů s pohybovými problémy, při komunikaci – pomoc u logopedických cvičení. Úspěchy nese tato metoda i u autistů nebo klientů, kteří mají problémy v navazování kontaktů (Fejkusová, 2003).

Pes dále pomáhá u seniorů žijících v domovech důchodců. Ti mají zdravotní potíže, problémy s adaptací, prožívají smutek, úzkost, osamělost, závislost...Zde je canisterapie vhodná jako volnočasová aktivita.

Canisterapie je velmi vhodná pro klienty s hyperkinetickým syndromem (hyperkinetický syndrom s poruchou pozornosti – ADHD). K základním symptomům ADHD patří hyperaktivita, impulzivita a nedostatečná schopnost soustředění. Cílem canisterapie u těchto klientů je posilování jemné motoriky, snižování agresivity, zvýšení koncentrace, rozvíjení sociálních dovedností, sociabilita, celkové zklidnění klienta v závislosti na přítomnosti psa.

Canisterapie má využití také u klientů se sluchovým postižením, využití canisterapie v logopedii, u klienta s elektivním mutismem, tělesným postižením,... (Velemínský, 2007).

A nyní si položíme zajímavou otázku: „Dokáže pes varovat před epileptickým záchvatem?“

„Zahraniční studie praví, že jednoznačně ano, a to dokonce 15 až 50 minut předem. Jak – o tom existuje několik hypotéz a jejich ověřování se věnuje mnoho odborníků z celého světa.

Podle jedné teorie pes díky vynikajícímu čichu reaguje na změny pachu potu člověka na začátku záchvatu, kdy lidské vědomí ještě není zasaženo, ale záchvat se už rozbíhá v podvědomí a ovlivňuje autonomní vegetativní systém. Jiná teorie vychází z výborného pozorovacího talentu psa, který postřehne drobné změny chování svého pána, provázející předzvěst záchvatu (pro tuto hypotézu mluví počet hodin strávených se psem společně, který u epileptiků často přesahuje 12 hodin denně a umožňuje psům do detailu dokonale zaznamenat chování pána v různých situacích).

Podle třetí teorie vnímají psi změny elektromagnetického pole člověka. Vzhledem k tomu, že pes má daleko citlivější sluch a čich a dokáže vnímat mnoho nejrůznějších signálů a informací, které lidským smyslům unikají, je možné, že je schopen vnímat i elektromagnetické vlnění (Galajdová, 1999, s.87).“

Každého jistě zaujala jedna ze tří teorií. Ale ať je to jak chce, je velká škoda, že právě s těmito výsledky není společnost obeznámena.

V krátkosti jsme se seznámili s možnostmi užití canisterapie a je nám tedy již zřejmé, že tato metoda má velmi široké využití a kladné účinky na člověka.

3.3 Canisterapie a mentálně postižení

„Největší radostí pro psa je, když ze sebe uděláte blázna. Nejenže vám nevynadá, ale udělá ze sebe blázna také.“ (Samuel Butter)

„Kontakt s živým zvířetem a možnost péče o něj výrazně napomáhá rozvoji citových i rozumových schopností mentálně retardovaných dětí podobně jako u zdravých dětí v odpovídající vývojové fázi (Galajdová, 1999, s.92).“

Při stanovování cílů canisterapie vždy musíme vycházet z konkrétních schopností, dovedností daného klienta a hloubky jeho postižení. Stanovené cíle by měly být v souladu s jeho výchovně vzdělávacím plánem, potřebami i zájmy. Obecným cílem v individuálním plánu rozvoje klienta je co nejvyšší stupeň socializace (společenského a pracovního uplatnění). Při naplňování plánu je důležitá zásada přiměřenosti, důslednosti, názornosti, soustavnosti, trvalosti, individuálního přístupu a uvědomělosti (Valenta, Müller, 2003). Cíle canisterapie stanovujeme také v závislosti na zvolené formě canisterapie, uplatnit se může jak AAA, AAT i AAE (viz kap.3.4), a to formou skupinové i individuální canisterapie. Spolupráce s odborníky při stanovování cílů je nutná zejména vzhledem k variabilitě individualit klientů, ale také znalosti zásad a postupů podpůrně terapeutické, výchovné práce s lidmi s mentálním postižením (Velemínský, 2007).

„Pes je pro takového klienta prostředník, který mu zprostředkovává vztah s okolním světem, pomáhá mu při orientaci a při nácviku sebeobsluhy. Dokáže eliminovat emoční výkyvy a negativistické projevy. Pes klienta učí odpovědnosti a osvojování si určitých vědomostí, dovedností a návyků (Vrbová In Müller, 2005, s.291).“

3.3.1 Význam psa pro mentálně postižené

Stěžejním cílem u klientů s lehkým mentálním postižením je co největší stupeň socializace, rozvoj kognitivních a sociálních dovedností a rozvoj schopností a dovedností v oblastech sebeobsluhy, motoriky, manuální činnosti, psychická podpora a aktivizace.

„U klientů se středně těžkým mentálním postižením se zaměřujeme zejména na motoriku, sebeobsluhu, emoční oblast, vztah ke zvířatům a kognitivní a sociální dovednosti v rámci možností klienta.“

„Cíle a možnosti práce s klienty s těžkým mentálním postižením jsou oproti předchozím skupinám v určité míře omezeny. V canisterapii podporujeme zejména sebeobsluhu, motorické dovednosti, řeč, nabízíme emoční podporu a kontakt se zvířetem.“

S klienty s hlubokým mentálním postižením v canisterapii nepracujeme příliš často. Osvědčený je však tělesný kontakt se psem (pokud není přítomna agresivita nebo nehrozí psovi či psovodovi jiné riziko ublížení) a zprostředkované hlazení psa (klientovi vedeme ruku po psí srsti) (Velemínský, 2007, s.162,163).“

Význam psa pro mentálně postižené dítě lze shrnout do několika bodů:

- pes je zdrojem dostatečně silných podnětů, aby probudil u dítěte zájem a udržel dítě v pozornosti po delší dobu,
- je možno se ho dotýkat, hladit ho a mazlit se s ním a tím uspokojovat potřebu něžnosti, která je u těchto dětí mnohdy zvýšena,
- pes je jiný živočišný druh, lze ho zblízka pozorovat a zkoumat, uvědomovat si, že má oči, uši, jazyk, hlavu, tělo, tlapky, ocas... a tím více poznávat okolní svět,
- pes lásku oplácí, dítě cítí, že je tu zpětná vazba, že je milováno,
- pes má na dítě kdykoliv čas, neodtahuje se, tělesný kontakt odpovídá i jeho potřebám,
- je to společník, druh, přítel, důvěrník, kamarád,
- udržuje dítě v aktivitě, protože je proměnlivým zdrojem podnětů, dítě se s ním nenudí,
- je výchovným prostředkem, jak se správně chovat ke zvířatům a pak i k lidem,
- motivuje k rehabilitaci a rozvoji jemné motoriky dítěte nabídkou snadno vysvětlitelných a praktických úkolů – házení míčků, hlazení, napodobování činností psa,
- podněcuje ke hře a k pohybu – honění, skákání – a tím rozvoji motorických schopností dítěte,
- ve spolupráci s logopedem rozvíjí vyjadřovací schopnosti a rozšiřuje slovní zásobu, touha psa oslovit, přikázat mu něco nebo se o něm naučit písničku, bývá velmi silná,
- sebevědomí dítěte a jeho společenská prestiž stoupá, zejména je-li jeho kamarádem velký pes,
- nácvik sebeovládání – nemožnost psa kdykoli vyrušovat, nutnost respektovat jeho právo na odpočinek, spánek a krmení,
- pes je cestou k odstranění neopodstatněného strachu z neznámých nových věcí, situací a zvířat, tím se dítěti dále rozšiřují obzory,

- prostředek k integraci – pes je atraktivní i pro jiné děti, boří bariéry, nabízí námět k zahájení konverzace, aj. (Galajdová, 1999).

„Přítomnost psa (nebo alespoň jiného živého zvířete) je dvojnásobně důležitá pro mentálně retardované děti v ústavech sociální péče. Zajištění dostatku podnětů pro vývoj dětí bývá v ústavech problematické.

Organizovaný rytmus služeb navíc brání dětem vytvořit si k někomu z personálu stálou citovou vazbu. Personál bývá velmi vytížen a nemá již sílu zajistit dostatek lásky, péče a pozornosti všem dětem podle jejich potřeb.

K podnětové deprivaci podporující vznik otupělosti se tak může snadno přidat deprivace citová. Jsou-li k tomu jen trochu předpoklady, agresivní chování a konflikty s okolím nebo naopak sebepoškozování a jiné projevy hospitalismu na sebe nenechají dlouho čekat.

Pes nevyřeší všechny výchovné problémy a už vůbec ne najednou, přispěje ale značnou měrou k jejich zvládnutí a hlavně předcházení. Samozřejmě za podmínek správného vedení a přístupu, spolupráce rodičů nebo vychovatelů s psychology, pedagogy a lékaři (Galajdová, 1999, s.94).“

3.4 Metody canisterapie

3.4.1 Metoda AAA

Metodu AAA (Animal Assisted Activities) překládají různí autoři trochu jinak.

Podle Věry Kalinové se jedná o „*aktivitu za asistence zvířat, které poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový a/nebo terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života klienta. Jde o neformální setkání klientů se speciálně vybranými zvířaty v přítomnosti speciálně vyškoleného majitele zvířat a personálu zařízení* (Kalinová, 2004, s.37).“

Velemínský definuje AAA jako „*aktivitu za pomoci zvířat*“, „*společenská činnost*“ – *přirozený kontakt člověka a zvířete zaměřený na zlepšení kvality života klienta nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností* (Velemínský, 2007, s.32).“

Freeman-Molová se v definování shoduje s Velemínským, jen s tím rozdílem, že dodává: „*Dalším účinkem těchto aktivit je např. zlepšení psychického rozpoložení klientů či zvýšení motivace k činnosti* (Freeman-Molová, 2005, s.14).“

Nejčastějšími klienty této metody jsou klienti zařízení sociálních služeb (domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, centra denních služeb atd.) a školských zařízení (dětské domovy, speciální školy, zařízení pro výkon ústavní výchovy aj.), méně často je canisterapie praktikována ve zdravotnických zařízeních (LDN, psychiatrické léčebny).

Cíle definuje canisterapeut ve spolupráci s osobami pečujícími o klienta. Může se jednat o přirozené zlepšování komunikace, pohyblivosti, motivace, odbourávání stresu, uzavřenosti, nečinnosti apod. Hlavním cílem je aktivizace klienta (Velemínský, 2007).

Tato metoda má ovšem také určité podmínky. *„Tato činnost vyžaduje přítomnost certifikovaného canisterapeutického týmu a dohled vedení zařízení nebo určené zodpovědné osoby. Všude tam, kde canisterapeut sám není schopen dostatečné komunikace s klienty (tj. plně porozumět jejich reakcím), se vyžaduje přítomnost personálu/zodpovědné osoby coby prostředníka po celou dobu průběhu canisterapie (Freeman-Molová, 2005, s.14).“*

Typickými technikami jsou hlazení zvířete, různé hry, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace a paměti apod. (Velemínský, 2007).

V rámci zooterapie lze tuto metodu rozdělit na:

1. Pasivní AAA

Pes má pozitivní efekt již pouhou svou přítomností v určitém prostředí (PIAFA, 2000).

„Role zvířat je v tomto případě pasivní, protože se o ně klient nestará, ale přesto přinášejí pozitivní efekt již pouhou svou přítomností (Galajdová, 1999, s.30).“

„Zejména v hospicích a u klientů s Alzheimerovou chorobou, kde rodina potřebuje námět ke konverzaci, je tento druh programu velmi vítaný a užitečný (Galajdová, 1999, s.31).“

2. Interaktivní AAA

Klient pečuje o zvíře stále (rezidentní typ – zvíře přítomné v ústavu) nebo formou projektů v různých časových délkách a pravidelnosti (návštěvní typ) (PIAFA, 2000).

Interaktivní typy AAA mohou být tedy rezidentního nebo návštěvního typu. *„Návštěvní programy pečlivě vybraných, povahově otestovaných a zdravých zvířat (psů, koček, králíků morčat) se odehrávají vždy na stejném místě ve stejný čas po omezenou dobu (obvykle jednou týdně na jednu hodinu). Ačkoliv návštěvní programy mají pouze omezené možnosti, jsou v zařízeních s náročnou ošetrovatelskou péčí, vysokým obratem pacientů nebo nemožností se o zvíře dostatečně starat vhodnější a personálem vítanější (Galajdová, 1999, s.31).“*

Programy, které začleňují jednotlivce do péče o zvířata, velmi často motivují lidi ke kontaktu s druhými, zvyšují jejich fyzickou aktivitu a učí je mnohé praktické dovednosti. Zvláště pro děti jsou tyto programy významným výchovným prvkem (Galajdová, 1999).

3.4.2 Metoda AAT

Opět si uvedeme několik různých volných překladů metody AAT (Animal Assisted Therapy).

„AAT“, „terapie za pomoci zvířat“ – cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta (pacienta) (Velemínský 2007).

„AAT v překladu znamená terapie za asistence zvířat. Jde o cíleně řízenou intervenci, při níž je zvíře, které splňuje specifické požadavky, nedílnou součástí léčebného procesu. AAT je řízena a/nebo vedena profesionálem s odbornou specializací v rámci jeho zaměstnání. AAT má stanoven cíl. Je zde specifikován požadavek, kterého chceme dosáhnout – např. zvýšení sociálních dovedností, hybnosti, verbální komunikace aj. (Kalinová, 2004, s.37).“

AAT je cílená intervence, při které je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu. Je poskytována a vedena zdravotnickým profesionálem se speciálními odbornými znalostmi (Galajdová, 1999).

Podmínkou tedy je, že tato činnost vyžaduje přítomnost nebo přímou spolupráci odborně vyškoleného terapeuta nebo lékaře či zdravotnického personálu obeznámeného s cílem a účinky takové terapie. Terapii za účasti psů mohou také provozovat lékaři či zdravotníci, kteří se svým psem složili canisterapeutické zkoušky (Freeman-Molová, 2005).

„Cíle definuje profesionál, který je obeznámen s cíli celkové léčby klienta. Cíle jsou individuálně stanoveny tak, aby podporovaly rozvoj konkrétních fyzických, sociálních, emocionálních nebo kognitivních funkcí klienta. Hlavním cílem této zooterapie je podpora procesu léčby nebo rehabilitace.

Nejčastějšími klienty jsou osoby s tělesným, mentálním nebo kombinovaným postižením, krátkodobě i dlouhodobě nemocní, lidé v rekonvalescenci, lidé, kteří potřebují podpůrnou léčbu psychických nebo fyzických poruch, nemocí nebo stavů nepohody (Velemínský, 2007, s.33).“

Mezi používané techniky patří polohování, hry pro rozvoj motoriky a sociálních dovedností, hlazení a péče o zvíře, cílené zlepšování komunikace, orientace, paměti, řeči, kognitivních funkcí, apod. (Velemínský, 2007).

Hlavní rozdíl mezi oběma metodami (AAA, AAT) je, že zatímco výsledky AAA lze vyjádřit pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, výsledky AAT jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné. Cílem AAT může být posílení žádoucího chování nebo utlumení nežádoucího chování (Galajdová, 1999).

Příklad:

„Čtyřletá dívka, nevidomá, hyperaktivní a mentálně retardovaná následkem prenatální expozice drogám byla doporučena k terapii. Na nic se nedokázala soustředit déle než jednu

minutu a doma se dokázala zabavit jen destruktivním chováním. Její matka ji nemohla nechat bez dozoru ani jen několik sekund. Při úvodním terapeutickém sezení byly otestovány různé posilovací a odměňovací podněty a ukázalo se, že dívka se zklidnila jen při hlazení terapeutického psa. Proto byl vypracován program, během kterého si děvče mohlo hladit psa jen při poslechu hudby ze známého dětského pořadu. Nakonec byl živý pes nahrazen vycpanou napodobeninou a dívka si s ním vydržela hrát při poslechu hudby i 30 sekund (Galajdová, 1999, s.29-30).“

3.4.3 Metoda AAE

Metodu AAE (Animal Assisted Education) již neuvádí mnoho autorů, a proto nám postačí jediná definice.

AAE – („vzdělávání za pomoci zvířat“, „vzdělávací činnosti“, „edukace“) je přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta (Velemínský, 2007).

„Tato činnost vyžaduje kromě canisterapeutického týmu přítomnost a/nebo přímou spolupráci odborně vyškoleného terapeuta nebo lékaře či zdravotnického personálu obeznámeného s cílem a účinky takové terapie (Freeman-Molová, 2005, s.14).“

„Cíle definuje pedagogický personál ve spolupráci se zooterapeutem. Cíle jsou stanoveny buď pro skupinu studentů (forma přednášek, besed, ukázek, zájmových kroužků), anebo individuálně u klientů se specifickými poruchami učení, výchovnými problémy nebo jinými specifickými potřebami. Hlavním cílem je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji.

Nejčastějšími klienty jsou osoby se specifickými poruchami učení, chování nebo komunikace, kde lze činnost zaměřit na zlepšení těchto poruch. Další cílovou skupinou jsou studenti běžných škol, kde se výuka zaměřuje na vztahy lidí a zvířat, biologií, téma psí pomoci postiženým, motivaci k zodpovědnosti apod. (Velemínský, 2007, s.34).“

Z toho nám vyplývají i techniky, které v rámci této metody můžeme použít. Jedná se zejména o předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku, hry pro rozvoj motoriky, komunikace, motivace, péče o zvíře apod (Velemínský, 2007).

3.5 Polohování

Snad nejznámější metodou canisterapie je právě polohování. Je podpůrnou terapií založenou na přímém fyzickém kontaktu klienta a psa (nebo psů) (Velemínský, 2007). Za velmi

důležité je považováno navození důvěry dítěte ke psovi. Proto je vhodné tuto terapii začínat v přítomnosti rodičů, posléze v přítomnosti pedagoga a teprve poté si dítě brát samotné (Zouharová, 2003).

Pro úspěšné provádění této metody je třeba zabezpečit klid a dostatek času. Klient se musí na polohování nejprve dostatečně adaptovat, než dojde k dokonalému uvolnění a celkovému prožitku. Doba adaptace je individuální.

Průběh

Polohování je prováděno:

- v klidné, příjemně teplé a vyvětrané místnosti,
- na zemi, na měkké podložce,
- při tlumeném osvětlení,
- nejlépe při podbarvení relaxační hudbou (dle klienta) (Velemínský, 2007).

Při polohování jsou používány různé polohovací pomůcky: válec, podkova, polštářky. Jedna polohovací jednotka trvá 15-20 minut. Po přivítání se psy dítěti vyzujeme boty, případně i svlékneme do spodního prádla, aby mohlo maximálně vnímat srst psů a přejímat teplo. Je dobré ponechat dítěti prostor pro spontánní reakce a nenásilně mu nabízet vhodné situace pro polohování. Pokud zvolí samo dítě nějakou polohu, nenásilně ho canisterapeut dopolohuje. Pokud nikoli, pomůže dítěti zvolit některou z prováděných poloh (např. vleže na zádech, hlava podložena polštářem, pes pod nohama v místě kolen – v podkoleních jamkách dochází k největšímu předávání energie) (Zouharová, 2003).

Během polohování dochází:

- k navození libých pocitů,
- ke zklidnění (zejména u hyperaktivních jedinců),
- k zahřátí – prohřátí,
- k uvolnění spasmů,
- k oživení mimiky, ke zvýšení citlivosti,
- k prohloubení dýchání, atd (Velemínský, 2007).

Freeman ve svém článku správně uvádí, že canisterapie není jen polohování! Polohování je metoda určená pro velmi specifický okruh klientů. Radíme sem tělesně postižené (ty, které trpí spasmy – křečemi) a další okruh klientů, trpící svalovým třesem (Parkinsonova choroba, apod.). Pro tuto skupinu je canisterapie (konkrétně polohování) metodou jedinečnou (Freeman, 2008).

„Bohužel jsme my, lidé, fixováni na „hmatatelné důkazy“, a to je jedním z důvodů, proč je polohování tolik propagováno. Všichni chtějí vidět, že máme výsledky. A ony opravdu vidět

jsou. U polohování (Freeman, 2008, s.26).“ Ovšem všichni canisterapeuté, kteří zrovna nedělají polohování, vědí, že i jejich metody jsou velmi úspěšné, jen těžko kvantifikovatelné. Polohování může využít cca 30% klientů, ale kolem 70% jsou to lidé, kteří potřebují hlavně komunikaci a aktivizaci (Freeman, 2008).

„Když říkám, že polohování není všechno, tak mám na mysli trpělivou práci desítek našich dobrovolníků i profesionálů, jejichž výsledky nejsou vidět hned, ale třeba až po měsících, někdy i letech. Tyhle úspěchy jsou subtilní a většinou je dokáže ocenit jen personál, který klienty dobře zná, nebo rodiny klientů. Zvenčí to možná vypadá, že se nic zvláštního neděje, ale canisterapeut ví, že ta radost na tváři klienta by tam bez jeho přičinění nebyla (Freeman, 2008, s.26).“

3.6 Formy canisterapie využívané v rámci AAA, AAT, AAE

Mezi základní můžeme uvést 4 formy canisterapie:

1. Návštěvní program

„Pravidelné návštěvy canisterapeutického týmu v zařízení nebo v domácnosti klienta, který si přeje provozovat canisterapeutickou činnost. Návštěvní program může být realizován jak dobrovolnými tak profesionálními canisterapeuty, vždy jen s certifikovanými psy. Lze provozovat buď jednotlivě nebo ve skupině několika týmů (Freeman-Molová, 2005, s.15).“

Jedná se o nejrozšířenější formu. Alternativou je docházení klienta za zvířetem (týmem) nebo jejich setkávání v neutrálních prostorách (Velemínský, 2007).

2. Pobytový program

„Jednorázový nebo pravidelný pobyt klientů v prostředí, kde se provozuje canisterapie. Jedná se zejména o tábory, pobyty na statcích, ekofarmách nebo v jiných sídlech společností nabízejících canisterapeutické služby, často v kombinaci s terapiemi s dalšími zvířaty, ozdravným nebo poznávacím programem. Dále se jedná o provozování canisterapie např. v ordinaci lékaře – specialisty, kam pacient běžně dochází. Lze provozovat buď jednotlivě nebo ve skupině několika týmů (Freeman-Molová, 2005, s.15).“

3. Jednorázové aktivity (canisterapeutické akce)

„Jednorázové nebo krátkodobé aktivity pro širokou veřejnost nebo naopak pro uzavřený okruh klientů. Canisterapeutický tým se může podílet na veřejných prezentacích, pomáhat v krizových intervencích, účastnit se táborů, setkání nebo například přednášek – ať již pro zdravé nebo zdravotně postižené občany. Škála těchto aktivit je velice široká, ale metody

a podmínky pro jejich provozování se v jádru neliší od pravidelných aktivit. Lze provozovat buď jednotlivě nebo ve skupině několika týmů (Freeman-Molová, 2005. s.15).“

4. Rezidentní program (neboli trvalé držení zooterapeutického zvířete, „umístění natrvalo“)

„Rozumí se převzetí zvířete klientem, ať už zařízením, nebo jednotlivcem, který si přeje provozovat zooterapeutickou činnost. Takové zvíře se může nebo nemusí stát majetkem tohoto klienta nebo zařízení. Předávající organizace, chovatel nebo cvičitel určují specifické podmínky, ze kterých je zvíře předáno a zajišťují výcvik personálu / zodpovědných osob, kteří budou zooterapii provádět a o zvíře pečovat (Velemínský, 2007, s.36).“

3.7 Cíle canisterapie

Nejlépe jsou popsány jednotlivé cíle od kolektivu autorů ze Sdružení Piafa ve Vyškově, kteří ze svých vlastních zkušeností stanovili tyto tři základní cíle canisterapie:

- **rozvoj citových schopností**

- terapie v místnosti či venku na dece, hlazení psa a mazlení se
- dítě si při povídání s pejskem uvědomí, že i pes může být smutný, veselý, nemocný, ... že je nutné o něj pečovat a mít ho rád, za to mu pes bude dobrým společníkem a kamarádem
- terapeut navozuje komunikaci dítěte se psem, s cílem snížit jeho nesmělost a uzavřenost a podpořit spontánnost projevu ve vztahu k jiným osobám
- pokud použijeme velkého psa – bude mít dítě pocit bezpečí
- při poznávání nových věcí ve společnosti zvířete odbouráváme neopodstatněný strach a odvádíme pozornost od vlastních potřeb dítěte
- při použití skupinové terapie (více psů- více dětí) má každé dítě ve „svém“ psovi spojence pro zvládnutí komunikace a chování v kolektivu

- **rozvoj rozumových schopností**

- cílenou hrou a plněním různých úkolů budíme u dítěte zájem o různé aktivity s cílem zvyšovat dobu soustředění se na danou činnost
- pozorováním chování psa, zkoumáním jeho stavby těla rozvíjíme pozorovací schopnosti i správné návyky chování se k ostatním (zvířatům-lidem)
- s použitím různých pomůcek (míče, barevné kroužky, stuhy,...) a zadáváním různých úkolů dítětem psovi se zlepšují komunikační dovednosti, rozšiřujeme slovní

zásobu a zejména v oblasti logopedie i vyjadřovací schopnosti. Můžeme zapojit i výtvarné nebo hudební techniky

- pro autisty, kteří mají svůj vlastní vnitřní svět a komunikují na jiné úrovni, je kontakt se zvířetem, které komunikuje jednoznačně a jednoduše, srozumitelný

- **rozvoj pohybových schopností**

- formou různých společenských her (házení míčků, napodobování činností psa, dosahování vzdálených míst – překážková dráha, honění se apod.) zvyšujeme u dětí motivaci k pohybu i jejich pohybové schopnosti, rozvíjíme hrubou i jemnou motoriku, ve společnosti psa učíme děti vhodně relaxovat (kolektiv autorů, 2000).

Pro doplnění a zkonkrétnění si uvedeme stěžejní cíle u dětí s mentálním postižením od Věry Tiché.

„Děti s mentálním postižením: podpora psychomotorického vývoje, koordinace pohybu, podpora řečových dovedností, stimulace, trénování paměti, rozvoj myšlení, osvojování sociálních dovedností, rozvoj sebeobsluhy, rozvoj samostatnosti, trénování volných dovedností, posílení sociability, navazování nových vztahů, integrace (Velemínský, 2007, s.80).“

3.7.1 Canisterapeutický tým

Canisterapeutický tým tvoří canisterapeut a pes, který byl připraven a otestován pro účely canisterapie. Tento tým je dále kvalifikovaným canisterapeutickým týmem pouze v tom případě, že vlastní aktuální platný certifikát o canisterapeutických zkouškách.

Abychom si přiblížili canisterapeutické zkoušky, jedná se o zkoušky, které jsou pravidelně pořádány canisterapeutickými organizacemi a musí se řídit pevně stanoveným zkušebním řádem dané společnosti. Tyto zkoušky skládá vždy konkrétní psovod (canisterapeut) a konkrétní pes – pro ně je následně vystaven certifikát, s uvedenou časovou platností a výsledky zkoušek (Freeman-Molová, 2005).

Mezi psovodem a psem musí vzniknout velmi úzká spolupráce, úzký vztah. Psovod musí svého psa dokonale znát, důvěřovat mu a pes se musí na svého psovoda výhradně orientovat. Je třeba vyzdvihnout skutečnost, že pro canisterapii je nutné nejen určitým způsobem vychovávat psa, ale rovněž připravovat kvalifikované therapeuty. Za důležité se považuje, aby se therapeutický pes se svým psovodem orientoval v náročných situacích. Je nezbytné, aby byl therapeut dostatečně seznámen s principy, cíly a náplní canisterapie včetně její metodiky (Velemínský, 2007).

Canisterapeutický pes a therapeut (= canisterapeutický tým) musí mít určité předpoklady k výkonu této činnosti, které si nyní uvedeme:

Canisterapeutický pes:

- velmi dobrá socializace
- vyrovnaná bytost
- velmi dobrá vazba na majitele (majitelku)
- vysoký toleranční práh vůči lidem a zvířatům
- malá náklonnost k agresi
- poslušnost
- osvědčení o zdravotní způsobilosti a vhodnosti zvířete od zvěrolékaře

Terapeut:

- sociální citění
- schopnost týmové práce
- schopnost vcítění se (Leibetseder, 2004)

V podstatě můžeme říci, že canisterapeutický tým tvoří konkrétní pes a konkrétní člověk. Společně složí canisterapeutické zkoušky a získají tak certifikát. Nikdo jiný (kamarádka, spolupracovník) nemůže se psem vykonávat tuto činnost.

3.7.1.1 Výběr psa

„Věrnost psa je skvostný dárek, který morálně zavazuje stejně jako přátelství člověka.“
(Konrad Lorenz)

Co je to vlastně za zvíře, ten pes? Kde se tady vzal? Ten „zázrak“ vytvořil člověk během 14 000 let z kmenového praotce vlka a vznikl ohromný počet naprosto protikladných psích plemen. Některá plemena již patří minulosti nebo se postupem času změnila na jiné rasy. Také mnoho dnešních plemen stále mění svůj obraz (Aldington, 1999).

Pes je jistě jedním z nejoblíbenějších domácích zvířat. Vždyť nás hlídá, chrání, loví, vodí slepé, spolupracuje se zdravotně postiženými, pomáhá při výchově dětí, učí je plnit povinnosti, vede je k odpovědnosti. Proto každý, kdo chce psa, by si měl uvědomit, k jakému účelu má pes sloužit. Každý musí zvážit, zda má dost sil a odpovědnosti, aby se svému novému příteli věnoval (Nerandžič, 2006). „*Pes není hračka, má své citové a fyzické potřeby* (Nerandžič, 2006, s.35).“

Mnohaleté zkušenosti nás přesvědčili o tom, že ze všech přátelských zvířat je pro rodinu s mentálně postiženým dítětem nejvhodnější pes. Provokuje dítě ke komunikaci, dobře reaguje na jeho zdravotní stav a dítěti se věnuje ve větší míře a emotivněji, než např. kočky. Pejsek

přijímá dítě bez předsudků, takové, jaké je. Dává mu najevo lásku, nezlobí se na něj, je otevřený, milý, věrný, vždy připravený věnovat dítěti svou náklonnost (Karásková, Krausová, 2004).

Každý pes má své určité vlastnosti, příslušející danému plemeni. Mnozí z nás jistě souhlasí s tím, že každý pes potřebuje množství podnětů k tomu, aby se rozvinul. Pes je v podstatě obrazem svého pána. Důležité je i vědomí toho, že pes, jenž s námi žije, má své potřeby, individuální povahové rysy typické pro jeho plemeno, ale i společné všem rasám (Nerandžič, 2006).

Ideální ovšem je začínat již od štěněte a přiměřeně k věku a schopnostem zatěžovat jeho smysly. Plemeno, vzhled ani původ v podstatě nejsou tolik důležité, důraz se klade na povahu psa. Proto je dobré znát rodiče štěněte a jejich povahu. Canisterapeutický pes musí mít hlavně rád lidi, nesmí vykazovat známky agresivity či bojácnosti (CANTES, 2005).

Pokud se na přítomnost psa v rodině podíváme z hlediska zdravotního, je třeba zdůraznit, aby si každý dával pozor na alergické reakce. Tělesný kontakt mezi dítětem a psem jistě nastane. Jeho oblíbeným cílem projevu lásky je „oblizování“ obličeje. Je to ovšem přirozené psí chování, které nemůže být chápáno negativně a nemůžeme tomu úplně zabránit (Ohl, 2007). Tedy, pokud je dítě alergik, canisterapii u něho neprovádíme.

Většina lidí má mylný dojem, že vhodný pro canisterapii je jakýkoliv pes. Canisterapie je založena na vrozených povahových vlastnostech psa, stejně jako na jeho výchově a socializaci. Z tohoto hlediska je v tomto ohledu zásadní přístup a výchova majitele, který vlastnosti a schopnosti svého psa může kladně či záporně ovlivnit. A nakonec je přeci jen nejdůležitější úspěšné absolvování zkoušek canisterapeutických týmů (tomu předchází správná výchova a socializace).

Nelze jednoznačně rozhodnout o prioritní vhodnosti plemene pro canisterapii. V této oblasti můžeme vidět kokršpaněla, bigla, labradorského retrívra, zlatého retrívra a řadu dalších (Velemínský, 2007). „*Pořízení vhodného psa není záležitost jednoduchá a jedním ze základních přístupů by měl být správný a cílený výběr, nikoli náhoda. Není nezbytně nutné, aby pes pro canisterapii byl s průkazem původu. Pokud se jedná o psa s průkazem původu, je zde určitá garance, že matka i otec splnili určitá povinná minima pro chovnost a je zde určitá jistota zdravotního stavu a především povahových vlastností* (Velemínský, 2007, s.66).“ Nemusíme si tedy nutně vyhledat čistokrevného psa, ale vhodný je i nečistokrevný. Rozhodující jsou jeho povahové a charakterové vlastnosti, jeho zdraví a vzhled (Velemínský, 2007).

I když nemůžeme mluvit s jistotou o vhodnosti plemene, doporučují se retrievři (pro svou mírnou povahu) a také více feny, které jsou mateřštější (Vrbová In Müller, 2005).

3.7.1.2 Canisterapeutické zkoušky

„Canisterapeutické zkoušky – zkoušky canisterapeutického týmu, které jsou pravidelně pořádány canisterapeutickými organizacemi a řídí se pevně stanoveným zkušebním řádem dané společnosti. Canisterapeutické zkoušky skládá vždy konkrétní psovod (canisterapeut) a konkrétní pes – pro ně je pak vystaven certifikát, nejlépe s uvedenou časovou platností a výsledky zkoušek (Freeman-Molová, 2005, s.13).“

Každý canisterapeutický tým musí projít výcvikem, kde se jedná o přípravu k praktikování canisterapie formou blokového nebo dlouhodobého kurzu. Možnosti přípravy jsou různé. Existují několikahodinové přednášky, několikadenní kurzy, ale také třeba rekvalifikační kurz. U zkoušek a testování se také liší podmínky získání osvědčení canisterapeutického týmu – záleží na příslušné organizaci, která zkoušky provádí. Znovu je třeba připomenout, že základními předpoklady k úspěšnému zvládnutí přípravy psa jsou jeho genetické předpoklady k vlastnostem, které jsou u canisterapeutického psa vyžadovány. Základem u terapeuta je jeho sociální citění, osobnostní dispozice pro práci s klienty a se psy.

Vstupním předpokladem jsou : omezení věkem – pes (nejméně 1,5 roku) a psovod (nejméně 18 let), úspěšné složení vstupního testu, který vyloučí psy agresivní, bázlivé a tudíž nevhodné pro canisterapii.

Závěrečné praktické zkoušky jsou zaměřeny na specifické dovednosti nutné pro canisterapeutickou práci. Tyto zkoušky prověřují tým v různých modelových situacích, které mají představovat náplň a hlavní rizika canisterapeutické práce týmu. Týmu je uděleno osvědčení, pokud obstojí ve všech částech zkoušek (Velemínský, 2007).

„Povaha psa se může postupem času měnit, proto má získané osvědčení platnost pouze dva roky (Velemínský, 2007, s.71).“ Za nejlepší řešení se považuje postup, kdy organizace, která tým prozkouší, nabídne tomuto týmu členství a zároveň určité odborně právní zastřešení (smlouva se zařízením, který tým navštěvuje, atd). Organizace zůstává s tímto týmem v kontaktu, pomáhá koordinovat jeho činnost a zároveň mu nabízí účast na společných aktivitách organizace a na setkáních, kde mají týmy možnost vyměnit si své zkušenosti. Organizace zároveň týmu nabízí další možnosti odborného vzdělávání (účast na konferencích, odborných seminářích, aj.) a konzultace problematiky s odborníky či kolegy (Velemínský, 2007).

3.8 Chráníme psy?

A nyní si položíme otázku. Může někdo zneužít této „nové metody“ jako novou formu týrání a zneužívání zvířat?

Mnoho výzkumů se zabývalo tím, za jakých podmínek by mohl člověk získat ze vzájemného kontaktu se zvířaty co největší užitek. V podstatě žádný nezohledňoval prospěch zvířat. A my víme, že jen zdravý a spokojený psí jedinec může šířit radost a štěstí dál (Galajdová, 1999).

„Velmi varovným znamením bylo zakládání speciálních agentur produkujících „terapeutické“ psy určené buď k celodenní (!) práci podle rozpisu: od osmi do desíti zde, od jedenácti do jedné jinde, od dvou do tří onde a od čtyř do šesti ještě na jiném místě, nebo k umístění do institucí, kde má personál často bohužel velmi mizivé znalosti o správném režimu dne psa, jeho potřebách a chování (Galajdová, 1999, s.136).“ Vidina zisku tedy zcela začala ničit nejen původní dobrý úmysl, ale i možnost jakéhokoli úspěchu takto prováděné terapie. Ta má svá pravidla závazná pro obě strany a respektující psychické a fyzické možnosti zvířete, jeho potřeby a práva (Galajdová, 1999).

„Předpokladem pro rozpoznání známek akutního nebo chronického stresu u zvířat je pochopitelně alespoň základní znalost etologie – tedy nauky o chování zvířat (Galajdová, 1999, s.137).“ Je naprosto nepřipustné nutit k terapii zvíře, které je nemocné, stresované nebo kontakt odmítá. Takové jednání je krajně nezodpovědné a zbytečně by mohlo vést k emocionálnímu poškození nebo dokonce k přímému fyzickému poranění klienta a ke zničení všech dosažených terapeutických výsledků (Galajdová, 1999).

Novotná a Turčanová na Mezinárodním semináři o zooterapiích (2005) na základě dlouholetých zkušeností vyslovily návrh na vymezení základních pravidel při aktivitách prováděných se psem.

1. Bezpečnost

- Zákon na ochranu zvířat
- Testovací řád schválený ÚKOZem
- Zákon na ochranu osobních údajů
- Zákon o sociálně právní ochraně dětí
- Zákon o dobrovolnické službě
- Základní lidská práva a svobody

2. Vzdělání

Základem je získání a osvojení si základních znalostí a dovedností z oblasti:

- Etologie a psychologie psa
- Speciální pedagogika, Psychologie, Patopsychologie
- Herní terapie
- Principy a zásady komunikace s osobami tělesně, smyslově a mentálně postiženými

3. Odbornost

Základem pro tuto kategorii je přímá spolupráce s odborníkem či specialistou dle oblasti působení aktivit se psem. Jedná se o léčebné působení v rámci stanovené léčby u jednotlivých diagnóz.

- Fyzioterapie (postižení pohybového aparátu) – fyzioterapeut, neurolog, ortoped, apod.
- Psychoterapie – psycholog, psychiatr,...
- Socioterapie (poruchy chování, mentální postižení, prevence agresivity, šikany, kriminality, aj.) – psycholog, výchovný poradce, atd.
- Speciální pedagogika (specifické vývojové poruchy učení a chování, mentální retardace, smyslová postižení,..) – speciální pedagog (Novotná, Turčanová, 2005).

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že canisterapii nemůže provádět laik, člověk, který má „jen rád“ psy. Takový člověk musí mít určité vzdělání, odborné znalosti, musí projít kurzem a složit canisterapeutické zkoušky.

4 CANISTERAPIE V ČESKÉ REPUBLICE

V úvodu Mezinárodního semináře o zooterapiích roku 2003 zazněla myšlenka a prosba PhDr. Jiřiny Lacinové o legislativním zakotvení canisterapie. Řešila se zde také otázka týkající se problematiky nejednotnosti ve zkušebních řádech a nejednotnosti podmínek pro udělení potřebných osvědčení. Všichni byly toho názoru, že by bylo dobré, kdyby existovala instituce nadřazená všem níže uvedeným organizacím (Lacinová, 2003). To se také v listopadu r.2003 stalo. Byla založena Canisterapeutická asociace (CTA) – zastřešující organizace pro organizace zabývající se canisterapií (viz kap. 2.4) (Tichá In Velemínský, 2007). Tato organizace bohužel zanikla

4.1 Problémy v legislativě

„Z pohledu našeho práva je pes věc. Může být předmětem smlouvy kupní, darovací, zástavní, atd...Majitel psa má rovněž právo rozhodnout o jeho umístění do útulku nebo i o jeho usmrcení. Současně také odpovídá za případnou škodu, kterou by pes způsobil. Přesto však pro majitele psů platí některé specifické povinnosti vyplývající z toho, že pes je současně živý tvor (Frančevová, Hutařová, 2005, s.65).“

Je třeba zdůraznit, že canisterapie jako taková není v našem právním řádu doposud žádným způsobem upravena a legislativně řešena. Dle platných právních předpisů České republiky se nejedná ani o některý z typů či způsobů zdravotní péče, jak jsou upraveny v zákoně o zdraví a péči lidu č.20/1966Sb. ve znění pozdějších předpisů. Zde nám vyvstává otázka, kam canisterapii v právním řádu ČR zařadit. Můžeme ji zařadit do oblasti zdravotní péče? Co je obsahem zdravotní péče nám stanoví zákon č.20/1966Sb., o péči a zdraví lidu, ve znění pozdějších novel.

Možná bychom mohli diskutovat o tom, jestli canisterapii nezařadit do sféry zdravotní výchovy obyvatelstva (Kliková, 2004). „Zákon o péči o zdraví lidu v ustanovení §14 říká, že úkoly ve zdravotní výchově obyvatelstva plní všechna zdravotnická zařízení a jejich zdravotničtí pracovníci ve spolupráci s rodinou, školou a občanskými sdruženími. Canisterapii se věnují občanská sdružení (Kliková, 2004, s.11).“ V tomto případě by se ale jednalo pouze o výchovu, což úplně neodpovídá obecným definicím a výkladům canisterapie. Podle připravované novely zákona o péči o zdraví lidu je zřejmé, že ani v budoucnu nebude canisterapie zařazena do našeho

právního řádu jako zdravotní péče, a tudíž nebude ani řazena mezi oficiální právem uznané typy zdravotní terapie (Kliková, 2004).

Je vůbec nějaká možnost výkonu canisterapie v České republice? Tuto možnost stanoví živnostenský zákon v případě, pokud by canisterapie měla být vykonávána za účelem dosažení zisku. Pokud totiž nepůjde o činnost za účelem zisku, bude se jednat o činnost občanského sdružení dle zákona o sdružování občanů č.83/1990Sb.

Řešení této situace je do budoucna velmi složité. Jedinou možností by bylo zakomponování definice canisterapie do právního řádu ČR a zařazení canisterapie mezi uznávané typy zdravotní péče a mezi typy zdravotní terapie (Kliková, 2004). Bylo by výborné, kdyby se tento obor posunul tak, aby byl všeobecně uznáván stejně jako je tomu třeba u hippoterapie (Lacinová, 2003).

4.2 Přehled organizací v ČR

1. SDRUŽENÍ FILIA

Internetové stránky:

<http://www.sdruzenifilia.cz/>

2. SDRUŽENÍ „PIAFA“ VE VÝŠKOVĚ

Sdružení „Piafa“ ve Vyškově

Žerotínova 2, 628 01 Vyškov

Internetové stránky:

<http://www.piafa.cz/>

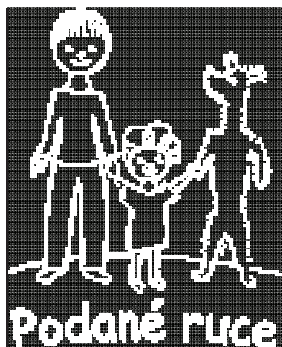
3. CANISTERAPEUTICKÉ SDRUŽENÍ JIŽNÍ MORAVA (CSJM)

Internetové stránky:

<http://www.canisterapie.mendelu.cz/>

4. PODANÉ RUCE – Společnost pro canisterapii a osobní asistenci

Internetové stránky:

<http://www.canisterapie.info/>

5. POMOCNÉ TLAPKY o.p.s.

Internetové stránky:

<http://www.pomocnetlapky.cz/>

6. HELPPES – Centrum výcviku psů pro postižené

Kontakt:

<http://www.helppes.cz/>

7. Canisterapeutický svaz CANTES o.s.

Canisterapeutický svaz CANTES, Desná 110, Litomyšl

Internetové stránky:

<http://www.cantespolicka.info/>

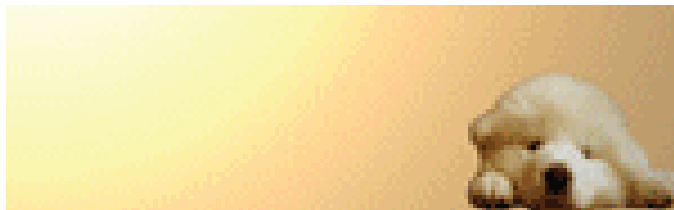
8. HAFÍK – Výcvikové canisterapeutické sdružení HAFÍK o.s.

Internetové stránky:

<http://www.canisterapie.org/>

9. Canisterapeutické sdružení KAMARÁD

Internetové stránky:

<http://kamarad99.wz.cz/>

10. PSI PRO ŽIVOT – Občanské sdružení

Internetové stránky:

<http://www.psiprozivot.cz/>

11. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ MINEHAVA

Občanské sdružení Minehava

Milady Horákové 488/44, 568 02 Svitavy

5 ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

Canisterapie je pojem vcelku nový, ale pozitivní působení psa na zdraví nebo emocionální citění lidí je známé již po staletí. Mezi základní potřeby dítěte patří potřeba bezpečí, jistoty a lásky. A pokud tyto potřeby nejsou plně uspokojovány z různých důvodů v rodině, hledá si dítě pro jejich uspokojení někoho (něco) jiného. A právě tím někým jiným může být vhodný pes. Dítě ho bere jako nejlepšího přítele, stará se o něj, povídá si s ním, svěří mu tajemství, cítí se s ním v bezpečí, pes mu projevuje bezmeznou lásku a má pocit, že mu rozumí. Ne pro všechny je ale pes tím nejvhodnějším kamarádem z důvodu alergií či strachu.

Při mém prvním setkání s canisterapií (Speciální ZŠ v Litomyšli) jsem s úžasem sledovala, jak se dětem rozzářily oči, když uviděly pejska. Chlapec s autistickými rysy se pejska zprvu bál, ale během jedné hodiny si k němu pomalu vytvářel přátelský vztah, a dokonce si s ním povídal. Dívka s diparetickou formou DMO se spasmem v pravé ruce rozevřela pejskovi dlaň. Chlapec ze slabší sociální rodiny, vždy v koutě se svěšenou hlavou, vedl psa na vodítku kolem překážkové dráhy s hlavou vztyčenou a cítil se tak důležitý... Začala jsem se tedy o tuto „novou terapii“ zajímat a sbírat všechny informace, abych hlouběji pronikla do této problematiky, která mne velmi zaujala.

Je velká škoda, že se canisterapie stále setkává s nepochopením ze strany společnosti a snižováním jejích pozitivních účinků. Stále se můžeme setkat s názorem, že pes do školy nepatří, protože smrdí, je špinavý a může někomu ublížit. Ale kdo zná požadavky, které musí canisterapeut se svým psem splňovat, ví, že tyto názory jsou neopodstatněné.

Snažila jsem se získat co nejvíce poznatků, docházela do Speciální základní školy ve Svitavách, abych pozorovala děti při canisterapeutických činnostech a hrách. Konzultovala jsem s canisterapeutkou dosavadní problémy, se kterými se potýká a které musí neustále řešit.

Teprve po důkladném prostudování dostupných informací a literatury, po přímém pozorování dětí v hodinách canisterapie a konzultace s canisterapeutkou a vedoucí práce, jsem sestavila dotazník. Náplní dotazníku jsou otázky vztahující se ke konkrétním poznatkům a znalostem z oblasti canisterapie. Na ZŠ běžného typu jsem některé otázky v dotazníku pozměnila z toho důvodu, že žáci nemají canisterapii zahrnutou do vyučování, a tudíž předpokládám, že v této oblasti nemají postačující znalosti.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jestli děti ze Speciální základní školy ve Svitavách přijímají canisterapii pozitivně. Zda canisterapie, inovativní metoda výuky, pomáhá ve znalostech, v rozvoji kognitivních schopností a emocionálního citění dětí.

Cílem je zjistit účinky canisterapie u dětí s mentálním postižením, pozorovat je při canisterapeutických činnostech a hrách a dokázat její důležitost a plnohodnotné postavení v rámci animoterapie.

5.2 Problémové otázky

1. Orientuje se dítě v pojmoslovném aparátu z oblasti canisterapie?
2. Uvědomuje si dítě možnost nebezpečí při styku s cizím psem?
3. Zbavuje pes dítě strachu?
4. Uvědomuje si dítě pomoc (význam) psa?

5.3 Charakteristika respondentů

Speciální ZŠ Svitavy

Každý rok jsou v této škole (Speciální ZŠ Svitavy, Milady Horákové 488/44, 568 02 Svitavy) vybrány ročníky, které mají do vyučování zahrnutou „novou metodu“ výuky s názvem CANISTERAPIE. Po celý školní rok se s nimi v této oblasti pracuje. Jde o metodu AAE (viz kap.3.4.3). Ve škole se canisterapie provozuje prostřednictvím návštěvního programu, kdy canisterapeutický tým dochází do školy. Canisterapeut Milena Svobodová ve škole působí jako vychovatelka ve školní družině a je zakladatelkou Občanského sdružení Minehava (provozující canisterapii od r.2005). V současnosti provádí canisterapii s fenou Chodského psa s PP Annie (nar.14.11.2002).

Výzkum jsem prováděla v r.2008 (únor – květen) u žáků 4. a 6.třídy.

4. třída	10 žáků
6. třída	10 žáků

Žákům 4. a 6.třídy jsem dala dotazníky, obsahující celkem 14 otázek. V každé třídě jsem žáky s dotazníkem seznámila. Věděla jsem, že ve 4.třídě mají někteří velké problémy se čtením

kvůli těžké dyslexii. Proto jsem jednotlivé otázky četla nahlas a počkala, až všichni odpoví. Pokud někdo neporozuměl otázce, vysvětlila jsem její obsah. Zde oceňuji samotné uvědomění žáků, že otázce nerozumí a potřebují vysvětlení. Dále schopnost a odvahu zeptat se nahlas. Jedna žákyně měla osobní asistentku, která ji pomáhala s vyplněním dotazníku.

V 6.třídě jsem seznámila žáky s dotazníkem a ti byli schopni vyplnit ho samostatně. K vyplnění jsem ponechala dostatek času. Pokud někdo neporozuměl otázce, mohl se nahlas zeptat a já jsem vysvětlila její obsah.

1.ZŠ Litomyšl

K výzkumu jsem vybrala základní školu v místě bydliště. Jedná se o 1.ZŠ Litomyšl (Zámecká 496, 570 01 Litomyšl). Tentýž dotazník, s mírnými obměnami některých otázek, jsem dala do jedné 4.třídy a dvou 6.tříd.

4.třída	23 žáků
6.A	19 žáků
6.B	21 žáků

Žákům 4. třídy a dvou 6.tříd jsem dala dotazníky, obsahující celkem 12 otázek. V každé třídě jsem žáky s dotazníkem seznámila. Při jeho vyplňování pracovali samostatně. Na první pohled bylo zřejmé, že většina neví, co slovo „canisterapie“ znamená.

5.4 Metody

Řízený rozhovor

Řízený rozhovor jsem prováděla ve třídách Speciální ZŠ ve Svitavách, ve kterých probíhala canisterapie. Sedli jsme si do kroužku na zem, abych navodila příjemnou a přátelskou atmosféru. Nejprve jsme se seznámili a potom jsem měla připravené otázky typu:

Co je to canisterapie?

Baví vás hodiny canisterapie?

Co v těchto hodinách děláte?

Máte rádi pejska?

apod.

Každému jsem dala možnost a dostatek času, aby odpověděl. Do odpovědí jsem nikoho nenutila. Pomocí těchto otázek jsem chtěla zjistit, jaký mají děti přístup ke canisterapii a jak u nich probíhá.

Pozorování

Do Speciální ZŠ Svitavy jsem jezdila průběžně v termínu únor – květen 2008 a v únoru r.2009. Pozorovala jsem děti při canisterapeutických činnostech a hrách, které jsem si zapisovala. Měla jsem možnost porovnávat chování a projevy dětí ve třídě a v hodině canisterapie. Sledovala jsem pozorně, jak děti na psa reagují a jaké pocity přitom dávají najevo (emocionální působení psa).

Hry a činnosti v canisterapii

● SCHOVÁVANÁ

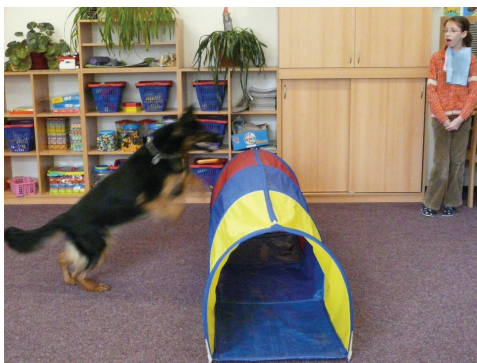
Canisterapeut a pes Annie jsou schovaní za dveřmi. Paní učitelka rozdává žákům piškoty (každému jeden) a oni se schovají po místnosti školní družiny. Potom zavolají společně na pejska. Na koho paní učitelka ukáže, ten zavolá: „Annie, ke mně!“ Pejsek zareaguje na zavolání, najde žáka a ten mu dá za odměnu piškot. Hra končí ve chvíli, kdy pejsek všechny najde.

Tato hra rozvíjí u žáků hlavně sebeovládání a ohleduplnost ke spolužákům. Ti se učí nevykřikovat bez vyzvání a dávat prostor druhým, aby každý mohl splnit svůj úkol. Zůstat potichu a v klidu ve svém úkrytu vyžaduje u mnohých obrovské úsilí.

● PŘEKÁŽKOVÁ DRÁHA

Uprostřed místnosti je napříč připravená překážka (tunel ze stanové látky). Žák přeskochí s piškotem v ruce překážku, otočí se k pejskovi, dá si piškot správně na prsa. Dále si zavolá psa správným povelům („Annie ke mně“), počká, až si před něj sedne a dá mu odměnu (piškot), pohladí a slovně pochválí.

Vedle hrubé motoriky (skok přes překážku) a jemné motoriky (držení piškotu, správně podat pejskovi), rozvíjíme i schopnost koordinovat činnosti, které mají následovat v určitém sledu za sebou. Důležitý je i hlasový projev, užít patřičné síly hlasu a nestydět se před ostatními. Někteří mají problémy s hlasitým projevem. Je třeba upozornit i na možnost neverbálního přivolání v podobě zvednuté ruky kvůli dívce s dysfázií.

● SETKÁVÁNÍ

Je připraven tunel. Na jednom konci volá paní učitelka na Annie, a ta běží tunelem. Proti ní jdou po kolenou jednotliví žáci. Setkávají se uprostřed tunelu. Nikoho nenutíme pokud nechce. Žáci se učí zbavovat strachu při kontaktu se psem ve stísněném prostoru.

● ROZCVIČKA

Žáci sedí (klečí) v řadě jako pejsci. Canisterapeut dává pejskovi pokyny: „Sedni, lehni, vstaň,...“ Postupně se pokyny zrychlují. Žáci cvičí společně s pejskem, opakují po něm dané polohy. Cvičíme soustředěnost, pohyb a motoriku.

● OŽÍRAČKA

Žáci leží na zádech na koberci, ruce upažené, dlaněmi vzhůru. Na jejich tělo pokládá canisterapeut s paní učitelkou piškoty. Pokládají je na různé části těla (ruce, nohy, břicho,...). Pouze u odvážných položíme piškoty i na čelo nebo oči. Pejsek potom chodí mezi žáky, hledá piškoty a jemným olíznutím si je sní. Žáci se postupně zbavují strachu a jemné olíznutí se stává příjemným.

Zde je opět důležitá dobrovolnost. Ti, kteří mají problémy s jemnou motorikou (otevřít dlaň a držet směrem vzhůru) se právě kvůli pejskovi snaží tento, pro ně složitý, úkon zvládnout. Procvičujeme sebeovládání a ohleduplnost. Všichni zůstávají v klidu, dokud pejsek nesplní svůj úkol do konce, tj. všechny „ožere“.

● MOJE TĚLO

Na zemi je položený kobereček, na kterém leží Annie. Kolem ní sedí žáci. Každý ukáže na určitou část svého těla, kterou také správně pojmenuje. Tutéž část těla najde na pejskovi a dotykem na ní ukáže. Zkusí říct rozdíl.

Procvičujeme učivo z přírodopisu, zdokonalujeme koordinaci pohybů, kdy žák musí správně ukázat část těla na sobě i na pejskovi. U některých žáků odbouráváme strach z doteku pejska.

● UČENÍ BAREV

Každé dítě zvedá balonky příslušné barvy podle pokynů paní učitelky. Jednotlivým žákům se zadá v počtu 3-5 barev. Za odměnu si vezmou do ruky piškot, zavolají : „Annie, ke mně“, a ta si z rozevřené dlaně piškot slízne.

Tuto (i následující) hru jsem shlédla v přípravném ročníku, ale lze ji využít i v základní škole k procvičení učiva.

● GEOMETRICKÉ TVARY

Na zemi jsou v řadě vedle sebe položené 4 základní geometrické tvary z molitanu (čtverec, obdélník, trojúhelník a kruh). Podle pokynů paní učitelky se děti vždy postaví na určitý tvar. Za odměnu si každé dítě vybere vodítko, které připne Annie a jde s ní procházkou kolem geometrických tvarů. Pejsek jde vedle nohy dítěte, canisterapeut jde s ním.

● POVÍDÁNÍ S PEJSKEM

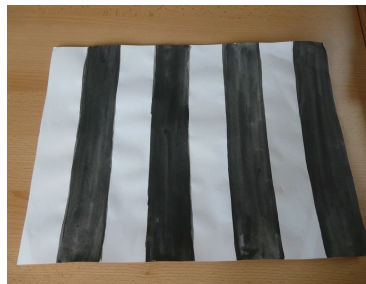
Na zemi sedí pejsek, canisterapeut, paní učitelka a děti. Společně si povídají, jak se správně chovat k Annie ve škole – nehoníme jí, nekřičíme, v kotci ji necháme spát, pamlsky podáváme na otevřené dlani.

Jak se chovat k cizím psům na ulici – nehladíme toulavé psy. Pokud jde pes s majitelem, zeptáme se a respektujeme dovolení či odmítnutí. Nelezeme na cizí zahrady – pes hlídá své území. Děti se učí, jak se zachovat v krizových situacích, při napadení psem. Učí se „řeč těla psů“, a jak správně na určité projevy reagovat. Děti umí zaujmout správnou ochrannou polohu, pokud by došlo k nejhoršímu a pes je někdy napadl.

● PŘECHOD PRO CHODCE

Činnost je vhodná pro žáky základní školy speciální nebo přípravný ročník. Paní učitelka má připravený přechod (nakreslený na velkém papíru) a dvě značky se zeleným a červeným panáčkem. Dítě si vezme pejska na vodítko a jdou společně k přechodu. Podle značky, kterou

paní učitelka ukáže, dítě reaguje buď přejitím přechodu na druhou stranu nebo počkáním před značkou. Až správně přejde značku na zelenou, dostane do ruky piškot, dá pokyn pejskovi: „Annie sedni“, a piškot ji na rozevřené ruce podá. Cvičíme soustředěnost a záměrnou pozornost.

Uvedla jsem příklady her a činností, které jsem shlédla v hodinách canisterapie a pečlivě zapisovala. Důležitá je přítomnost učitele, který své žáky zná a ví, jak budou v určitých situacích reagovat. Pokud má žák osobní asistentku, opět je nutná její přítomnost a spolupráce. Terapeut (učitel) a canisterapeut jsou zodpovědní za bezpečnost dětí v hodině společně. Učitel zodpovídá za žáky, canisterapeut za svého psa a společně pak za bezpečný průběh celé hodiny.

Hodina canisterapie trvá 45 minut a její průběh má určitý ustálený řád (viz příloha Příprava na hodinu). Na konci každé hodiny je důležitá hygiena – umytí rukou.

Dotazník

Pomocí metody rozhovoru a pozorování jsem sestavila dotazník, který obsahuje otázky z oblasti canisterapie. Dotazník, který jsem dala dětem ve Speciální ZŠ ve Svitavách, obsahuje celkem 14 otázek. Dětem na ZŠ v Litomyšli jsem dala dotazník obsahující 12 otázek. Otázek je méně z toho důvodu, že děti nemají canisterapii zahrnutou do vyučování, tudíž by na některé otázky nemohly odpovědět. Celkem 11 otázek se shoduje v obou verzích dotazníku. Porovnávala jsem odpovědi dětí ze Speciální základní školy a ze ZŠ běžného typu.

Výhodou dotazníku je anonymita, proto děti odpoví bez zábran. Nevýhodou může být skutečnost, že odpovědi mohou být zkreslené především nepochopením otázky. Tomu jsem předešla tím, že jsem otázky ve Speciální ZŠ četla dětem nahlas a jejich obsah v případě potřeby vysvětlila. Jejich formulace je jasná a přiměřená věku a mentální úrovni dětí.

Dotazník pro děti ze speciální ZŠ:

1. Co si představuješ pod slovem CANISTERAPIE?
2. Co děláte v hodině canisterapie?
3. Těšíš se na tuto hodinu?
4. Co tě nejvíc baví v hodině s pejskem?
5. Bojíš se psa?
6. Máš psa doma?
7. Pokud nemáš psa doma – přál by sis ho?
8. Proč chceš/nechceš mít psa doma?
9. Jaká znáš plemena (rasy) psů?
10. Jaká plemena se ti nejvíce líbí?
11. Jaký je rozdíl mezi canisterapeutickým psem a psem, co potkáš na ulici?
12. Potkáš pejska s pánem, pes jde na vodítku nebo volně s majitelem. Chceš si pejska pohladit, co uděláš?
13. Majitel ti dovolí si pejska pohladit, jak se s pejskem správně seznámíš?
14. Kde pejsek pomáhá?

Dotazník pro děti ze ZŠ běžného typu:

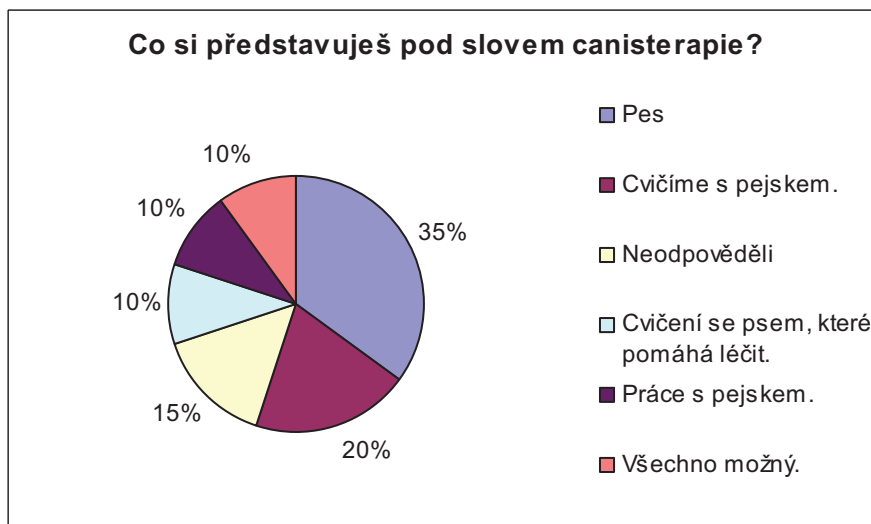
1. Slyšel jsi někdy o CANISTERAPII?
2. Co si představuješ pod slovem CANISTERAPIE?
3. Bojíš se psa?
4. Máš psa doma?
5. Pokud nemáš psa doma – přál by sis ho?
6. Proč chceš/nechceš mít psa doma?
7. Jaká znáš plemena (rasy) psů?
8. Jaká plemena se ti nejvíce líbí?
9. Jaký je rozdíl mezi canisterapeutickým psem a psem, co potkáš na ulici?
10. Potkáš pejska s pánem, pes jde na vodítku nebo volně s majitelem. Chceš si pejska pohladit, co uděláš?
11. Majitel ti dovolí si pejska pohladit, jak se s pejskem správně seznámíš?
12. Kde pejsek pomáhá?

Statistické metody

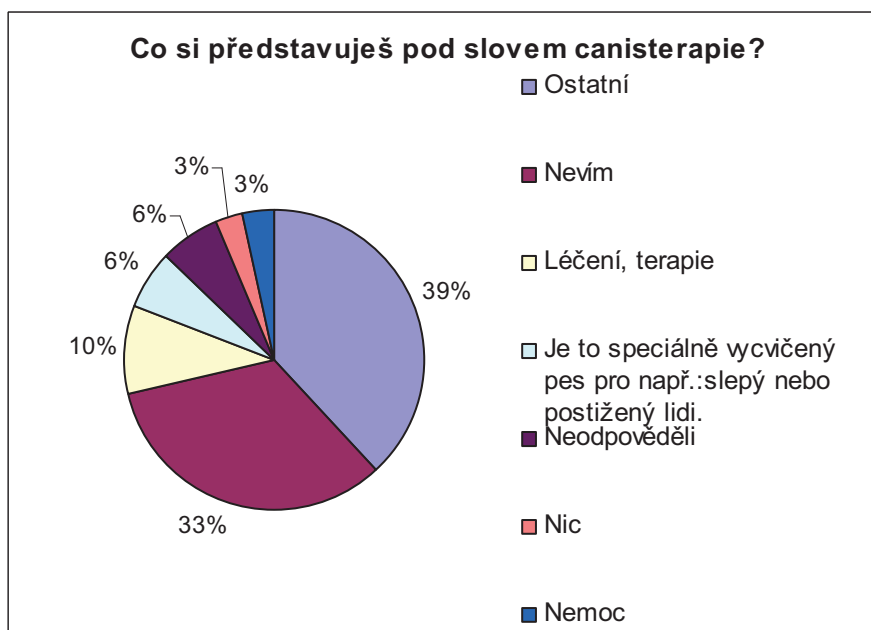
Dotazník určený žákům na Speciální základní školu ve Svitavách, jsem dala celkem dvaceti respondentům, kteří se účastnili pravidelně hodin canisterapie. Dotazník pro žáky na 1.ZŠ v Litomyšli byl vyplněn celkem šedesáti třemi respondenty stejného věku. Na základě celkového počtu vyplněných dotazníků na obou typech škol jsem procentuálně vyhodnotila každou otázku zvlášť. Výsledky z jednotlivých otázek jsou vyjádřeny grafem. Jsou tak patrné rozdíly v odpovědích respondentů z odlišných typů škol.

5.5 Průběh šetření

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

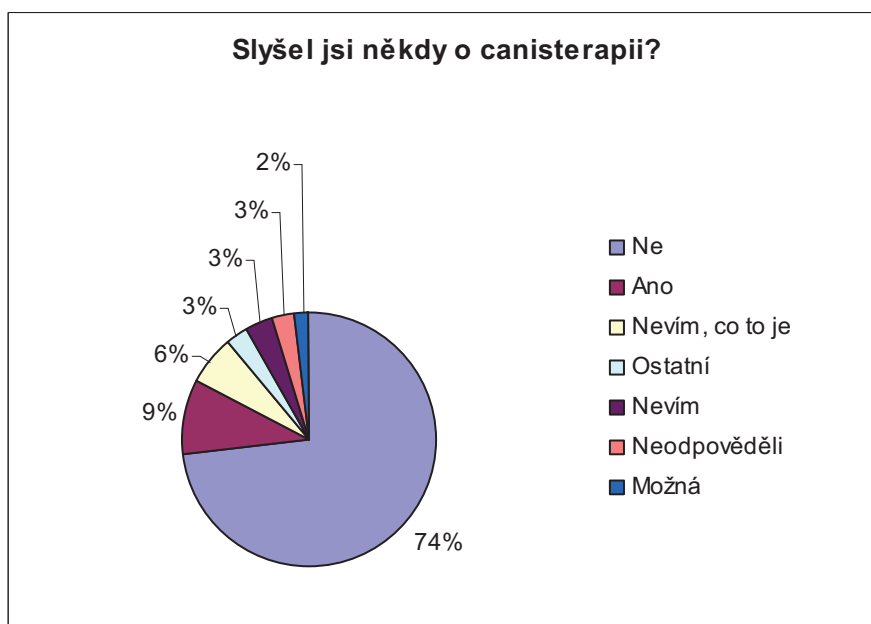

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

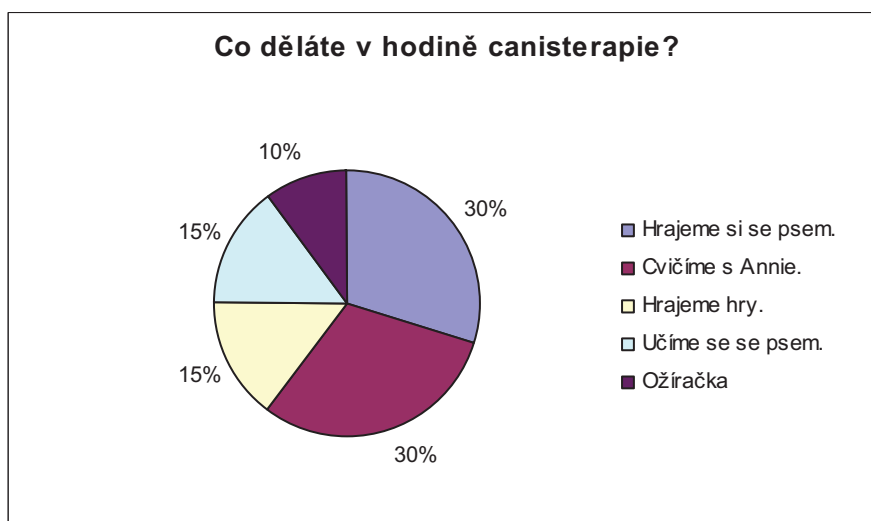
Z odpovědí je jasné, že žáci ze Speciální základní školy vědí, co je canisterapie a co to slovo obnáší. Dokladem toho je, že většina zakomponovala do své odpovědi slovo „pes“, což je základním pojmem této oblasti. Čtvrtina žáků ze základní školy běžného typu vůbec neví, co to slovo znamená. Ostatní se snažili vymyslet odpověď nebo napsali, co je právě napadlo. Jen 10% žáků uvedlo, že se jedná o druh terapie a 6% vědělo, že jde o léčení pomocí speciálně vycvičeného psa.

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

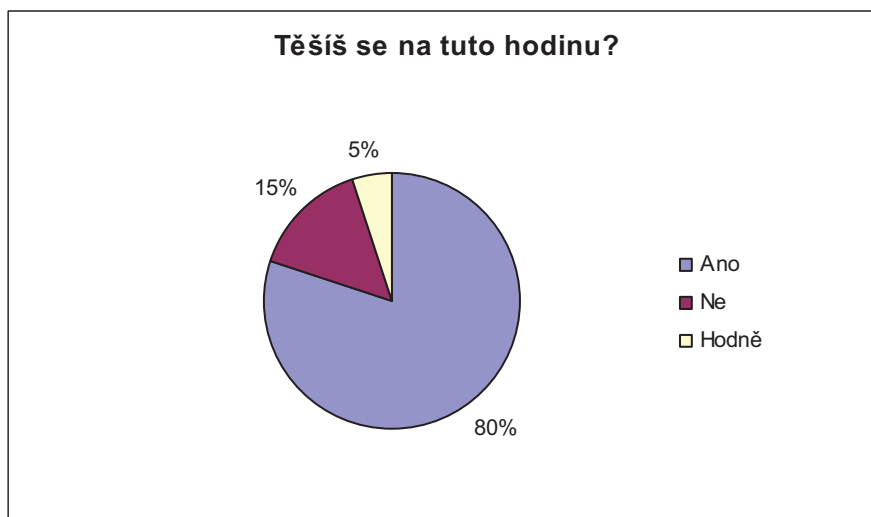
Tuto otázku měli pouze žáci ze základní školy běžného typu, protože jsem předpokládala, že většina o canisterapii nikdy neslyšela. To se mi také potvrdilo. Pouhých 9% žáků o této terapii ví, což odpovídá výsledkům z předchozího grafu.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

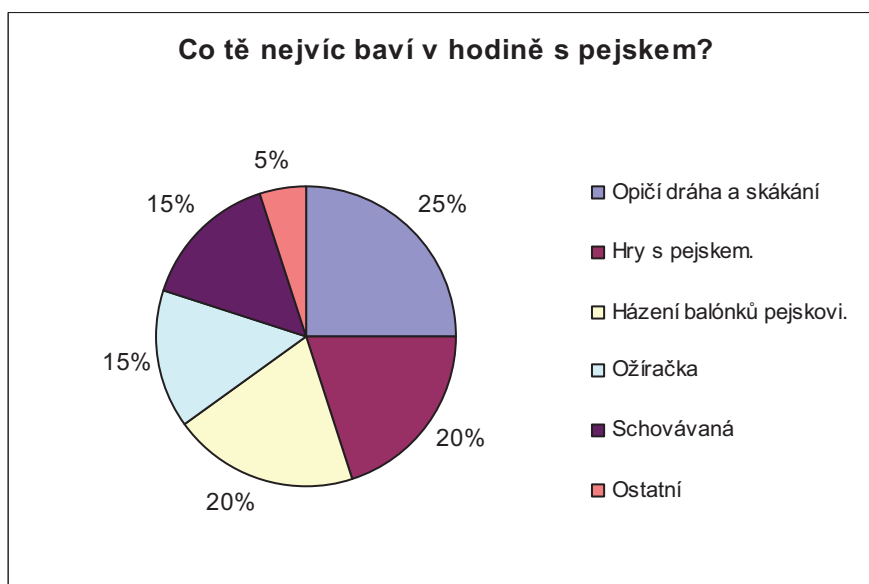
Do dotazníku pro žáky ze Speciální ZŠ jsou zakomponované 3 otázky, týkající se konkrétních hodin canisterapie. Odpovědi korespondují s tím, co v hodinách canisterapie probíhá. Překvapivé je, že 15% žáků si uvědomuje, že se prostřednictvím psa také učí.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

Většina dotazovaných odpověděla kladně a na hodinu canisterapie se těší. Bylo by zajímavé u negativních odpovědí další dotazování, proč se na tuto hodinu netěší.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

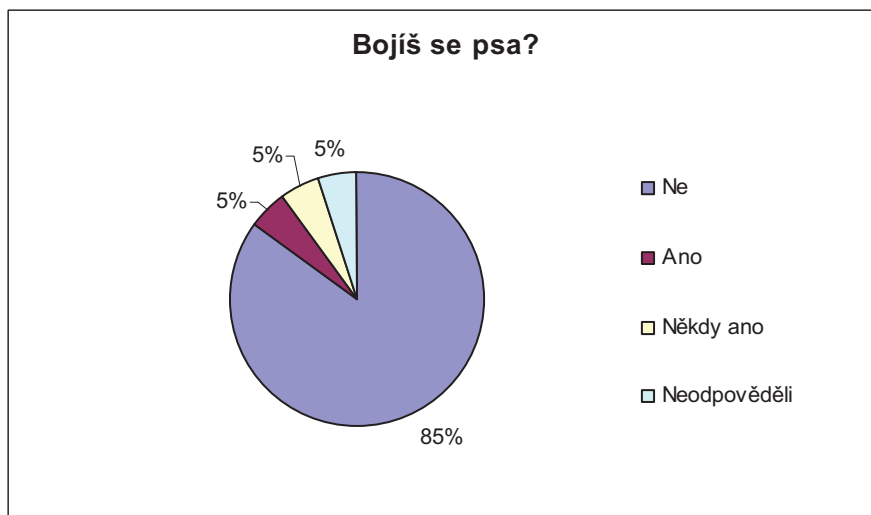

Z grafu nám vyplývá, že žáci nemají vyhraněnou pouze jednu činnost a hru, která je nejvíc baví. Rovnoměrné rozložení odpovědí nám dokazuje, že činnosti prováděné v canisterapii jsou všechny na stejné úrovni a žádná není nadřazená těm ostatním.

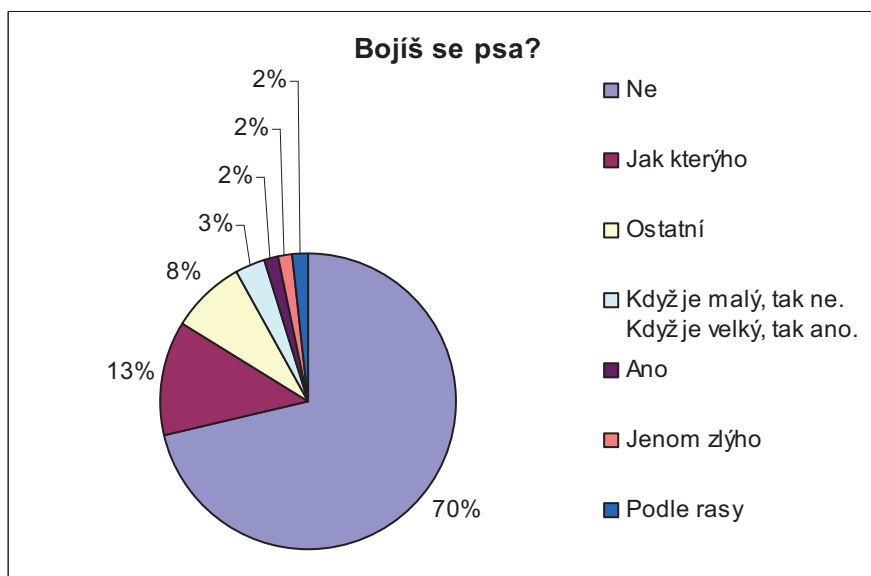
Z odpovědí můžeme také vyčíst, že žáky nejvíc baví, když si s pejskem mohou hrát, proto neuvedli žádnou činnost, při které se vědomě vzdělávají. U odpovědi „ožíračka“ bych čtenáře odkázala na vysvětlení této hry (Ožíračka) v kap.5.4.2.

V hodině canisterapie je snaha, aby si žáci příliš neuvědomovaly, že se vlastně s pejskem vzdělávají. Hrají si, procvičují a přitom se něčemu učí. Tím se stává tato práce smysluplnější a lepší. Příkladem je opičí dráha, při které si např. opakují rody podstatných jmen. Soutěží v co nejrychlejším překonání dráhy a přitom si opakují češtinu, což je pro nás důležité, ale pro ně nepodstatné. Je to součástí soutěže.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

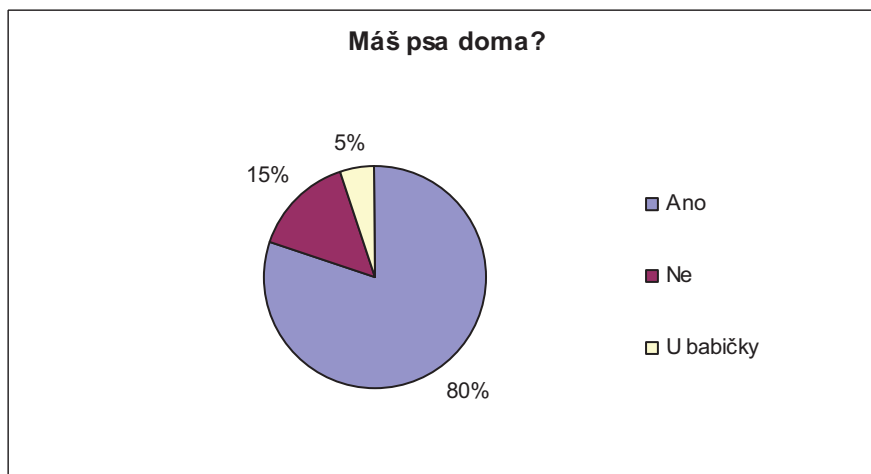

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

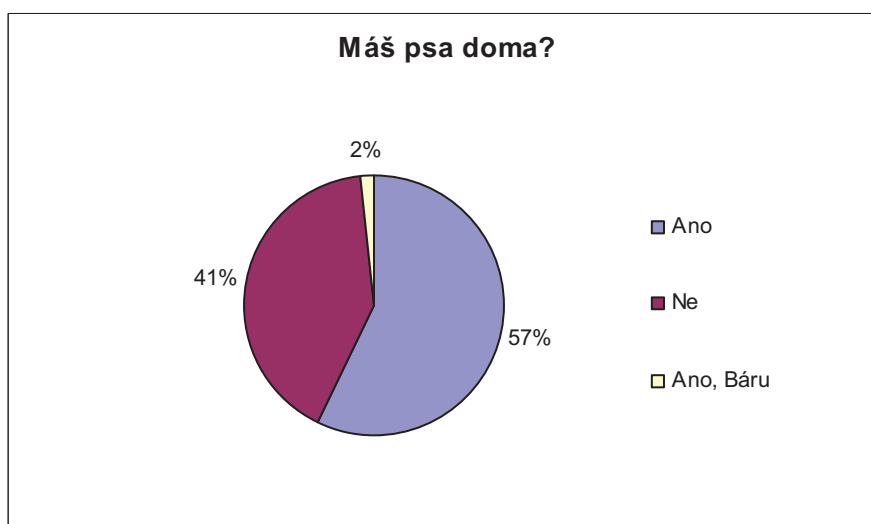

Při porovnání grafů nám vyplývá, že většina žáků z obou škol se psů nebojí. Žáci ze základní školy běžného typu blíže vysvětlili, proč se psa bojí. Z jejich pohledu záleží i na velikosti psa nebo rasy, což není vždy určující skutečnost. 85% žáků s mentálním postižením uvedlo, že se psa nebojí. Větší procento můžeme přičíst tomu, že žáci mají kontakt se psem při canisterapii, kde pes splňuje určitá kritéria. Setkají se tam pouze s hodným psem, proto tak mohou vnímat i všechny ostatní psy. Je potřeba těmto žákům stále připomínat, že všichni pejsci nejsou Annie.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

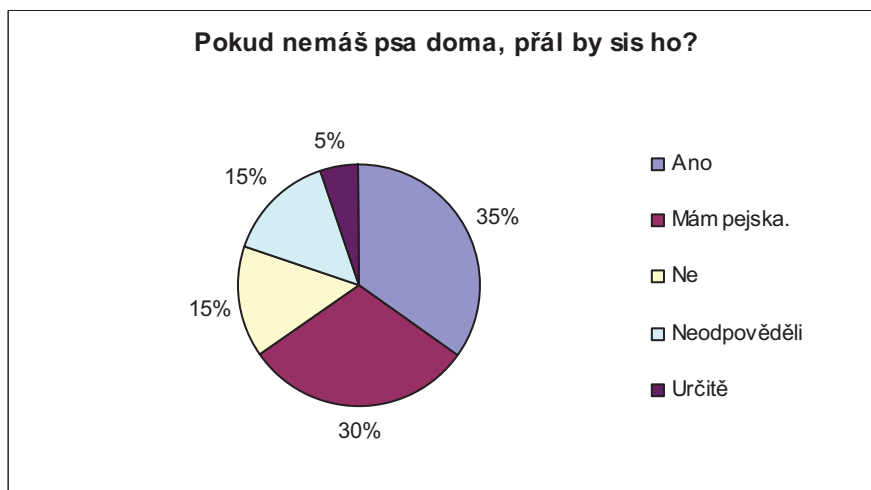

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

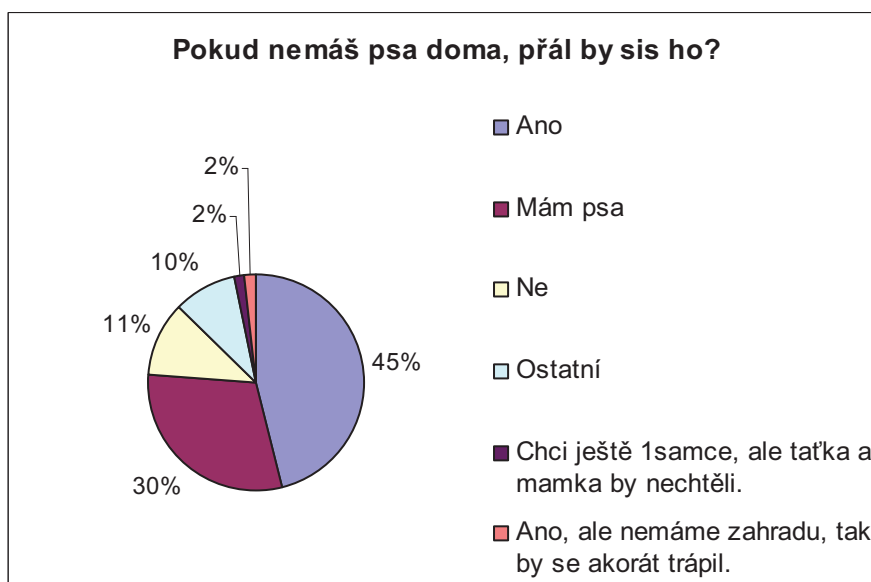

Z obou grafů je patrné, že většina žáků má psa doma, ovšem můžeme si povšimnout jistých rozdílů. U žáků, kde pravidelně probíhá canisterapie, je větší procento těch, co psa doma mají než u žáků ze základní školy běžného typu. Můžeme říci, že žáky s mentálním postižením canisterapie pozitivně ovlivnila k tomu, aby jim rodiče pořídili domů psa. Pro vývoj mentálně postižených, ale i intaktních jedinců je pes (nebo i jiné domácí zvíře) velmi důležitý.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

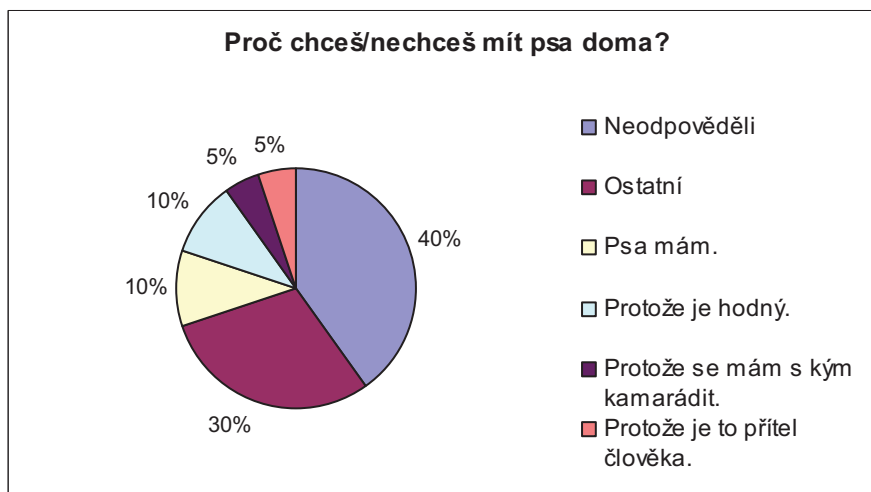

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

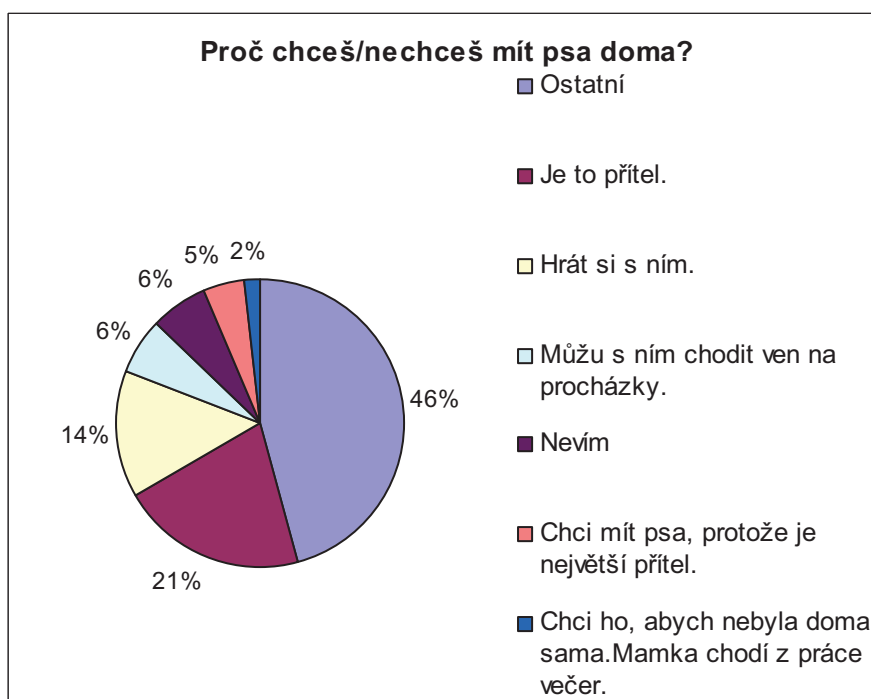

U této odpovědi bychom předpokládali jednoslovnou odpověď – ano/ne. V prvním grafu 15% žáků neodpovědělo, což můžeme přisoudit tomu, že psa doma mají. U žáků ze základní školy běžného typu vidíme větší touhu po tom, mít psa. Tito žáci si také více uvědomují reálné důvody, proč psa mít nemohou, i když by chtěli.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

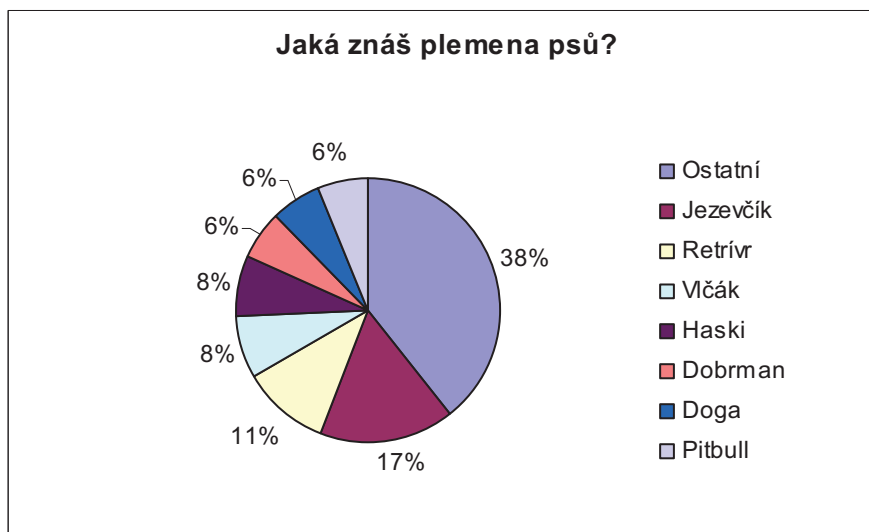

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

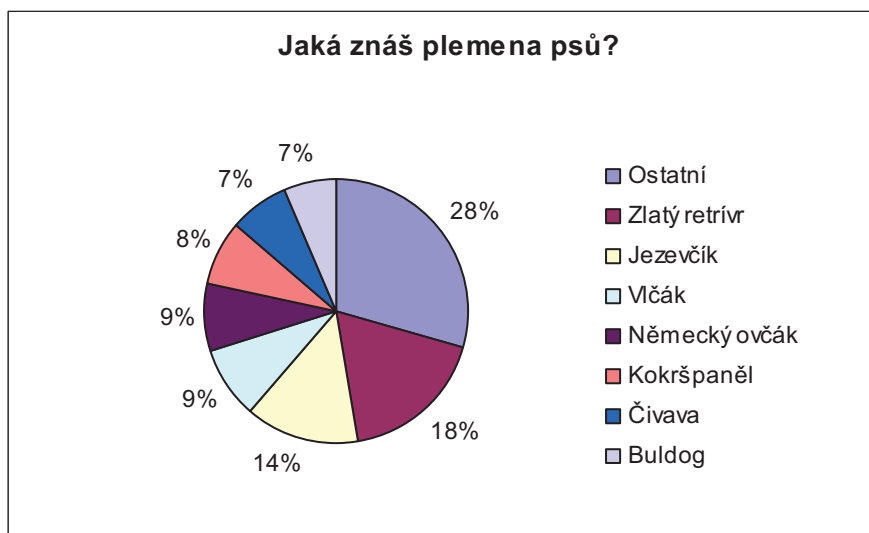

V odpovědích žáků ze Speciální ZŠ je třeba se pozastavit nad tím, že tak velké procento na otázku neodpovědělo vůbec. To můžeme přičíst tomu, že většina je z citově deprivovaných rodin, kde jsou projevy citů a lásky ojedinělé a ony mají problémy s jejich slovním či písemným vyjádřením. Nedokáží formulovat odpověď, proč by psa chtěli. Na ZŠ běžného typu 46% žáků uvedlo každý jiný důvod, proč chtějí nebo nechťejí mít psa, proto jsem jednotlivé odpovědi zahrnula do kolonky „ostatní“. Většina žáků, ať mentálně postižených či intaktních, si uvědomuje význam psa jako kamaráda, společníka, přítele. Odpovědi se tedy obsahově příliš neliší.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

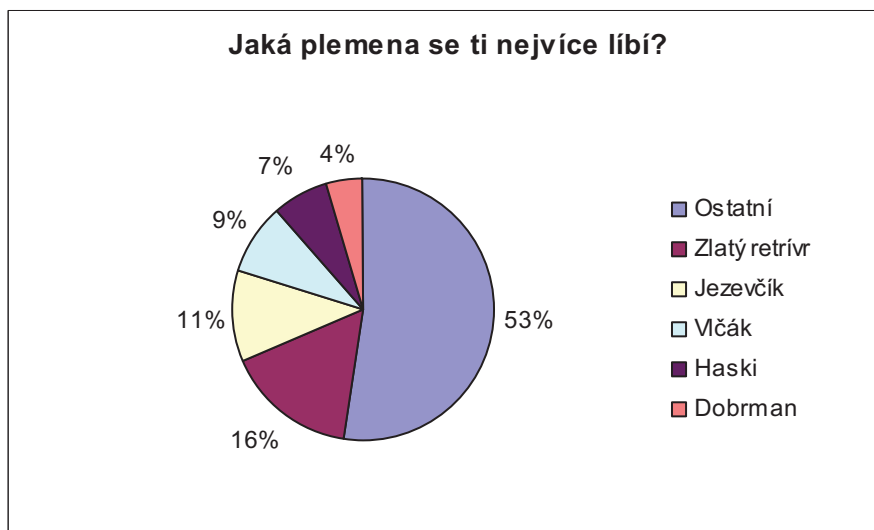
Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

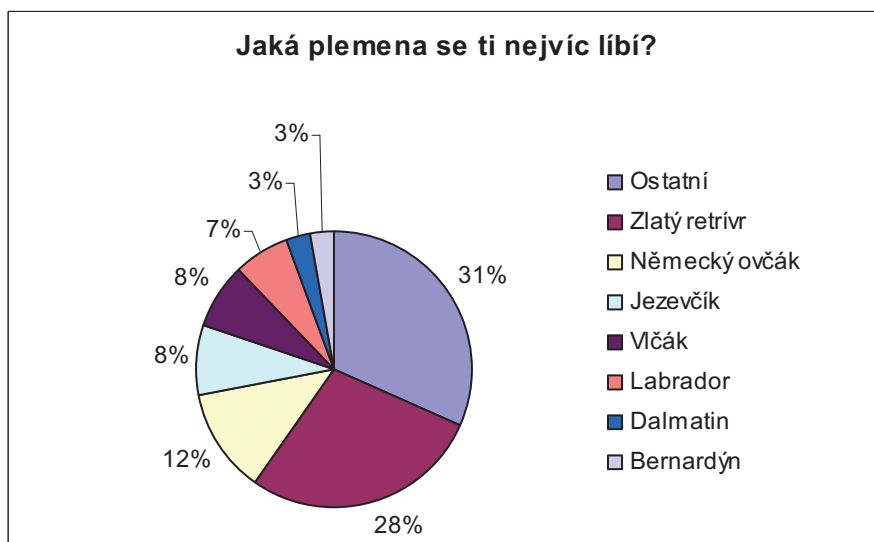
Do kolonky „ostatní“ jsou zahrnutá plemena psů, která se v odpovědích neopakovala a byla jedinečná. Z grafů nevidíme velké rozdíly v tom, že by mentálně postižení a intaktní žáci znali jiná plemena psů a v tomto směru se jejich znalost neliší. Většina zná základní a oblíbené rasy, jako je zlatý retrívr, jezevčík, německý ovčák. Je třeba upozornit a zpřesnit názvy plemen, kde se v odpovědích objevuje „vlčák“ a „německý ovčák“. „Vlčák“ je pouze hovorově zažitý název pro německého ovčáka. Tedy : německý ovčák = „vlčák“.

Bylo by zajímavé položit tuto otázku žákům s mentálním postižením, kde canisterapie neprobíhá. Zjistili bychom, jestli právě canisterapie je příčinou toho, že se žáci orientují v tomto pojmoslovném aparátu (názvy plemen psů).

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

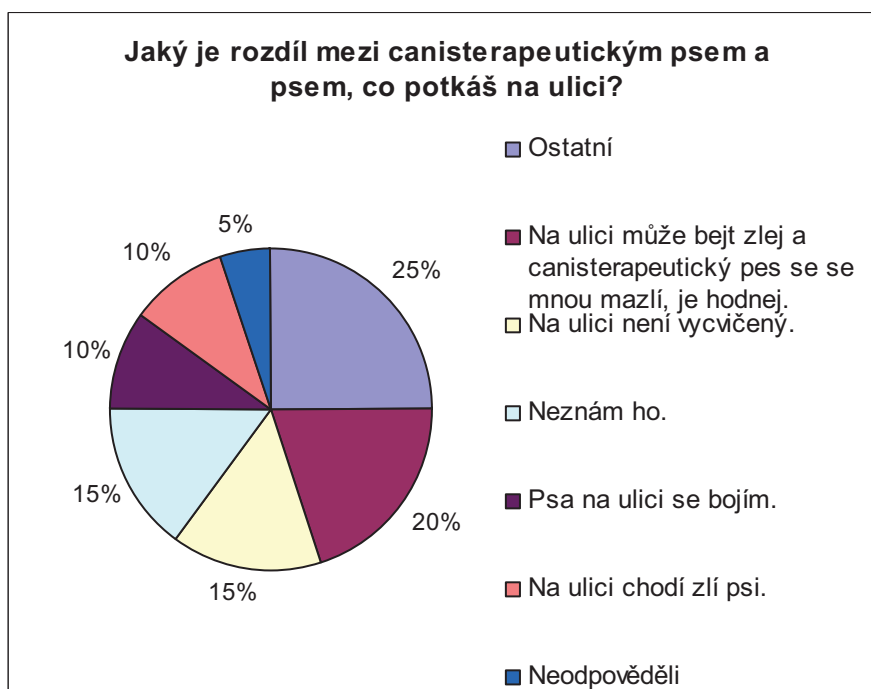
Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

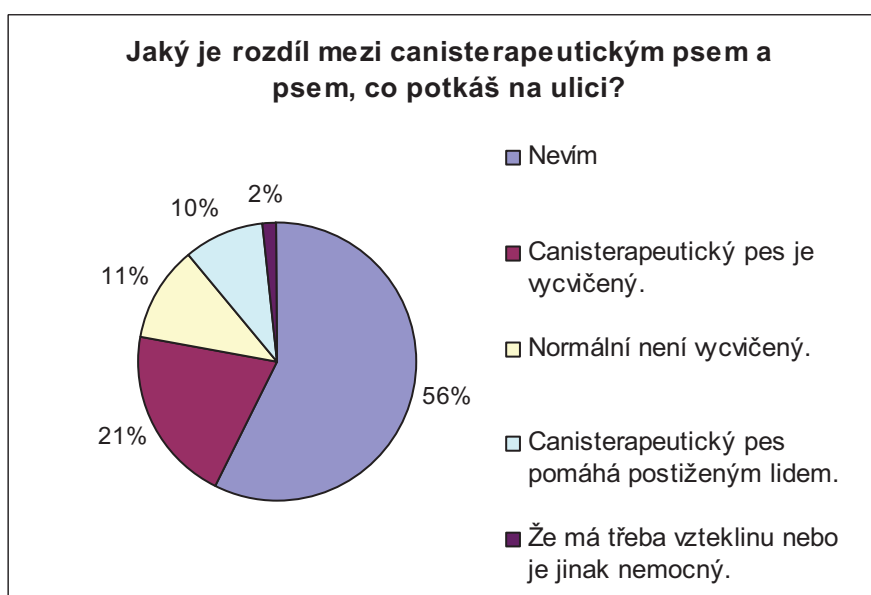
Při porovnání odpovědí na tuto otázku zjistíme, že se skoro shodují. Nejoblíbenějším plemenem je u žáků s mentálním postižením i u žáků intaktních zlatý retrívr. Na dalších místech, jen v jiném pořadí, jsou německý ovčák a jezevčík. Žáci ze základní školy uvedli širší spektrum ras. Můžeme říci, že každý pravděpodobně uvedl rasu psa, co má doma.

Předpokládala jsem, že žáci ze Speciální ZŠ ve Svitavách uvedou za nejoblíbenější rasu německého ovčáka, kterému je velmi podobný chodský pes (pes ovčáckého typu), se kterým probíhají hodiny canisterapie. Ten se ovšem objevuje až na třetím místě. Zapamatovat si plemeno „**chodský pes**“ je pro ně těžké.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

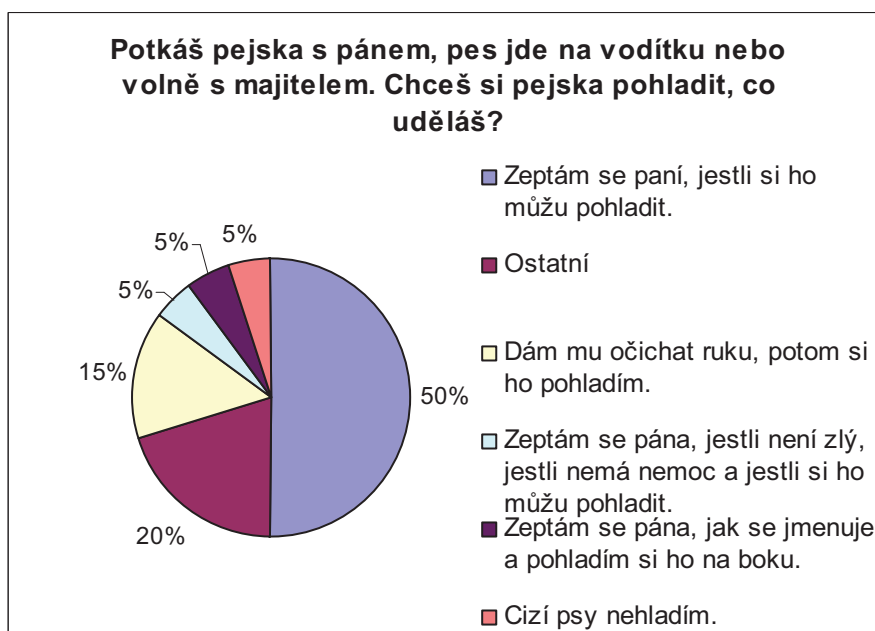

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

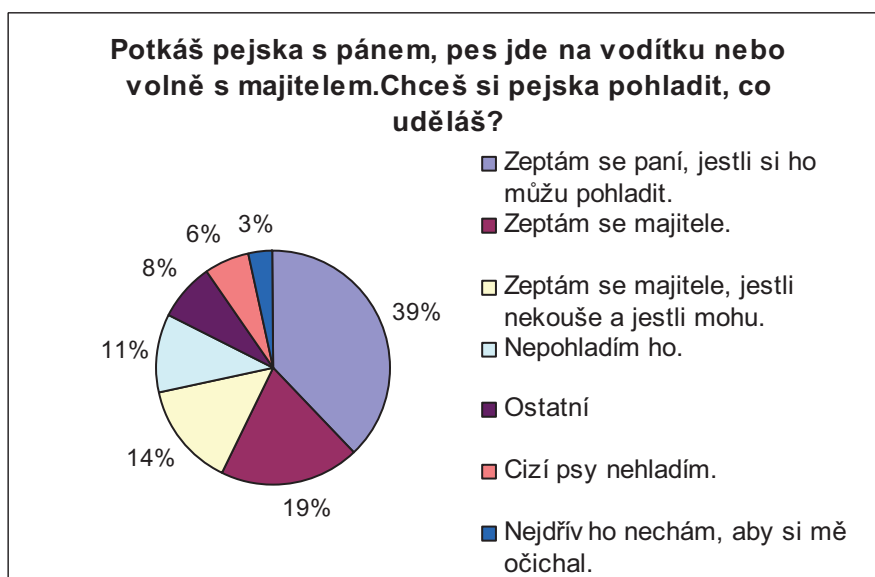

Většina žáků ze Speciální ZŠ uvedla, že canisterapeutický pes je hodný, zatímco pes, kterého potkají na ulici, může být zlý. To dokazuje skutečnost, že v hodinách canisterapie se učí prevenci chování k cizím psům a mají ujasněné, že každý pes není hodný jako ten ve škole. Proti tomu většina (56%) žáků ze základní školy vůbec neví, jaký je mezi nimi rozdíl. Z oblasti canisterapie nemají znalosti. Někdo ovšem překvapil správnou odpovědí.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

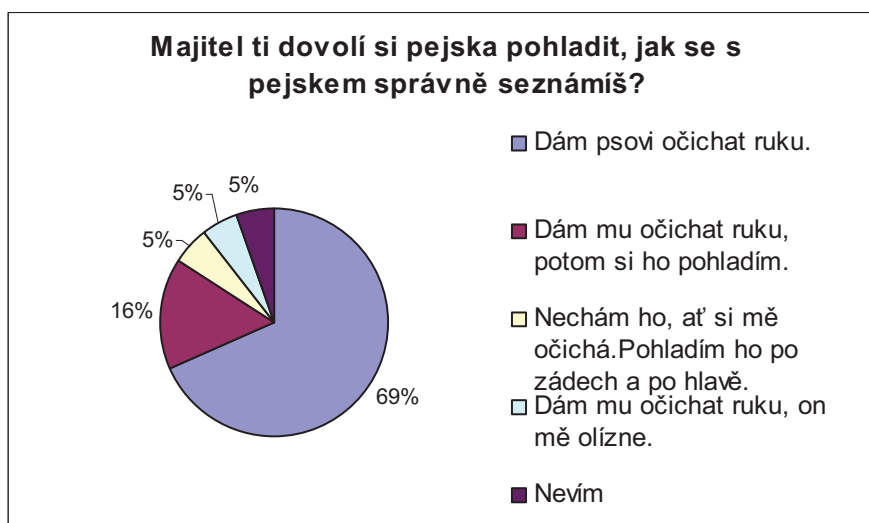

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

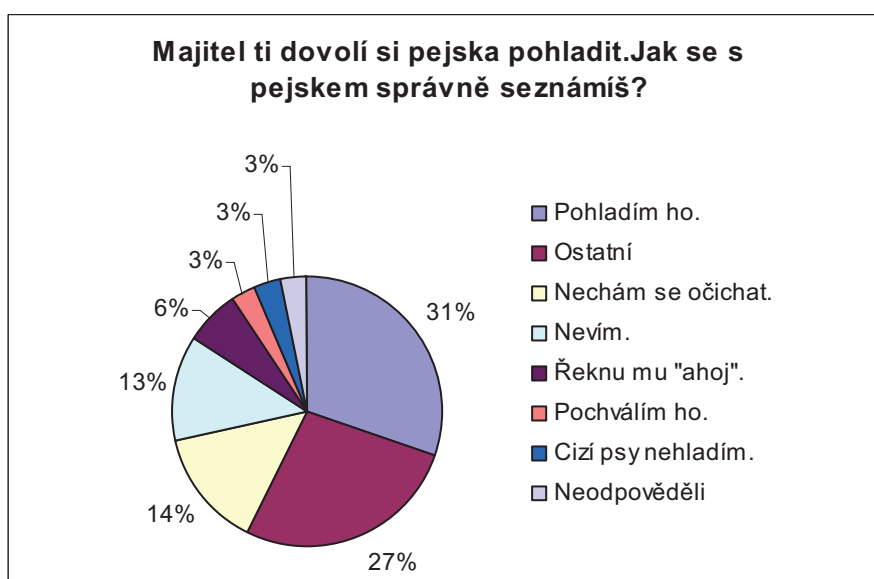

Rozdíly v odpovědích spatřujeme pouze v přesnosti vyjadřování. Žáci ze Speciální ZŠ mají osvojený přesný návod, jak postupovat, proto jsou v odpovědích přesnější. Žáci ze základní školy znají obecný postup. Každý ví, že se nejprve musíme zeptat majitele psa. Jistě oceníme znalosti žáků s mentálním postižením, protože museli vynaložit více času a soustředění, aby si tento zdánlivě jednoduchý postup osvojili.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

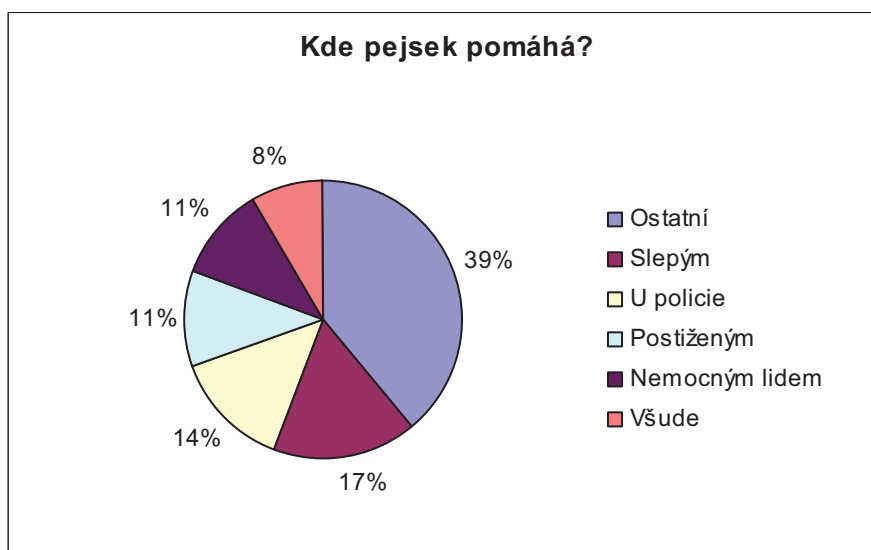
Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

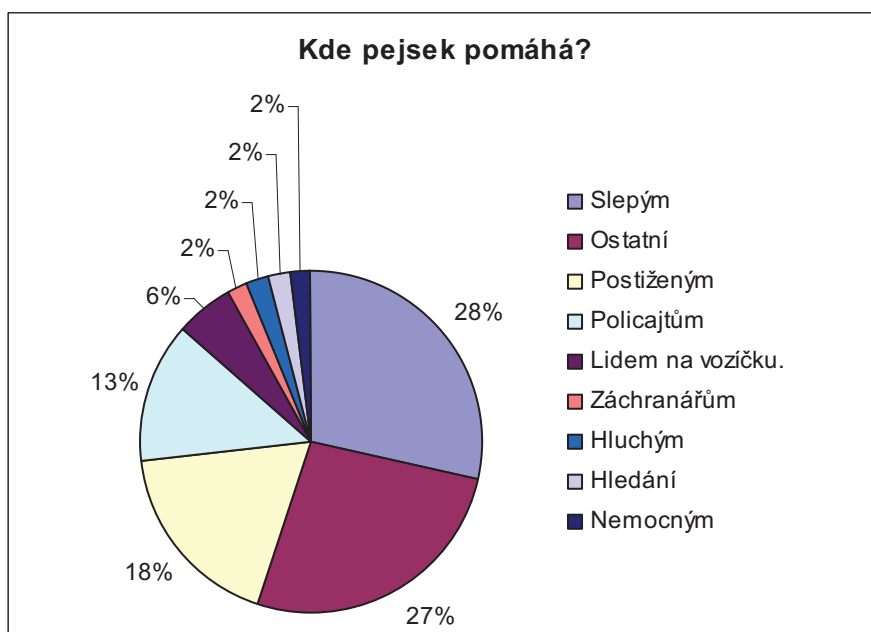
Z odpovědí na tuto otázku opět spatřujeme jisté rozdíly. Žáci ze Speciální ZŠ vědí, že správně necháme psovi nejprve očichat ruku, teprve potom si ho můžeme pohladit. Pouhých 5% dotazovaných uvedlo, že neví.

31% žáků ze základní školy běžného typu uvedlo, že nejprve si pejska pohladíme. Jen 14% správně napsalo, že se necháme očichat. U těchto odpovědí můžeme vyzvednout působení canisterapie na žáky s mentálním postižením. Mají více znalostí i praktických zkušeností z hodin canisterapie, jak se správně chovat k cizím psům.

Žáci Speciální ZŠ Svitavy (20 odpovědí):

Žáci 1.ZŠ Litomyšl (63 odpovědí):

Do kolonky „ostatní“ jsem zařadila odpovědi, které se již podruhé neopakovaly. U obou skupin dotazovaných napsalo největší procento žáků, že pes pomáhá nevidomým. Z toho můžeme vyvodit, že většina zná nejvíce slepecké psy. 11% žáků ze Speciální ZŠ uvedlo, že pes pomáhá i postiženým, je tedy zřejmé, že se do této skupiny sami nezařazují. Z celkového pohledu můžeme říct, že všichni dotazovaní uvedli hodně oblastí, kde pes pomáhá a může pomáhat. Kladně lze hodnotit, že žáci ze základní školy běžného typu si uvědomují význam psa pro nevidomé, lidi na vozíčku, či jinak postižené.

6 ZÁVĚR

Jak je patrné z dotazníkového šetření na dvou odlišných typech škol (Speciální ZŠ Svitavy, 1.ZŠ v Litomyšli), canisterapie opravdu pozitivně ovlivňuje děti s mentálním postižením. Tito jedinci se orientují v pojmoslovném aparátu z oblasti canisterapie a jsou schopni odpovídat na jednotlivé otázky srozumitelně. Pes pozitivně působí na jejich emocionální citění, rozvíjí kognitivní schopnosti a jednotlivé činnosti přijímají děti s nadšením. Při nich se rozvíjí i motorické dovednosti (jemnou i hrubou motoriku), pes podněcuje ke hře a pohybu a sebevědomí dětí stoupá. Můžeme konstatovat, že děti ze Speciální ZŠ mají znalosti z oblasti prevence chování k cizím psům. Uvědomují si nebezpečí při styku s cizím psem a mají osvojený správný postup při seznamování se psem v přítomnosti majitele. Děti ze základní školy běžného typu mají z celkového pohledu větší strach ze psů nežli děti, kde canisterapie pravidelně probíhá.

Při pozorování dětí v canisterapii je evidentní, že je podněcuje a motivuje k dosažení výkonů, kterých by v běžném vyučovacím procesu nebyly schopny. Hnací silou je pro ně skutečnost, že pokud splní daný úkol, mohou být v bližším kontaktu se psem, kterého odmění piškotem. Dané činnosti a hry se realizují a přizpůsobují vždy tak, aby každé dítě úkol splnilo a tím se posílilo jeho sebevědomí. Vždy citlivě přistupujeme k dětem a respektujeme jejich individuální možnosti a schopnosti.

Dozvěděli jsme se, že většina dětí, ať mentálně postižených či intaktních, vnímá psa jako kamaráda, důvěrníka a největšího přítele člověka. Každý chce mít někoho, komu se může svěřit, kdo mu bude rozumět, naslouchat a s kým může trávit volný čas. Dle vyjádření dětí je to hlavní důvod toho, proč by si přáli mít ho doma.

V úvodu je stanovena hypotéza, že žáci ze základní školy běžného typu nevědí, co je canisterapie a komu tato terapie pomáhá. Tady však byla hypotéza v určitém směru nesprávná. Většina žáků sice nevěděla, co to slovo znamená, ale přesto uvedli různé oblasti, kde pes pomáhá (postiženým, nevidomým, lidem na vozíku,...). Většina projevila pozitivní vztah ke psům, proto by bylo vhodné pro skupinu žáků, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, připravit ukázkovou hodinu canisterapie.

Závěrem lze říci, že canisterapie je pro děti, ať mentálně či jinak postižené, velmi důležitá a díky ní dochází k rozvoji osobnosti dítěte a uspokojování jeho základních potřeb. Pes byl, je a bude součástí našeho života...

7 LITERATURA A PRAMENY:

ALDINGTON H.W., E. *O psí duši*. Přel. A.Krejčí, 8.nezm.vyd. České Budějovice: DONA, 1999. ISBN 80-86136-47-7

CANTES. *Léčba psí láskou*. Polička: CANTES-Canisterapeutický svaz, 2005

DOUSEK, J, NINČÁKOVÁ, S., SMOLOVÁ, A. Základy ochrany psů využívaných při asistenčních aktivitách. *Pes přítel člověka*, Praha: Pražská vydavatelská společnost, s.r.o., 2008. č.7, 30s. ISSN 0231-5424

FEJKUSOVÁ, H. Aplikace ve stacionáři pro děti s kombinovanými vadami a u autistů. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. 75s.

FORMAN, A., NIEDERWIESER, S. *Léčivá síla zvířat*. Přel. I.Železný, 1.vyd. Praha: IŽ, 2001. ISBN 80-240-2032-7

FRANČEOVÁ, E., HUTAŘOVÁ, I. *Co je vlastně asistenční pes? Japan chin a spol. v životě zdravotně postižených*. Praha: SPMP OV, 2005. 128s. ISBN 80-903705-0-0

FREEMAN, M. Canisterapie není jen polohování. *Pes přítel člověka*, Praha: Pražská vydavatelská společnost, s.r.o., 2008. č.7, 26s. ISSN 0231-5424

FREEMAN, M. Tvorba norem praxe canisterapie a její definice. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Tvorba norem praxe I. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2005. 63s. ISBN 80-239-5863-1

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 160s. ISBN 80-7169-789-3

HESSLER-KEYOVÁ, M. *Magická moc zvířat*. Přel. M.Syrovátko, 1.vyd. Praha: PLOT, 2002. ISBN 80-86523-10-1

CHMELOVÁ, M. MÁCHAL, P., DOSTÁLOVÁ, L. Aktivní komunikace se psem v kasuistice dětí se speciálními potřebami. In *Pravda o zooterapii: Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11.2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. 1.vyd. České Budějovice: 2003, ISBN 80-7040-608-9

KALINOVÁ, V. Zhodnocení rekondičních pobytů dětí se zaměřením na zooterapii. In *Pravda o zooterapii: Sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11.2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. 1.vyd. České Budějovice: 2003, ISBN 80-7040-608-9

KALINOVÁ, V. Standardy v canisterapii. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2004. 90s. ISBN 80-239-3591-7

KARÁSKOVÁ, V., KRAUSOVÁ, A. *Pes a dítě s mentálním postižením*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0953-4

KLIKOVÁ, A. Problematika právních aspektů provozování canisterapie. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2004. 90s. ISBN 80-239-3591-7

KREJČÍŘOVÁ, O. Speciální pedagogika mentálně retardovaných. In RENOTIÉROVÁ, M, LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0646-2

LACINOVÁ, J. Úvodní příspěvek – situace canisterapie v ČR. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. 75s.

LEIBETSEDER, J. Představení činnosti spolku Zvířata jako terapie (TAT). In *Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2004. 90s. ISBN 80-239-3591-7

MÜLLER, O. *Lehká mentální retardace v pedagogickopsychologickém kontextu*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. s.6-15. ISBN 80-244-0207-6

NOVOTNÁ, D., TURČANOVÁ, J. Normy praxe – Proč? In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Tvorba norem praxe I. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2005. 63s. ISBN 80-239-5863-1

NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. 1.vyd. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01809-8

OHL, E. *Pes a dítě*. 1.vyd. Praha: GRADA, 2007. 62s. ISBN 978-80-247-2226-9(brož)

KOLEKTIV AUTORŮ. *Povídání o canisterapii*. Vyškov: Sdružení pro pomoc zdravotně postiženým PIAFA, 2000

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 1.vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 24-41. ISBN 80-7178-506-7

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. rozšř. Praha: Portál, s.r.o., 2004. ISBN 80-7178-802-3

VALENTA, M., MÜLLER, O. a kol. *Psychopedie*. 3.dopl. a upr. vyd. Praha: PARTA, 2007. ISBN 978-80-7320-099-21

VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1.vyd. České Budějovice: DONA s.r.o., 2007. 335s. ISBN 978-80-7322-109-6

VÍZDALOVÁ, H. Místo psychologie v hipoterapii. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2004. 90s. ISBN 80-239-3591-7

VRBOVÁ, J. Canisterapie. In MÜLLER, O. *Terapie ve speciální pedagogice*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.s.288-295. ISBN 80-244-1075-3

ZOUHAROVÁ, M. Polohování se psy. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků*. Brno: Sdružení Filia, 2003. 75s.

Internetové zdroje:

Canisterapeutické sdružení KAMARÁD [online]. 2007 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://kamarad99.wz.cz/>>.

CANTES o.s. : skupina Polička [online]. c2006-2009 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.cantespolicka.info/>>.

HELPPES : Centrum výcviku psů pro postižené [online]. [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.helppes.cz/>>.

HORÁKOVÁ , Hedvika. *Podané ruce : portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.* [online]. c2008 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.canisterapie.info/>>.

KOUSAL, Peter. *Pomocné tlapy o.p.s. : asistenční psi pro zdravotně postižené a canisterapie* [online]. c2001-2009 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/>>.

Krátká zpráva z valné hromady [online]. 2008 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.canisterapie.info/news/kratka-zprava-z-valne-hromady/>>.

Občanské sdružení Psi pro život [online]. [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.psiprozivot.cz/>>.

Sdružení FILIA [online]. [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.sdruzenifilia.cz/>>.

Sdružení „PIAFA“ ve Vyškově [online]. [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.piafa.cz/jum/>>.

ŠALANSKÁ , Hana. *Canisterapeutické sdružení Jižní Morava* [online]. c2006-2009 , 15.2.2009 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.canisterapie.mendelu.cz/>>.

Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, o.s. [online]. c2007 [cit. 2009-02-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.canisterapie.org/>>.

8 SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č.1 – Dotazník pro žáky Speciální ZŠ Svitavy

Příloha č.2 – Dotazník pro žáky 1.ZŠ Litomyšl

Příloha č.3 – Potvrzení o použití fotografií v diplomové práci

Příloha č.4 – Osvědčení o absolvování programu celoživotního vzdělávání Mileny
Svobodové

Příloha č.5 – Občanské sdružení Minehava

Příloha č.6 – Příprava na hodinu

Příloha č.7 – články z časopisu *Pes přítel člověka*, Praha: Pražská vydavatelská společnost,
s.r.o., 2008. č.7. ISSN 0231-5424

Příloha č.8 – Fotografie pořízené v hodinách canisterapie ve Speciální ZŠ Svitavy

Příloha č.9 – CD-ROM vlastních fotografií

SEZNAM PŘÍLOH:

PŘÍLOHA Č.1

DOTAZNÍK

TŘÍDA :

VĚK :

1. Co si představuješ pod slovem CANISTERAPIE?

2. Co děláte v hodině canisterapie?

3. Těšíš se na tuto hodinu?

4. Co tě nejvíc baví v hodině s pejskem?

5. Bojíš se psa?

6. Máš psa doma?

7. Pokud nemáš psa doma – přál by sis ho?

8. Proč chceš/nechceš mít psa doma?

9. Jaká znáš plemena (rasy) psů?

10. Jaká plemena se ti nejvíce líbí?

11. Jaký je rozdíl mezi canisterapeutickým psem a psem, co potkáš na ulici?

12. Potkáš pejska s pánem, pes jde na vodítku nebo volně s majitelem. Chceš si pejska pohladit, co uděláš?

13. Majitel ti dovolí si pejska pohladit, jak se s pejskem správně seznámíš?

14. Kde pejsek pomáhá?

DOTAZNÍK

TŘÍDA :

VĚK :

1. Slyšel jsi někdy o CANISTERAPII?

2. Co si představuješ pod slovem CANISTERAPIE?

3. Bojíš se psa?

4. Máš psa doma?

5. Pokud nemáš psa doma – přál by sis ho?

6. Proč chceš/nechceš mít psa doma?

7. Jaká znáš plemena (rasy) psů?

8. Jaká plemena se ti nejvíce líbí?

9. Jaký je rozdíl mezi canisterapeutickým psem a psem, co potkáš na ulici?

10. Potkáš pejska s pánem, pes jde na vodítku nebo volně s majitelem. Chceš si pejska pohladit, co uděláš?

11. Majitel ti dovolí si pejska pohladit, jak se s pejskem správně seznámíš?

12. Kde pejsek pomáhá?

PŘÍLOHA Č.3

SPECIÁLNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA SVITAVY

Tel: 461/532 645, 532 404

ul. Milady Horákové č.488/44
568 02 Svitavy

Belská Jitka
Benátky 51
Litomyšl
570 01

Váš dopis/ze dne	naše čj.	vyřizuje	Svitavy, dne
	79/09	Dvořáková	27.2.2009

Věc: Potvrzení

Fotografie, které budou použité v diplomové práci Animální programy a jejich uplatnění při práci s osobami s mentálním postižením studentky Jitky Belské, byly pořízené při hodinách canisterapie ve Speciální základní škole Svitavy, kterou zde provádí Občanské sdružení Minehava.

Souhlas zákonných zástupců s uveřejněním fotografií pořízených ve výuce, je uložen v dokumentaci žáků ve Speciální základní škole Svitavy.

SPECIÁLNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA SVITAVY
Milady Horákové 488, 568 02 Svitavy
tel.: 461 532 645
IČO: 708 38 283

PhDr. K l o s s Igor
ředitel školy

h.z. Dr'

Č E S K Á R E P U B L I K A
MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

**OSVĚDČENÍ O ABSOLVOVÁNÍ
PROGRAMU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ**

Číslo 121/2005

Milena Svobodová,

narozená 17. září 1959 v Moravské třebové, r.č. 595917/1174

podle § 60 zákona číslo 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), v souladu se zákonem číslo 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ukončila

na **PEDAGOGICKÉ FAKULTĚ MU V BRNĚ**

program celoživotního vzdělávání: **Základní výcvik pro práci v canisterapii**
a získala odbornou kvalifikaci jako terapeut v oboru canisterapie vykonáním závěrečné zkoušky z předmětů:

**Canisterapie
Kynologie
Patopsychologie
Speciální pedagogika
Závěrečná práce**

**výborně
výborně
výborně
výborně
výborně**

Děkan

V. Murík

V Brně dne 27. 2. 2005

PŘÍLOHA Č.5

Občanské sdružení Minehava

Milady Horákové 488/44, 568 02 Svitavy

KVS pro Pardubický kraj
Husova 1747
530 03 Pardubice

Věc: canisterapeutické zkoušky 29.1.2008

Zasíláme jméno veterinárního lékaře, který provede veterinární dohled a seznam psů, kteří se zkušek zúčastní.

Veterinární lékař – MVDr. Miroslav Šafář (MVDr. Sobková)

Seznam psů:

1. Annie z Cekova - nar. 14.11.2002 – fena Chodského psa s PP
2. Fany - nar. 3.4.2003 - fena Zlatého retrívra bez PP
3. Emma - nar. 20.8.2004 - fena Německého stavače bez PP

Ve Svitavách 21.1.2008

Občanské sdružení Minehava

Milady Horákové 488/44

568 02 Svitavy

IČO: 270 11 600

svobodová
Milena Svobodová

OS Minehava

PŘÍLOHA Č.6

CANISTERAPIE

Příprava na hodinu

Třída : 4.B

Třídní učitel : Bohdana Antlová

Canisterapeut : Svobodová Milena

Pes : ANNIE

Děti : P., K., M., P., S.

(P., M. – nemoc)

PRŮBĚH HODINY

1. Přivítání, pozdrav

2. Společné povídání – děti v hloučku na zemi se mnou, paní uč., Annie

- jak se pejsek jmenuje, plemeno
- jak se k ní chovat ve škole – nekřičet, nehonit jí, pokud je v kotci, nechat ji spát, podávání pamlsků – dlaň
- jak se chovat k cizím psům na ulici
- nehladit toulavé psy, pokud je pes s majitelem, zeptáme se a respektujeme dovolení či odmítnutí
- nelézt na cizí zahrady – pes hlídá své území !!

3. Společná hra

- **PŘEKÁŽKOVÁ DRÁHA** – tunel, v kruhu 5 dřepů, rozšroubovat sklenici, vzít si piškot, zašroubovat, zpět tunelem, přivolat Annie, odměnit
- **SCHOVÁVANÁ** – já s Annie za dveře, děti si vezmou piškot, schovají se, paní uč. Zavolá na pejska. Všichni musí být naprosto potichu, ke komu p.uč. přejde, zavolá Annie a dá piškot
- **ROZCVIČKA** – Annie – sedni, lehni, vstaň, hají – děti musí po Annie zopakovat. Zrychlujeme!

4. Uvolnění – společné pomazlení na koberci

Společně v kroužku na koberci – Annie lehne před děti, hlazení – pomalu!

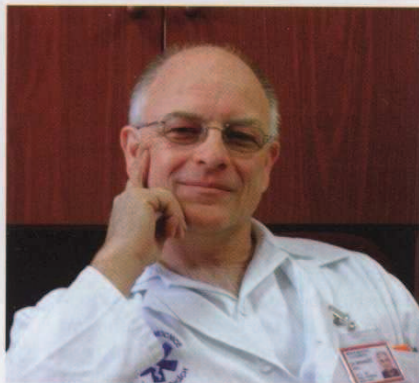
Povídání o tom, jak se „seznámit“ s cizím pejskem, ale i přivítání se známým – psovi nechat očichat ruce potom začít hladit na hrudi. Chybou je styl „hrr na něj“ – zvrchu na hlavu, oči, uši – může to považovat za útok → obranná reakce.

Porovnání se seznámením lidí – podání rukou, ne že se na sebe vrhneme

5. Hra

Přivolání – správné, piškot do „pravé“ ruky a přivolání „Annie ke mně“. Nechám piškot na hrudi, dokud si správně nesesedne.

6. Umytí rukou

Můžete se prosím představit?
Kde pracujete a čím se zabýváte?

Pracuji jako lékař a primář rehabilitačního oddělení Městské nemocnice v Litoměřicích. Mimo jiné jsem strávil třináct let na chirurgii, kde jsem začal „koketovat“ s rehabilitací. Od roku 1993 se věnuji jen rehabilitaci. Jako vysokoškolský učitel první lékařské fakulty jsem byl v týmu, který na Univerzitě Karlově v Praze zaváděl vysokoškolské studium ergoterapie. Přitom jsem v letních táborech pro zdravotně postižené děti vedl prázdninové praxe studentů medicíny, pedagogických fakult, fyzioterapie a ergoterapie. Kromě vedoucího praxe jsem na táborech pro zdravotně postižené děti a mládež byl zdravotníkem a hlavním vedoucím. Zde jsem se také poprvé setkal s léčebným využitím koní a psů. Do této problematiky mě zavedla moje první trenérka jízdy na koních paní Kateřina Krejčí, která mě pro léčebné využití zvířat získala.

Ergoterapie je v podstatě léčba prací.
Proč ji v rehabilitaci tolik propagujete?
Jakou souvislost má s canisterapií?

Snažím se dívat na rehabilitaci v komplexním slova smyslu. Vždyť nejde pouze o nácvik chůze nebo úchopu, ale o kvalitu života. Co je mi platné, že „rozchodím“ svého klienta, když se nakonec bez pomoci nenají, nenapije, neoblékne. Protože nemá prostovou orientaci, nedoje si na záchod, nedomluví se, nenakoupí si a koneckonců se ani neuziví, protože nemá pracovní návyky. Cílem je právě dosažení těchto dovedností. Důležité není ani tak kdy, ale zda vůbec je možné zajistit běžnou kvalitu života – jak říkali mí staří učitelé.

Ergoterapii (a tedy i canisterapii při níž se podporují pracovní návyky postižených osob) považuji za mimořádně účinnou metodu léčby, neboť může zdravotně postiženému člověku pomoci relativně zábavnou formou. Fyzioterapeuté se postarají o rozcvičení kloubů a posílení – to je základ. V týmu se speciálními pedagogy, psychology, lékaři a danými odborníky dokáže

Canisterapie pomáhá zlepšit kvalitu života

Pan Prim. MUDr. Zoran Nerandžić je častým a váženým hostem vědeckých konferencí na téma zooterapie, sám je hlavním organizátorem jedné z nich (o hiporehabilitaci), je autorem knihy „Animoterapie aneb jak zvířata umí léčit“ s podtitulem „Praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů“. Odborné veřejnosti je znám především svým názorem na využití zvířat při léčbě prací. Požádal jsem ho o krátký rozhovor.

rehabilitace v komplexním smyslu udělat opravdový zázrak. A do tohoto týmu určitě patří i pes, kůň nebo jakékoliv zvíře. Bez aktivní spolupráce zdravotně postiženého člověka by se ale výsledek samozřejmě nedostavil. Tím, že se tento člověk snaží postarat o někoho jiného (v případě canisterapie o psa), udělá první krok, a někdy i ten zásadní, k vytyčenému cíli – začlenění do společnosti, pocitu být něčím užitečný.

Napsal jste o animoterapii knihu.

Co vás k tomu přivedlo?

Co jste chtěl veřejnosti sdělit?

K napsání populární knihy mne přivedla moje druhá učitelka jezdeckví, trenérka, chovatelka koní a zvířat, fyzioterapeutka, geniální pozorovatelka a mimořádně inteligentní člověk, paní Hana Hermannová, která je vedoucí terapeutické farmy v psychiatrické léčebně v Praze v Bohnicích.

Zadání znělo napsat srozumitelnou knihu pro laiky tak, aby byla „stravitelná“ i pro odbornou veřejnost. Snažil jsem se proto podat snadno pochopitelnou a zábavnou formou informaci o tom, co je rehabilitace, jaké jsou její cíle, jaké prostředky v rehabilitaci používáme – zde jsem se zaměřil zejména na léčebné využití zvířat. Samozřejmě jsem si během psaní knihy uvědomoval, že skloubení odborného a tzv. laického přístupu má svá úskalí a i když se to tak možná na první pohled nejeví, je to velmi obtížný úkol.

Jsem rád, že se mi podařilo knihu napsat a vydat, výsledek však vidím poměrně kritickými očima. Jenže čtenáři z laické i odborné veřejnosti mi sdělují, že je kniha oslovila, ujasnili si pohled na problematiku a ptají se na další pokračování. Největším a samozřejmě příjemným překvapením je pro mě skutečnost, že knihu citují i odborné a vědecké publikace.

Jste pravidelným hostem konferencí a seminářů o canisterapii.

Vidíte nějaký posun k lepšímu?

Před lety jsem během letního tábora dal paní MUDr. Lence Galajdové podnět

k založení canisterapeutické společnosti. Zaujalo mě, že tato společnost publikovala svou činnost na stránkách populárního časopisu Pes přítel člověka, kam jsem přispěl, myslím, jedním nebo dvěma články. Psi jsou pro mne zajímaví především svou inteligencí, učenlivostí a aktivní spoluprací v rehabilitačním procesu, navíc mají mnohem menší „provozní“ náklady než koně. Proto jsem je v jedné fázi našich letních táborů přednostně využíval.

Druhý pokus založit canisterapeutickou společnost jsem zaznamenal jen z médií. Předsedkyní, paní PhDr. Jiřinou Lacinovou, jsem byl vyzván, abych se k problematice canisterapie vyjádřil na seminářích v Brně a následně v Českých Budějovicích. Bohužel, tato organizace zanikla.

Odborníci, zabývající se léčbou pomocí zvířat, se zatím neshodli v názoru, zda canisterapie je nová základní, anebo jen podpůrná léčebná metoda. V každém případě se tato metoda musí prosadit vědeckými důkazy, což je v případě rehabilitace velice obtížné.

Zatím mi ani není známo, že by léčebné využití zvířat bylo zařazeno jako léčebná metoda ve zdravotní pojišťovně.

Co vás v poslední době v oblasti canisterapie nejvíce zaujalo?

V posledních dvou letech mne velmi zaujala aktivita některých lidí z České zemědělské univerzity v Praze a organizace SVOPAP, kteří, na vysoké mezinárodní úrovni, zorganizovali setkání všech zájmových skupin, zabývajících se léčbou prostřednictvím zvířat. Líbí se mi jejich nadšení pro týmovou práci, bezprostřednost a otevřenost všem názorům, boj o vědeckost a nové poznání. Osobně jsem získal mnoho nových a zajímavých přátel, kteří mne svými nekonformními názory, znalostmi a vědeckým přístupem inspirovali.

Děkuji za rozhovor

Radko Loučka

Foto: Prim. Dr. Zdeněk Zima

Běžně nemluví, chce-li to pes, mluvím

Logopedie v rámci canisterapie u lidí s mentálním postižením

Nemám doma psy, nejsem pejskař a už vůbec neumím psy správně vychovávat. Za roky spolupráce se psy a kolegy kynology při canisterapii jsem ale poznala jejich úžasné vlastnosti, lásku, trpělivost, poslušnost, schopnost empatie i temperament, vlastnosti ideální pro spolupráci nejen s lidmi s handicapem.

Výborný je jednak způsob komunikace člověka ke psovi, komunikace nonverbální, gesty, manuálními znaky a mimickými výrazy obličeje, komunikace jednoduchými a zcela jasnými povely, ale i trpělivost psa, který vyslechne a „chápe“ spousty dlouhých a ne vždy smysluplných vyprávění s profesionalitou naslouchajícího psychoterapeuta.

„For dog“ – nácvik porozumění

Jako logopedka pracuji s lidmi s lehkým, středním i těžkým mentálním i tělesným postižením, s lidmi s psychickými problémy i s poruchami autistického spektra, všichni mají i určité problémy komunikační. Proto i při canisterapii, kterou u nás děláme s kolegy kynology již šestým rokem, je jednou z našich priorit právě rozvoj řeči a odstranění komunikačních problémů.

Ve speciální pedagogice se při nácviku komunikace lidí s poruchou autistického spektra používá termínu „for dog“ (z angl. „pro psa“). Je to nácvik porozumění velmi jednoduchým slovům a jejich smyslu, výrazům z běžného života, stejně, jako bychom cvičili psa (dej, dívej, pojď, sedni si, stůj, ano, ne, nesmíš, dobrý...). Metoda je vhodná nejen pro lidi s autismem, ale je dobře pochopitelná i pro ostatní lidi s těžším mentálním postižením.

Příkladem užití při canisterapii je jednoduchý nácvik agility. Naši klienti se naučí několika jasným slovům, učí se je chápat, pojit s konkrétním aktem, vyslovit a použít ve správnou chvíli (čekej, pojď, hop, slalom, tunel, nahoru, pomalu, ano, hodný...), učí se k verbálním povelům použít správné gesto, nemluví-li vůbec (například u těžkých forem dětské mozkové obrny).

Nyní bych ráda přiblížila naši práci konkrétněji. Při canisterapii se věnujeme uživateli z Domova pod hradem Žampach u Ústeckoorlicku. Ze 119 se canisterapie dotýkala asi šedesát chlapců a děvčat, pravidelnými canisterapeutickými uživateli je z nich asi 30. Využíváme zde psy plemene border kolie a kavalír King Charles španěl. Od začátku se psy pracují manželé Loučkoví, několik let jsme spolupracovali i s chovatelským centrem Fitmin.

Práce je, podle místa činnosti i podle stupně handicapu uživatelů, rozdělena do několika základních skupin, v každé se pracuje za pomoci jiných speciálně pedagogických metod a postupů.

Práce v terénu

První a největší je skupina dojíždějící do chovatelského centra. Zde se chlapci a děvčata učí vše o životě s pejsky, péči o pejsky

i o štěňata. Pokouší se o jednoduchou formu agility, chodí na procházky i delší výlety, běhají v postroji crossové závody, v zimě se snaží o jízdu na běžkách za psem v postroji.

Komunikace začíná ještě před výjezdem, chlapci si chodí zamlouvat svá místa na příště, v autě zpíváme „psí písničku“, rozebírají, kdo dostane kterého psa. Na farmě se učí správnému oslovení psa, pozdravení, správným povelům. Mimo běžné komunikace při procházkách, cvičí výrazy typu: „sedni, lehni, vstaň, čekej, okolo, hop, nahoru, pomalu, tunel, hodnej, díky...“ vše pokud možno jasně a zřetelně, nahlas, ale bez křiku, povely doprovázet nonverbálními gesty, případně pouze gesty (viz výše metoda „for dog“).

Další skupiny pracují přímo v našem zařízení v Žampachu.

Snoezelen – senzomotorická terapie

Řízená canisterapie, kam chodí vždy stejní klienti, vždy ve stejný čas a pracují podle předem zpracovaných plánů, probíhá v novém výchovně vzdělávacím centru senzomotorické terapie Snoezelen. Jedná se o malý, velmi příjemný prostor, určený výhradně k „bombardování“ všech smyslových receptorů a také k všem oblíbené relaxaci. Je vybaven moderní hudební a promítací technikou, polohovacími polštáři a různými relaxačními pomůckami. Zde se dá pracovat i s chlapci nejvíce smyslově, tělesně i mentálně postiženými.

V kombinaci pes + speciální pomůcky a prostředí tohoto centra, můžeme velmi příjemně dělat polohování, tulení, pevné objetí, rozvíjet komunikační projev o nové pojmy z oblasti pocitů i citů.

U chlapců s nehlubším mentálním, smyslovým i tělesným postižením nejde o výchovu ke komunikaci, ale o společné prožívání příjemných pocitů, k čemuž jsou prostory snoezeleny připraveny, o vnímání řeči, zpěvu, o dotyky se psí srstí i jazykem, o pocity tepla...

U chlapců s diagnózou dětské mozkové obrny komunikujeme při polohování i při cvičení, příjemná je zde i orofaciální stimulace, zpíváme a pokaždé se snažíme připravit si nové téma ze života psů.

Hyperkinetická klienti se naopak v objetí se psem učí příjemné chvíli ticha, společně prožitému mlčení a zklidnění, které patří ke komunikaci také.

Aportování a nácvik poslušnosti se psem

Uživatelé třetí skupiny pracují ve větší místnosti nebo venku v zámeckém parku. Učí se hlavně verbálním povelům i motorickým gestům k pejskům, jedná se hlavně o aportování, o různé hry s nimi (opět metoda „for dog“).

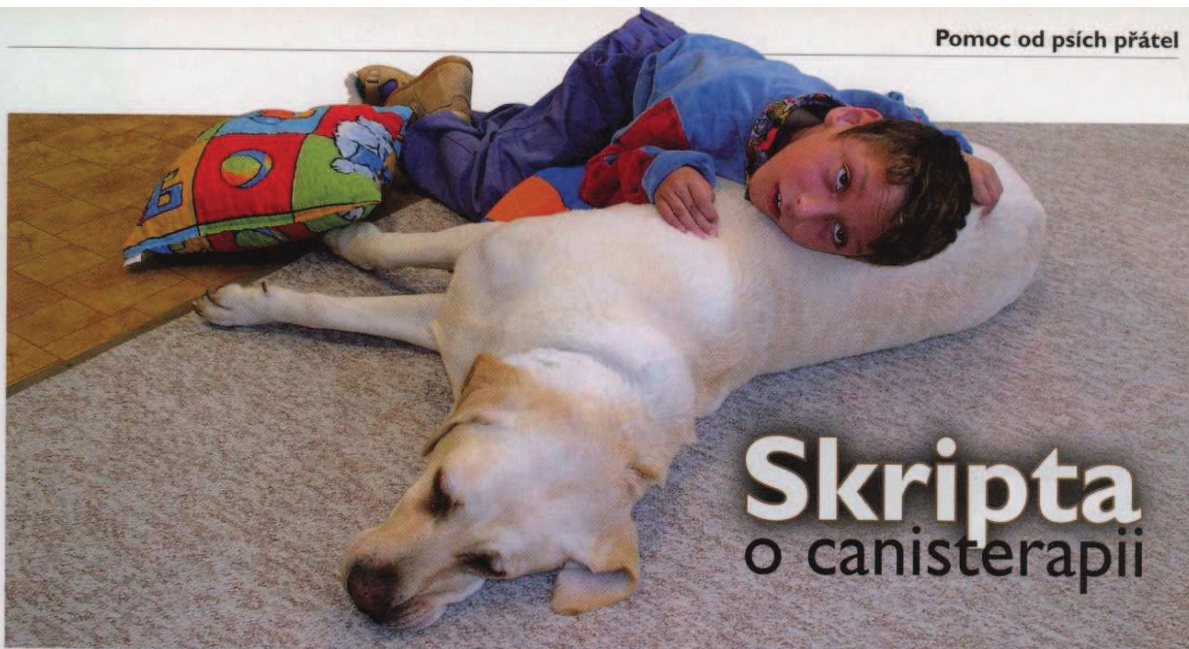
Zde jde o stálou komunikaci verbální i nonverbální. I u klientů, kteří nejsou schopni orální řeči, se snažíme o nácvik jasného komunikačního signálu k pejskovi, a potom očekáváme jeho zpětnou reakci. Stále dokořla je vedeme k nácviku povelů či gest, právě pochopení a reakce psa jim je odměnou. Aby je tato činnost bavila, je třeba vymýšlet stále nové a nové programy a být velmi kreativní – citlivě reagovat na momentální situace a přizpůsobovat se jak psům, tak klientům.

Čím je komunikace mezi lidmi, i mezi lidmi a zvířaty, kvalitnější a smysluplnější, tím je i pro naše chlapce a děvčata jejich život příjemnější a jednodušší. Zdokonalovat se v této dovednosti a základní životní potřebě nejen v místnosti u stolu, před logopedickým zrcadlem, počítacem, se sondami a špátlemi, ale i dalším způsobem, právě například za pomoci chlupatého zvířecího kamaráda, je pro tyto naše klienty rozhodně přitažlivé, velmi milé a zjevně účinné.

Často u nás platí: „běžně nemluví, chce-li to pes, mluvím“.

Mgr. Markéta Novotná

Domov pod hradem Žampach, domov pro osoby se zdravotním postižením, zařízení Pardubického kraje

Skripta o canisterapii

Paní Helenu Fejkusovou jsem potkal v Praze na konferenci „Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat“. Představila zde svá skripta Canisterapie v praxi. Její prezentace se mi velmi líbila. Proto jsem ji požádal, zda by nám neodpověděla na několik otázek.

Cesta k napsání skript byla jistě velice dlouhá, jak jste se ke canisterapii a vůbec k práci se psy dostala?

Profesí jsem zdravotní sestra, ale psi byli mým velkým koníčkem už od dětství. Kynologii jsme s manželem propadli oba, včetně našich tří dětí. Ono to ani nejde, aby jeden z partnerů byl na pejsky, a druhý zásadně proti všemu štěkajícímu a mňoukajícímu, občas také značně likvidujícímu bytové zařízení a nervy, a pravidelně drancujícímu společnou pokladnu. Proto všem zaměřeným nějakým směrem (a tím pro ostatní „trochu praštěným“) doporučuji: „Hleďte se sobě rovné, tedy taky tak trochu...“, jinak vztah nevydrží! A asi na tom něco je, když spolu s manželem a naší smečkou brouzdáme životem už třicet let.

Naši domácnosti za ta léta prošlo více pejsků. Hned po voříškádě to byla kolie, němečtí boxeři, bílý pudlík, a od roku 1984 máme plemeno ši-tzu, s Kimi a Kamilem jsem složila první canisterapeutické zkoušky. Oba jsou už v důchodu, ale za svůj život touto aktivitou udělali radost mnoha lidem.

Jak canisterapie souvisí s vaším povoláním?

Hodně, vždy je to práce s lidmi. Nejen psi, ale také moje povolání mi přirostlo k srdci. Práce s lidmi v nemocnici, na oddělení chirurgie a ortopedie, mě vždy naplňovala. Není divu, že jsem se pokusila obě lásky spojit. V roce 2000 jsme u nás, ve Frýdku Místku, s několika přáteli kynology založili občanské sdružení Podané ruce, jehož úkolem je canisterapii propagovat a zároveň aplikovat v ústavních zaří-

zeních. Rok nato jsme naše aktivity ještě rozšířili o nabídku osobní asistence pro handicapované a seniory. Byla to pro mě výzva. Od té doby zastávám v organizaci funkci ředitelky projektu. Canisterapii se nadále zabývám i aktivně, a to s fenou Jenny, plemene labradorský retrievr. S dcerou jsme ji před osmi lety cíleně testovaly právě na činnost canisterapie. A vyšlo to, je skvělá.

Napsala jste skripta Canisterapie v praxi, co vás k tomu přivedlo?

Co jste chtěla veřejnosti sdělit?

Naše poznatky z canisterapie jsme s kamarádkou a canisterapeutkou paní Mgr. Olgou Mičulkovou sepsaly na základě dotazů a žádostí o radu od zájemců o různé aktivity se psy, včetně canisterapie. Také nám samotným kompletace skript pomohla. Uspořádat nabyté zkušenosti, stanovit si nové cíle a pojmenovat i to, co se nám dosud ne zcela podařilo.

Skripta jsme nazvaly Canisterapie v praxi, aby bylo jasné, že je tato naše prvotina vodítkem pro začátečníky. Může, dle mého mínění, pomoci i praktikům. Je žádána i v ústavních zařízeních, kde myšlenku rozšířit aktivity pro klienty i o canisterapii teprve zvažují a vlastně ani neví, pro jakou cílovou skupinu může být canisterapeutický tým přínosem.

Toto vše jsme se snažily v publikaci vysvětlit. Zdůraznily jsme nutnost spolupráce s odborníky daného zařízení, protože canisterapeut je většinou laikem a s diagnózami klientů být seznámen ani nesmí. Zná jen problémy lidí, které se svým psem navštěvuje.

Ke skriptům patří i CD, které ukazuje canisterapeutické akce a psaným textem doplňuje informace.

Co vás v poslední době nejvíce zaujalo? Vidíte nějaký posun k lepšímu?

Organizace, které canisterapii aktivně aplikují, se snaží mezi sebou spolupracovat a navzájem si sdělovat zkušenosti na seminářích nebo odborných konferencích. To, že se do organizování odborných seminářů pouštějí i vysoké školy svědčí o tom, že mají zájem svým studentům přibližovat zooterapii, ale že i absence legislativy jim asi není lhostejná. Houšt a větší kapky! Rokování na akademické půdě by mělo mít váhu i pro naše legislativce.

Je skvělé, že odborný časopis pro kynology Pes přítel člověka, dává prostor pro informace o aktivitách se psy, mezi které bezesporu canisterapie patří. Je na nás, jak budeme na tomto poli spolupracovat a předávat si zkušenosti. Vždyť legislativa stále chybí, a to pracujeme s nemocnými nebo handicapovanými lidmi!

Bojím se někdy, že aktivní všeueměl může poškodit klienta, a tím i nám ostatním zabouchnout k potřebným dveřím. A to všichni víme, že média si vybírají pro zvyšování sledovanosti jen příběhy pochybení psa, tedy hlavně majitele zvířete. Jsou však i pozitivní poznatky a také je ve všeobecném povědomí to, že pes nebo kočka v rodině působí jako rozmělnovač stresu, pohybová aktivita, že díky čtvernožcům spolu lidé komunikují.

Děkuji za rozhovor

Radko Loučka

Canisterapie není jen polohování

Účastník jednoho kurzu se mne velice trefně zeptal, proč na jedné straně polohování vychvaluji do nebe a na straně druhé říkám, že polohování není všechno. Tahle otázka napadne asi každého, kdo s canisterapií začíná, nebo o tom uvažuje. Dovolte mi ji proto uvést na správnou míru.

Pokud nemluvíme o relaxaci se psem, která má opravdu široké využití, je polohování metodou určenou pro velmi specifický okruh pacientů. Jedná se o tělesně postižené (a z nich zejména ty, kteří trpí spasmy, tedy křečemi) a další okruh pacientů, kteří trpí svalovým třesem (Parkinsonova choroba, apod.). Pro tento okruh klientů je canisterapie metodou jedinečnou a často i nenahraditelnou. Její výsledky jsou opravdu skvělé.

Výsledky těžko měřitelné

Bohužel jsme my, lidé, fixovaní na „hmata-telné důkazy“, a to je jedním z důvodů, proč je polohování tolik propagováno. Všichni chtějí vidět, že máme výsledky. A ony opravdu vidět jsou. U polohování. U všech ostatních canisterapeutických metod a technik jsou měřitelné podstatně hůř.

Na jedné konferenci jsem viděla prezentaci německé studie, kde filmovali dvě skupiny dětí. V jedné si děti hrály se psem, ve druhé s hračkami. Z videozáznamů pak autoři studie spočítali, kolikrát se v té které skupině za danou hodinu děti usmály. Z našeho odborného hlediska je to studie nesmírně zajímavá, z hlediska laického je až absurdní – samozřejmě, že se budou děti smát mnohem víc, když si budou hrát se psem. Jenže mně v té chvíli došlo, že to, co se tu snažíme dokázat je vlastně zbytečné – všichni canisterapeuté, kteří zrovna nedělají polohování, vědí, že i jejich metody jsou úspěšné, jen nejsou moc kvantifikovatelné.

Procenta napoví

Můj zvědavý účastník kurzu mi pak položil druhou otázku – jaké procento klientů tedy polohování využívá? Jedda, to taky nikdo nepočítal, ale střelím to od oka. Řekla bych, že pro takových pět až deset procent klientů

tů je polohování naprosto úžasnou metodou, dalších patnáct až dvacet procent by z něj mělo prospěch alespoň dočasně, nebo do nějaké míry. Jsme na třiceti procentech. Celý zbytek potenciálních klientů, tedy něco kolem sedmdesáti procent, jsou lidé, kteří potřebují hlavně komunikaci a aktivizaci. Jsou to lidé osamocení, oběti násilí, lidi v domově seniorů nebo v dětském domově,

domě na půl cesty, apod. Máme celou škálu využití canisterapie u pacientů s psychickými poruchami, u dětí s poruchami učení... mám pokračovat? Těchto lidí je opravdu hodně a všichni potřebují naši pomoc.

A pak je tu ještě jedna kapitola – lidé, kteří v tom nejsou nevině, ale právě se nacházejí v nepříznivé životní situaci. Mám na mysli kriminální delikventy a lidi zotavující se ze závislosti na alkoholu nebo drogách... Společnost má ve zvyku vnímat je tak, že „mají, co si zasloužili“, nikoli tak, že jde o lidi, kteří se dostali na scestí a udělali chybný krok. Právě pro ně může být kontakt se psem (a zvířaty vůbec) prvotním motivem k tomu, aby našli sami sebe. Skrze psy mohou najít cestu zpět k lidem.

Různá měřítka úspěchu

Když říkám, že polohování není všechno, tak mám na mysli trpělivou práci desítek našich dobrovolníků i profesionálů, jejichž výsledky nejsou vidět hned, ale třeba až po měsících, někdy i letech. Každý ten svůj úspěch měří jinak. Pro jednoho je to věta od klienta, který na nikoho nemluví, pro jiného úsměv zarputilého stařečka v domově důchodců. Někdo dělá canisterapii, protože rád vidí pokroky dětí, které se zpočátku psa bály a po pár návštěvách jsou největšími kamarády.

Tyhle úspěchy jsou subtilní a většinou je dokáže ocenit jen personál, který klienty dobře zná, nebo rodiny klientů. Zvenčí to možná vypadá, že se nic zvláštního neděje, ale canisterapeut ví, že ta radost na tváři klienta by tam bez jeho přičinění nebyla.

Poděkování

Když mi někdo řekne „canisterapie“, nepředstavím si polohování, ale právě proces aktivizace klienta – ty rozzářené úsměvy a jiskřičky v očích, které nejdou spočítat.

A za ty chci našim canisterapeutům moc poděkovat!

Michaela Freeman ■

Psi místo polštářů

Polohování se psy je patrně nejznámější canisterapeutickou metodou, přesto mnoha lidem není jasné, na čem se tato metoda zakládá. Přináším proto alespoň základní přehled účinků.

Role fyzioterapeuta

Metoda polohování existuje ve fyzioterapii už dlouho, konkrétně od 50. let 20. století. Laicky řečeno, vychází z principu, že pokud se pacient sám nemůže pohybovat, musíme jím pohybovat my. Tím zabraňujeme vzniku proleženin, uvolňujeme blokace, procvičujeme a protahujeme svaly a umožňujeme tak další rozvoj pohybu. S klienty, jejichž těla jsou v křeči nebo nepohyblivá, není možné cvičit, pacienta pouze můžeme uložit na určitou dobu do určité polohy (na bok, na záda, zkrřížit nohy, natáhnout a podložit paži, apod.). Kvalifikovaný fyzioterapeut ví, jak může klientem manipulovat a jaké cíle tím sleduje. A právě v hlavách fyzioterapeutů se zrodila myšlenka zapojit do polohování psy a položit je vedle klienta tam, kde normálně leží podpůrné polštáře. Role fyzioterapeuta je proto při polohování se psy nezastupitelná.

Bez vedlejších účinků

Největší výsledky polohování se psy jsou vidět u tělesně postižených, kteří trpí svalovými křečemi nebo třesem. Stejněho principu bylo ale s úspěchem využito u pacientů s nemocemi způsobující svalový třes (například Parkinsonova choroba). U těchto typů pacientů se křeče či třes nedají zastavit ani existujícími léky, ani jinými fyzioterapeutickými metodami. Pokud tyto přece jen zabírají, mají negativní vedlejší účinky, nebo nízké procento úspěšnosti. Ani polohování se psem není všemocné, ale pokud křeče či třes ustanou alespoň na čas, je to ohromný úspěch... a bez vedlejších účinků.

Působení tepla

Nejdůležitějším důvodem, proč dojde k uvolnění svalstva, je patrně teplo. Pes má teplotu o jeden stupeň Celsia vyšší než člověk, což je pro klienty, kterým se určitá část těla špatně prokrvuje (například mají stále studenou jednu polovinu těla), velice přínosné. Tito lidé mají většinou velice citlivou pokožku a na vyhřívací dečky nebo lahve reagují negativně. Teplotu vnímáme každý jinak, podobně jako když dáte malému dítěti napít čaj a ačkoli jste ho předtím zkusili a zdál se vám příjemně teplý, dítě si může stěžovat, že je příliš horký. U psů tento problém odpadá. Přesto neobvykle vysoká úspěšnost canisterapie v poměru s běžnými typy prohřívání naznačuje, že samotným teplem to není.

Živá bytost

Pes, jakožto živá bytost, je v tomto procesu nenahraditelný. Pacient reaguje nejen na jeho teplo, ale také na rytmus jeho dechu a srdce. Všichni víme, že každé relaxační sezení začíná slovy: „Zhluboka se nadýchnete.“ Rytmus dechu je tedy nástrojem k uvolnění. Na canisterapii je krásné, že ke zklidnění a zpravidlení dýchání dochází spontánně. Pacient se podle psa sám „naladí“, aniž bychom ho k tomu museli vést (tam, kde je velká komunikační bariéra by to ani nešlo). Dalším stimulem (zejména, jsou-li pacienti nevidomí), je dotek srsti, pro ně neobvyklý přirozený psí pach, dotek studeného a mokrého čenichu, a naopak, teplý, mokrý jazyk psa. V této kombinaci je pes opravdu jedinečný.

Stimulace a motivace

Díky všem těmto stimulům má pacient velkou motivaci ke spolupráci. Toho lze využít k podpoře dalšího fyzického či psychického rozvoje. Typické je například, že pacienti s ochrnutou částí těla tuto část nejen „necítí“, ale zcela ignorují, jako by nebyla jejich. Zapojením metody „porovnávání“ těla psiho a lidského („Kde má pes tlapičky? Kde ty máš nožičky?“) se zlepšuje porozumění vlastnímu tělu.

Psa lze také přiložit podél necitlivé či nepohyblivé části těla tak, aby byl pacient motivován se k němu dostat a pohladit si ho. Přitom si pacient uvědomuje existenci této části těla a případně s ní je ochoten i cvičit nebo pohybovat dle instrukcí fyzioterapeuta. Odměnou je mu pak dosažení kontaktu se psem.

Výsledky jsou vidět

Při polohování dochází k fyzickým zlepšením, která jsou viditelná a prokazatelná. Vědeckých studií je zatím nedostatek, ale důkazy jsou změřitelné – pacient natáhne spastickou ruku, narovná se, třes nebo křeč na určitou dobu ustanou, atd. Pacientům, jimž křeč v břiše znemožňuje se přirozeným způsobem vyprázdnit (a jsou tedy odkázáni na pravidelné klystýry), se dávají před canisterapií čisté pleny a kontrolují se po skončení – a obvykle bývají plné. Málokdo ze zdravých lidí si dokáže představit, jaké je to pro pacienta v tomto stavu vítězství... a pro tým, který o něj pečuje. Možná si dá časem někdo tu práci tyhle výsledky kvantifikovat pro vědecké účely, ale pro každého, kdo má zdravý rozum a měl možnost je vidět, není pochyb o tom, že polohování funguje výborně.

Relaxace se psy

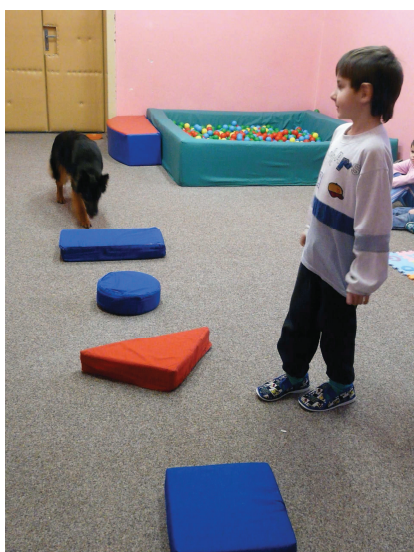
Techniky známé z polohování lze ale úspěšně využít i pro zklidnění klientů fyzicky zdravých. Může se jednat o obyvatele domovů seniorů, dětských domovů, osoby v léčení ze závislosti, apod. Je možné je využít při léčení celé škály psychických poruch, při nichž by pacientovi prospěla relaxace. Lze předpokládat, že i pacienti, kteří jinak o relaxační sezení nejeví zájem, by, pokud by jim byl společníkem pes, měli motivaci.

Ačkoli polohování a relaxace se psy může na fotografii vypadat podobně, u relaxace není nutně přítomen fyzioterapeut, který by klientem manipuloval. Naopak se očekává, že klient je schopen se pohodlně usadit sám, a pak je pes přiložen podél klienta. Se zvýšenou opatrností lze tuto techniku využít i u klientů se sklony k agresivitě, přičemž je na ni nutné klienty postupně navykat. Příležitostí je opravdu mnoho.

Michaela Freeman ■

Foto: Hana Oufatová

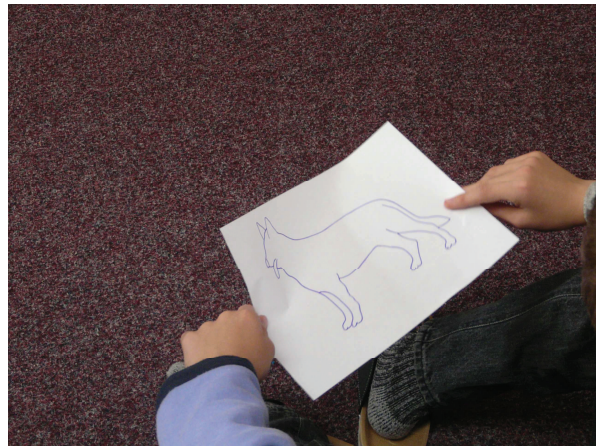
PŘÍLOHA Č.8

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jitka Balská
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty UP Olomouc
Vedoucí práce:	doc. PhDr. PaedDr. Olga Krejčířová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Animální programy a jejich uplatnění při práci s osobami s mentálním postižením
Název v angličtině:	An animal programs and their application in work with people with mental disease
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na jeden druh animoterapie a tím je canisterapie (léčebné působení psa na zdraví člověka). Dotazníkovým šetřením byly zjištěny pozitivní účinky canisterapie na vědomosti, motorické dovednosti, sociální a emocionální citění dětí s mentálním postižením.
Klíčová slova:	Osobnost mentálně postiženého, animoterapie, canisterapie, canisterapeut, AAA, AAT, AAE, canisterapeutický tým, canisterapeutické zkoušky
Anotace v angličtině:	This thesis is concentrated on one particular type of animatherapy – that is Canistherapy (dog's healing effects on the health of an individual). Positive effects of canistherapy on the knowledge, motoric abilities, social and emotional feelings of children with mental handicap have been discovered by a questionnaire.

Klíčová slova v angličtině:	Personality of a mentally disturbed individual, animotherapy, canistherapy, canistherapist, Animal Assited Activities, Animal Assisted Therapy, Animal-Assisted Education, canistherapist team, canistherapy examination
Přílohy vázané v práci:	Příloha č.1 – Dotazník pro žáky Speciální ZŠ Svitavy Příloha č.2 – Dotazník pro žáky 1.ZŠ Litomyšl Příloha č.3 – Potvrzení o použití fotografií v diplomové práci Příloha č.4 – Osvědčení o absolvování programu celoživotního vzdělávání Mileny Svobodové Příloha č.5 – Občanské sdružení Minehava Příloha č.6 – Příprava na hodinu Příloha č.7 – Články z časopisu <i>Pes přítel člověka</i> Příloha č.8 – Fotografie pořízené v hodinách canisterapie Příloha č.9 – CD-ROM vlastních fotografií
Rozsah práce:	76s.
Jazyk práce:	Český jazyk